KENTSEL DÖNÜŞÜM VE YENİ KUŞAKLA SORUNSALI: GÜLSUYU-GÜLENSU ÖRNEĞİ

Canan Sezgin
161127108

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Güncel Önkal

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Canan SEZGİN'in **"Kentsel Dönüşüm ve Yeni Kuşaklar Sorunsalı: Gülsuyu-Gülensu Örneği"** başlıklı tezi 04.02.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora tezi **oy birliğiyle / ~~oy çokluğuyla~~, başarılı / ~~başarısız~~** olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç. Dr. Güncel ÖNKAL Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	: Prof. Dr. Sabahattin GÜLLÜLÜ Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	: Doç. Dr. Özgür SARI Sağlık Bilimleri Üniversitesi	.....

Doç. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

17/01/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesi'nde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Canan SEZGİN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmadaki amacım aynı zamanda konumu da oluşturan yaşadığım mahalleme bilimsel bir katkı olarak bırakmak isteğim olmuştur. Benim hayatım da Gülensu da kuruldu ve ailece yaşamımızın temelleri o dönemin koşullarında köyünden göç ederek ve mahalleye yerleşen Babam ve Annemdir. Büyük bir kentin yalnızlaştırmaya çalıştırılmış fakat kendi içimizde kocaman yüreği olan bir mahallede büyümüş olan duygularımla, bana empati duygusunu aşılayan, heniş bağlılıkla bana kocaman bir aile kazandıran Gülsuyu ve Gülensu mahallelerindeki herkese teşekkür ederim. Araştırmaya katılan görüşmecilerle ile samimiyetle ve doğallıkla yanıtlar alınmıştır. Görüşme için tez adına kendilerini bu çalışmaya kattığmızdan dolayı çalışmayı çok doğru bulduklarını ve miras bırakıldığını ifade etmişlerdir. Tezime aynı önemi ve hassasiyeti taşıdıkları için kendilerine minnettarım, teşekkürü borç bilirim.

Tezimin her aşamasında, desteği ifadesi az kalır emeği ve vakti ile yanımda olan Danışmanım, değerli hocam, Doç.Dr.Güncel Önkal'a minnetarım ve kendisine çok teşekkür ederim. Sosyoloji bilimdalını seçmemde katkısı olan Prof..Dr.Nurgün Oktik'e, manevi desteğini esirgmeyerek beni çalışmaya motive eden Prof. Dr. Sebahattin Güllülü hocama, değerli katkılarından dolayı Doç.Dr.Özgür Sarı'ya ve Maltepe üniversitesinin kütüphanesinde çalışan arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

Hayat çok hızlı akan ve değişen bir süreç. Bazen başladığımız yerde ve aynı duygularda kalamıyoruz. 13. Ekim 2018 tarihinde sevgili Annem hayatına gözlerini kapadı. Annemin gözlerini kapanışı benim dünyaya olan gözlerimi de kapattı. Son yıllarında annem ortaokula başlamıştı ömrü izin vermedi istediği diplomayı almaya. Tez çalışmamda ne zaman ki yorgunluk hissettiğim yerde annemin yarım kalan diploma hedefini tamamlamak adına olan duygularını hissederek yazmışımdır. Dolayısıyla bu tez Sevgili Annem Gülizar Sezgin'e ve Babama itafen yazılmıştır. Tez sürecim boyunca desteğini esirgemeyen Babama çok teşekkür ederim

Canan Sezgin

Şubat 2019

ÖZ

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE YENİ KUŞAKLAR SORUNSALI: GÜLSUYU-GÜLENSU ÖRNEĞİ

Canan Sezgin
Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Doç. Dr. Güncel Önkal
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu çalışmada İstanbul ili Maltepe ilçesi Gülsuyu-Gülensu mahalleleri özelinde yaşayan genç kuşak temsilcileri ile görüşmeler yapılarak mahallede yaşayan genç kuşağın mahalle hayatına bakışı, sosyal ilişkileri, mekânsal algıları, kentsel dönüşüm ve kentsel dönüşüm sonrasında mahallede kalma eğilimleri araştırılmıştır. Bu araştırmada gecekondu mahallesinde büyüyen, hayatını burada kuran geçlerin kent sorunsalları, çevreyle uyumu, birbiriyle ilişkileri, kenti algılama ve yaşam biçimleri sosyolojik bir analizle ele alınmıştır. Yapılan çalışmanın gösterdiği gibi yerinden edilmeden, yer değiştirmeden, yasal-mevcut haklarını herkes için adil ve paylaşılabilir bir ilke olarak tanımlayan sakinlerin oluşturduğu yaşam alanları kentin değişen ve dönüşen yapısına karşı kültürel olarak varolabilmektedir.

Bu bağlamda günümüzde özellikle ülkemizde süren kentsel dönüşüm süreciyle ilgili olarak farkındalık durumu, sakinlerin konuya ilişkin bilgi düzeyi, duyulan aidiyet ve bağlılık ele alınmış olup; mahalle özelinde yaşayan genç kuşağın duygusal olarak konuya yaklaştığı bir profil ile karşılaşılmıştır. Buradaki duygusallık bir bütünlük içinde yaşayan mahallenin özellikle komşuluk temelleri üzerinde sağlam bir bağlılık ilişkisi kurduğunu göstermektedir. Bağlılıkları aile olarak ifade eden genç kesim, birbirlerine karşı saygı,sevgi ve anlayışın egemen olmasıyla dayanışma duygularının halen canlılığını koruduklarını sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: 1. Kentsel Dönüşüm, 2. Mahalle, 3. Gecekondu, 4. Kent, 5. Gülsuyu-Gülensu.

ABSTRACT

URBAN TRANSFORMATION AND NEW GENERATIONS PROBLEM: GÜLSUYU-GÜLENSU SAMPLE

Canan Sezgin
Sociology
Master in Sociology with Thesis
Thesis Advisor: Doç. Dr. Güncel Önkal
Maltepe University, Social Sciences Graduate School, 2019

In this study, meetings were held with representatives of the young generation living in the Gülsuyu-Gülensu neighborhoods of Maltepe district of Istanbul. Young generation's view of neighborhood life, social relations, spatial perceptions, urban transformation and tendencies to stay in the neighborhood after urban transformation were investigated. In this research, the urban problems of the people who grew up in the slums, who set up their lives here, their harmony with the environment, their relations with each other, their perception of the city and their way of life are handled with a sociological analysis. As the study shows that living spaces which displaced by the inhabitants who defined the legal-existing rights as a fair and shared principle for all, can exist culturally against the changing and transforming structure of the city.

In this context, awareness level about the current urban transformation process in our country, the level of knowledge of the living on the subject, the sense of belonging and loyalty are discussed and the young generation living in the neighborhood was approached emotionally. The emotionality here shows that the neighborhood living in a unity has a strong loyalty relationship, especially on the neighborhood. The young people, who express their loyalty as a family, show that their sense of solidarity continues with respect, peacefull and understanding of each other.

Keywords: 1. Urban Transformation, 2. Neighborhood, 3. Slum, 4. City, 5. Gülsuyu-Gülensu

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI iii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iv
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
ÖZGEÇMİŞ x
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
BÖLÜM 2. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME 17
2.1. Türkiye'de Gecekondu Olgusu ve Kentsel Dönüşüm 21
2.2. Türkiye'de 2000'li Yıllarda Kentlerin Dönüşümü 30
2.3. Kentsel Dönüşüm mü? Sosyal Değişim mi? 33
2.4. Türkiye'de Kentsel Yaşamın Temsili Olarak Mahalle 36
2.4.1. Kentsel Ayrışma-Dayanışma ve Bütünleşme Örneği Olarak Maltepe İlçesi Gülsuyu-Gülensu Mahalleleri Örneği: 41
BÖLÜM 3. Araştırma ve Bulgular 46
3.1. Yöntem: 46
3.1.1.Problem 46
3.1.2. Amaç 47
3.1.3.Önem 47
3.1.4.Sınırlıklar 47
3.1.5.Tanımlar 48
3.1.6.Evren ve Örneklem 48
3.1.7.Veriler ve Toplanması 49
3.1.8.Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 49

3.2. BULGULAR 50
3.2.1. Görüşmecilerin Demografik Profili 50
3.2.2. Görüşmecilerin Mahalledeki Yaşam Profili ve Mahalleye Yerleşim Biçimleri: 51
3.2.3. Mahalle Hayatının Tanımlanmasına İlişkin Bulgular 54
3.2.4. Metropol Hayatının Nasıl Tanımlandığına İlişkin Bulgular: 64
3.2.5. "Kentsel Dönüşüm" ve "Yerinde Dönüşüm"ün Mahalle Sakinleri Açısından Anlamlandırılması: 69
3.2.6. Kentsel Dönüşüm Sonrasındaki Mahalle Aidiyetine İlişkin Görüş ve Bulgular 78
BÖLÜM 4. SONUÇ 82
EK'LER 87
KAYNAKÇA 92

ÖZGEÇMİŞ

Canan Sezgin

Sosyoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2019	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ls.	2010	Anadolu Üniversitesi,İkt.İşletme Fakültesi İşletme Bölümü
	2006	Süleyman Demirel Üniversitesi, İkt.İşletme Fakültesi Büro Yönetimi ve Sekreterlik
Lise	2004	Ertuğrul Gazi Lisesi

İş/İstihdam

2007-2014	Johnson Controls Soğ.Sist.A.Ş
2006-2007	HSBC Bank

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı	: Üsküdar, 1987 Cinsiyet: K
Yabancı diller	: İngilizce
GSM / e-posta	: 0530 465 25 87 / canan-87@hotmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Toplumlar tarih boyunca yerleşim biçimlerine göre farklı işlevlerle ile gün yüzüne çıkarlar. Kentler göreceli olarak insan yerleşimlerinin büyük biçimleridir. Kentlerde gerçekleştirilen faaliyetler hem kendini merkezlerini hem de bu merkezler dışında kalan alanları tanımlar. İnsan yerleşimi insanların hareketlerini karakterize eden dinamik bir süreçtir. Dolayısıyla toplumun yapısı ve yerleşim biçimi birbirlerini karşılıklı olarak etkiler (Giddens,2016:213). Kent insanoğlunun tarihsel süreçlerinde yapısını belirleyen faktörlerdir. Kent geçmişten günümüze ekonomik ve sosyal yapısı, mimarisi, kültürel yaşam olanakları ve çeşitliliği ile kentte yaşayan insanların yaşam biçimini belirlemiştir. Kent, geçmişten günümüze pek çok kültür ve uygarlığın oluştuğu ve yayıldığı merkezi olma özelliğini kazanan kentler, çeşitli sosyal sınıf katmanlarından meydana gelen bir toplumun bir araya gelmesiyle doğal çevreye hâkim olarak kentsel yaşam kurullarına uygun bir şekilde yaşamlarını devam ettirdikleri yerleşim birimleri şeklin de karşımıza çıkmaktadır (Erkal, 1995: 1). Kent ile ilgili birçok tanımlar bulunmaktadır. Kent kavramı, hemen hemen tüm tarihi dönemlerde çeşitli anlama gelen dinamik, canlı, her an değişebilen, hareketli bir kavram niteliği taşımaktadır. Diğer bir deyişle, gerek yasal düzenlemelerde gerekse literatürde her ülke için ve her zaman geçerli olan bir kent tanımının yapıldığı görülmemektedir Kentin nasıl tanımladığı konusunda çeşitli fikirler ve düşünceler vardır. Bu tanımlardan en yaygını demografik tanımdır. İnsanlar toprağın üzerine kurulu zeminde yaşamlarını kurarlar. Yaşam yerlerinin kurdukları mekâna nüfus büyüklüğü ve yapısına, işlevine göre " kent'' ya da ''köy" adı verilir (Keleş, 2008:109). Kenti belirlerken ve tanımlarken farklı ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütleri Ruşen Keleş üç şekilde tanımlamıştır: İlk olarak, yönetsel ölçüt sınırları içinde kalan ve belediye sınırları dâhilinde olan yere kent ve kentli nüfus denilmektedir. "Devlet İstatik Enstitüsü yayımına göre, il ve ilçe nüfusu da kentsel nüfus olarak sayılmaktadır'' diyerek kent, nüfus yapısıyla özdeşleşerek "kentli nüfus" üzerinden tanımlanmaktadır (Keleş; 110:2008). Kenti belirleyen bir diğer ölçüt ise nüfus büyüklüğüdür. Devlet Planlama Teşkilatı'nın tanımlamasına göre nüfusu 10.000'den büyük olan yerleşim alanlarına "kent" adı verilmektedir. Üçüncü olarak kenti tanımlarken bir başka ölçüt ise; toplumun, ihtiyaç, gereksinimlerine göre arz ve taleplerinin karşılığında oluşan "ekonomik ölçüt"tür. Kentte sanayi üretimine dayalı bir ekonomi söz konusudur. Kentte

sanayi üretimin gerçekleştirdiği toplama, dağıtma ve ticaret hizmet alanlarının işlevlerinin gerçekleştirdiği bir ekonomiye dayalıdır (Keleş, 2008:109-110).

Bu bağlamda kenti tanımlarken, daimi olarak toplumsal gelişim sürecinde olan ve toplumun, barınma, yerleşme, çalışma, gidişgeliş, eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarının giderildiği, çok azının tarımsal faaliyetler gerçekleştirdiği, köylerden hareket ederek nüfus açısından daha fazla yoğunluğa sahip ve küçük komşuluk birimlerinden meydana gelen yerleşme birimi olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1990:5).

Kent olgusunu Mübeccel Kıray, tarımsal olmayan üretimin gerçekleştirildiği, tarımsal ve tarımsal olmayan üretim ve dağıtımın kontrol mekanizmasının bir araya geldiği, belirli teknolojik gelişim düzeylerine göre heterojendik, büyüklük ve bütünleşme seviyelerini elde etmiş yerleşim biçimi şeklinde tanımlamaktadır (Kıray, 1998:17).

Kenti farklı işlevleri ve tanımları açısından ele alan sosyologların ulaştığı bütüncül ifadeler belirli kent tanımlarını işaret eder ancak sonuç olarak denebilir ki bu değişkenlerin bütünlüğü kenti tanımlamaktadır. Farklı tanımların ortak temel değişkenleri olarak üretim özelliği, büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme karşımıza çıkar. Üretim özelliği üretimin özeliğini gösteren değişkeni, tarım dışı üretim yani hizmet üretimini de içerir. Diğer deyişle kent sadece ekonomik bir faaliyet olarak tarıma bağlı olup olmamayı değil, hizmetin de üretildiği bir yeri imler. Büyüklük ise nüfus sayısını nicelik olarak belirtmektedir. Heterojenlik çeşitlilik anlamını taşırken; bütünleşme insan ilişkilerinin bir coğrafya alanına yerleşmesinde ne şekilde ve nasıl dağılım olduğunu gösterir (Tekeli, 2011:18.)

Böylece kent kavramı, hemen hemen tüm tarihsel dönemlerde çeşitli anlamlara gelen dinamik, canlı, her an değişebilen, hareketli bir kavram niteliği taşımaktadır. Kenti en genel biçimiyle tanımlamak şöyle mümkündür: Kent sanayinin gelişmiş olduğu, ticaretin hizmet alanına dönüştüğü, ekonomik faktörün yaşam biçimi kurgusunda etkin rol aldığı, tarım ya da tarım dışı ürünleri de kapsayan her çeşit ürünün dağıtımının yapıldığı, sınır çizgisi içerisinde bu faaliyet alanlarında nüfusun yoğunluk gösterdiği, meslek ve sınıfsal çeşitliliğin artması sonucunda iş kollarının ve etkileşimin farklılaşıp çeşitlik gösterdiği, sosyal ilişkilerin ve sivil toplumları bir araya getiren

örgütlenmenin etkin olduğu, yönetsel sınır içinde merkezi ve yerel yönetimin temsili olduğu, yönetsel kurum ve kuruluşların bulunduğu, ilişki ağlarının bölgesel ya da uluslararası nitelikte olan bir heterojen topluluğun yaşam yeri olarak tanımlanabilir.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kenti belirleyen fiziki ve sosyal yapılar birbirleriyle etkileşim içerisinde olmaktadır. Ancak sosyolojik bakışla kentin görüntüsü ve niteliğinden önce kentsel alanda yaşamlarını sürdüren bireylerin toplumsal biçimi çalışmamız kapsamında bizim için daha önceliklidir. Bu öncelikle tanımlama çabalarında, kentin özelliklerini listelemek mümkündür:

- Kent, farklı etnik grupları barındıran, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı ve meslek gruplarının oluşturduğu çeşitli sosyal ve ekonomik yapıların heterojen biçimde birlikte yer aldığı ve birbirlerini etkiledikleri,

- Yerleşim ve mekân alanlarının sınırlı olması sonucunda nüfus yoğunluğunun aşırılaştığı, mali, idari ve sanayi kuruluşların örgütlenmesinin genişlediği, yaygınlaştığı, uzmanlaşmaya dayalı, farklı resmi iş organizasyonlarının yaygınlıkla bulunduğu,

- Yaygın sosyal örgütlenme yapısına bağlı olarak insanların alan ve mekân açısından yakın olsalar da sosyal ilişkiler bakımından birbirlerine yabancılaştıkları,

- Bireyselliğe dayalı özgürlüğün gelişmiş ve bu nedenle toplumsal ilişkilerin formel kanunlarla düzenlendiği, ussal çalışma ilkelerinin benimsendiği,

- Değerler, normlar, düşünce davranış tarzlarının yerel sınırlarını aşarak evrensel ve küresel yapıda çeşitlilik gösterdiği, buna bağlı olarak ulusal ve uluslararası ekonomik ve kültürel hareketliliklerin ortaya çıktığı,

- Ulaşım ve alt yapı olanakları ile mekânsal hareketliliğin gözlemlendiği,

- Sağlık, eğitim ve iş imkanları ile bilim, kültür ve sanat etkinliklerinde olanakların geniş bir yelpazede sunulduğu,

- Çeşitlilik ve farklılaşmaya bağlı olarak madde bağımlılığı, cana ve mala kasteden suçların da çeşitlendiği ve fazlaca gözlemlendiği bir alan olarak karşımıza çıkar (Bal, 1999: 24-25).

Kentin bu özelliklerindeki derinleşme, genişleme ve çeşitlenmesine bağlı olarak "kent" başlı başına yeterli bir kavram olarak kalamamış, "metropolis", "metropoliten alan", "megalopolis" ve "çevre kent", "bitişik kent", "kentsel ekoloji" gibi tanımlarla da karşılanmıştır.

Kentin tanımlanmasındaki zorluk ve kapsamının genişliği sosyolojik düşünce tarihi boyunca farklı sosyologların farklı bakış açıları ile kendisine yer bulmuştur. Kent sosyolojisi kuramcıları birbirlerinden kenti tanımlayan işlevlere verdikleri ağırlık, bu işlevlere ait yaptıkları alt tanımlamalar ve en genelde kentteki toplumsallaşmaya ilişkin kurguları bakımından birbirlerini etkilemişlerdir. Bu alandaki kuramcılar açıklamalarında kenti olgusal olarak ele almaya çalışmışlarsa da çoğu kendi düşüncelerini ve varsayımlarını kentin toplumsal yapısıymış gibi ortaya koymuşlardır ve " kent açıklamaları sistematik bir bütünlükten yoksundur" (Güllüpınar, 2012:3). Sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıktığı 19. yüzyılda kent sosyolojinin ilk adımları atıldığını görüyoruz.

19. yüzyılın sosyologlarından Karl Marx (1818-1883) ve Friedrich Engels ise kent açıklamalarında çağdaşlarıyla karşılaştırıldığında " kentin bir mekân olarak siyasal stratejiler açısından önemi "ne vurgu yapmışlar ve dahası gözlemlerine dayanarak, kentte dair değerlendirmelerinde kenti olgusal kılmak gayretine yer vermişlerdir. (Güllüpınar, 2012:3).

Marx, Ortaçağ dönemindeki ticaret ile uğraşan tüccarların ticari faaliyet ilişkileri ile kentlerin köylerden farklı oldukları belirtir. Kentlerin birbiri ile olan ilişkileri, sermayenin etkisinden doğan kentlerde olan iş bölümleri çeşitliği ve farklılığı desteklenerek yeni endüstri faaliyet alanı doğmuştur. Kentler arasındaki ilişkiler sonucunda farklı sanayi üretim çeşitlerinin ortaya çıkmıştır. Bu sebepten "sanayi kentleri loncaların etkili olduğu yerleşmelerin uzağında ve enerji kaynağına yakın yerlerde kurulmuştur"(Aslanoğlu,2000:59). Loncaların etkin olduğu alanlar dışında sanayi kentlerlerde gelişim göstermiştir.Bu bağlamda "kentsel mekan" toplumsal ilişkileri üzerinde önemli bir etken olmuştur (Aslanoğlu,2000:59). Kenti, üretim araçlarının, ihtiyaçları karşılanabilir olduğu yerlerde lüksü temsil edilen yer olarak görürken, aynı zaman da kırsal alanları da göçlerden kaynaklanan azalan nüfusla birlikte yalnızlık ve dağınık yer olarak tanımlamaktadır. Köyden kentlere göçlerin

artmasıyla yoğunlaşan nüfusta kentlerde iş istihdamın çeşitliliği sebebiyle kolayca rahat iş bulanabileceği varsaymaktadır. Sanayileşme dönemine geçmesiyle ‘‘kentlerin sanayileşmeden doğduğunu’’ öne sürmektedir (Keleş, 2008:135).

Marx’a göre bireyin ekonomik zenginliği ‘‘toprak’’ değil ‘‘emek’’ti. Bireyin, ihtiyaç ve gereksinimleri olan barınma, yiyecek, kılık kıyafet gibi tüm ihtiyaçları topraktan elde edilen değil emeğin karşılığında sağlanabilir olduğunu söylemektedir. ‘‘Kentsoylu’’ları ve ‘‘emekçi’’leri yaratan da kenttir’’ (Keleş, 2008:135).

Kapitalist üretimin getirdiği sonuçlar kırsal yaşam alanlarında çalışan kişilerin işsiz kalmalarına ve köylerinden göç etmelerine neden olduğu görülmektedir. Sanayileşme ve endüstrinin hızla gelişmesi sonucunda geçmiş dönemlerde görülmeyen bir kentleşme sürecinin başlangıcı olmuştur. Kentlere göç eden kişileri zorlu yaşam sorunları ile karşılaşmışlardır. Kentlerin yeniden doğması, alt yapı sorunlarının yetersizliği, sığınacakları evlerin sağlıksız bir şekilde olması, karın tokluğuna çalışan iş gücünün olması gibi durumlar yaşanmışlardır. Köyden kentte göçlerin hızla artması sonucunda kentte yoğunlaşan nüfusla birlikte alt yapı sorunları, üretimin azlığından işsizliğin çoğalması ve işçi sınıfının yaşadığı mağduriyet, ekonominin yetersizliğinden yaşanılan sefalettin mahallerde yaygın bir biçimde kentin sorunsalları olarak gündeme alarak çalışmalarının söz konusu olmuştur.

Marx ve Engels köy ve kentin arasındaki farklılıkları ayırırken feodal üretimden kapitalist üretime geçişini doğrusal bir geçiş olarak ifade etmektedir. Kenti, kapitalist toplumun ihtiyaçları ve bu süreçlerin etkileyen alan olarak görmektedirler. Engels’in “İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu ve Konut Sorunu” adlı çalışmasında kapitalizmin kentsel yaşamlarda sefalet ve mağduriyette yol açtığını göçle Londra’ya gelen emekçi sınıfa mensup insanların yaşam örnekleri üzerinden anlatır. Öyle ki bu emekçi mahalleler yığınlar halinde kentleşen yeni bir emekçi kesimi oluştururlar. Marx ve Engels’in çalışmaları kentin mekânsal yapısının feodal üretim ilişkisinin sanayi sonrası geldiği yeni bir biçimini işaret ettiğini bizlere gösterir. Öyle ki kentteki yeni burjuvazi yarattığı devasa mekanlar da bir yanıyla sömürü düzenini devam ettirmektedir.

Max Weber (1864-1920) kent üzerinde çalışırken ekonomik faaliyetlerin ve siyasal alan etkileri içeriğinde kavramsallaştırma yönelik çalışmıştır. Weber kentte yaşayan kişilerin tarım dışı faaliyet gösteren ticaretle istihdam koşullarını yarattıkları yerler olarak görmektedir. Ancak Weber'in kente bakışı Marksist anlayışın eleştirel bakışından farklıdır. Weber'e göre, "nüfus, kenti kavramlaştırırken yeterli bir ölçüt olamaz" (Keleş, 2008:137). Kenti önemli kılan ekonomik ve siyasal örgütlenmedir. Kentin ekonomik yapısı (pazar yeri), kentte yaşayanların beslenme gereksinimlerini sağlarken, tüketim kenti ile üretim kenti olarak birbirinden ayırt ettiğini ifade eder. Weber'e göre ilk olarak antik ve ortaçağ dönemini "ticaret kenti" olarak görürken diğer yandan çağdaş üretim kentini, kentin dışı için faaliyet gösteren üretim yapan fabrikaların, zanaatkârların yer aldığı kent" olarak vurgusunu yapmıştır (Keleş, 2008:137). Böylelikle kent feodalizmden kapitalizme geçişin formu olarak karşımıza çıkar. Şehirdeki nüfus ve satın alma gücündeki yükselme, imalatçıların, fabrikaların ve yabancı ülkelere sunulan hazırlık endüstrilerinin bu şehirlerde yerleşmiş olmalarına bağlanabilir veya yerel bölgedeki tüccar ve zanaatkârların mallarını uzak bölgelere gönderebilirler (Weber, 2000:78). Weber kenti, tüketici ve üretici gruplara ayırarak sınıfsal ve yönetsel ayrışmanın kentleşmeye olan etkisini incelemektedir. Weber, sakinlerinin ekonomik yönden soyluların hane halkının satın alma gücüne bağımlı olan prensin şehri gibi, tüketici sayısının daha çok olduğu (örnek olarak, rant gelirlerinin sahipleri) satın alma gücünü tüccar ve esnafların ekonomik fırsatlarını tespit ettiği şehirler bulunmaktadır. Gelirlerinin çeşitliliği kaynağı yönünden daha büyük tüketici halkası, bayağı farklı şekillerde olabilmektedir. Genel tüketiciler, işinden sağladığı geliri (günümüzde hisse senedi ve bono faizleri gelirleridir) şehirde tüketen rantiyeciler olabilmektedir. Tüm benzer hallerde, kentsel oluşum şeklini bir tüketici şehri olarak tanımlanmaktadır. Çünkü ekonomik açıdan özel bir karaktere sahip olan büyük tüketici grubunun var olması, yerel tüccar ve esnaf için ekonomik anlamda hayati bir önem taşımaktadır (Weber,2000:77). Weber sanayi öncesi kent tanımı ile tüketici kenti tanımlarken sanayi kent tanımı ile üretici kentin tanımlamasını yapmaktadır.

Weber Batı'daki kentlere ilişkin yaptığı araştırmalar neticesinde, antik ve ortaçağ kentlerinin büyük bir çoğunluğunu bir kaledeki askeri garnizon şeklinde var olduğunu belirtmektedir. Kale, sadece kente ait bir nitelik taşımamakta, savaştan korunmak adına köyler de çevrelerine kale yapmışlardır. Weber'in malikâneye ait olarak ifade ettiği

yerleşim yerinde ise, kalelerde ücretleri toprakla veya maaşla ödenen muhafızlar bulunmaktadır. Malikâne güdümündeki kaleler de lordlar ve onlara ait resmi memurlar veya gönüllü olarak çalışan askerler bu askerlerin aileleri ve lordlara hizmet eden zanaatkârlar ve hizmetliler aristokrat veya kral tarafından korunan pazara gelirler veya etrafına yerleşmektedirler (Weber, 2000:88).

Weber'e göre kent ayrıca siyasal da bir alandır. Bununla birlikte üretimin şekillendiği ve değişim durumlarını belirleyen bir mekândır. Kenti siyasal rollerini belirleyen askeri gücü, kalesi ve simgeleridir. Weber kenti ticarete dayalı olduğunu öne sürerken aynı zamanda siyasal özerkliğinden de yararlanır vurgusunu yapmaktadır (Keleş,2008:137-138). İdeal bir kent tipi özelliklerini 5 şekilde sayar. Bu özellikler, Pazaryeri, kale, Mahkeme ve özel hukuk sistemi, bir arada yaşamak ve kısmi özerklik. Batı kentlerinde hemşehrilerinin görev ve haklarını yerine getirmek amacıyla bir arayan gelen yerlerde görülmektedir. Kaleler ve Pazar yerleri batıda ve aynı zamanda doğu kentlerinde olduğunu belirtir (Weber, 2000).

Georg Simmel (1858-1918), kent yaşamında, toplum üzerindeki bireylerin duygularını nasıl etkilendiklerini anlatmıştır. Kentlerde yoğunlaşan nüfusla birlikte kentsel yaşamda ilişkilerin yabancılaştığını, toplumsal duyguların kaybolduğunu öne sürerek kent yaşamın insan üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Simmel'e göre "metropole özgü birey tipinin psikolojik temeli içsel ve dışsal uyarıların süratli ve dur durak bilmeksizin değişmesinden kaynaklanan sinirsel uyarımın şiddetlenmesine dayanır"(Simmel,2005:168). İnsan varlığının yapısı gereği değişim gösteren, değişim göstermesiyle farklılaşan varlıklardır. Zihin canlıdır; zihin yaşadığı her anı zihinde kodlar ve izlenimlerle uyarmaktadır. Ekonomik hayatın, sosyal hayatın ve çalışma hayatının dinamik, yoğun ve çeşitlilik gösteren yapısıyla kent, zihnin yaşamındaki duygusal tepkileri durumunda köydeki yaşamıyla kentteki yaşantısıyla zıtlıklar oluşturmaktadır. Duygusal ilişkilere dayanan hayatını karşılaştırdığında bireyi anlaşılmaz hale getirmektedir. Köy yaşamında insanlar daha duygusal ve daha az hayal gücüne sahiptir. Köy yaşamı sakin ve düz şekilde düzen akar. Fakat kent hayatında birey duygusallık yerine mantığıyla ve aklı ile hareket eder. Bunun sonucunda, kentsel yaşamda, üst akıl ön plana çıkmaktadır. Akıl, kentin yaşatmış olduğu müdahaleleri bireyi korur olarak görülmektedir (Simmel ;2005:168).

Simmel'e göre para ekonomisi kentsel yaşamda merkezi bir konumadır. Kentte yaşayan herkesin kentsel yaşamında sorduğu temel soru, "kaç para" sorusudur. Kentsel ilişkiler bu anlamda parasal hesaba dayalıdır. Ticaretle uğraşanların müşterilerle, hatta sosyal ilişki bağlarını da bu bağlantıda sürdürülmektedir. Bu menfaate dayalı öznellik bireylerin çıkarları ve merhametsizce birbirlerine karşı işin özü gerektirdiği için davranışsal boyutları da şekillenmektedir. Kentlerde yaşayanların para ekonomisine karşı tutum ve davranışları bireylerin para ekonomisinin egemen olduğu kent haline getirmektedir. Kent yaşamın da artık zihin hesaplanabilir ölçüte dayanarak dakiklik boyutunda ölçülebilir yaşam şeklidir (Simmel; 2005:170). Simmel kent yaşamına uyum sağlarken kentin lüks hayatına ayak uydurmaya çalışan bireylerin zamanla tükenmiş hale geleceğini belirtir. Simmel'e göre, kent yaşamı bireylerin sinirlerini zorlayabilen koşullar içinde olsa da ve sinirleri bozsa da bireyler tepkisiz hale geldiklerini ifade eder. Kentin, hızlı ve sürekli değişim karşısında bireye zarar vermeyecek şekilde olsa da bu durumlara karşıtlık veremediğinden bireyi zorlar ve bunun sonucunda kendini güçsüz hissetmeye başlar ve birey kendini yeniden güçlü hissetmesine yönelik kendine vakit bulamazlar (Simmel, 2005).

Simmel kent yaşamında kimseye güvenmeme haklarının olduğunu bunun sonucunda bireylerin tercih ettiklerini varsayar. Kentte insanlar yakın ilişki içeresinde olsa da davranışlarının nefrete ve savaşa dönüşen şekillerin olması kentteki insan ilişkilerinin yabancılaştığı ve reddedişin içinde bulurlar. Bu nedenle kent yaşamında tedbirli olmak, kaybolmuşluk hissi, yalnızlık duygusuna kapılan bir özgür alan olarak görmektedir (Simmel, 2005: 173). Ayrıca Simmel'e göre, kentler öncelikle üst seviyede iş bölümlerden oluşan mekanlar olmaktadır. Kentlerin gelişim göstermesiyle birlikte işbölümü belirginleşerek ve yoğunluk oranına bağlı olarak hizmet alanlarının çeşitliliğinde artış söz konusudur. Bu durumda bireylere daha iyi hizmet sunulması için ve alanının başka birinin almaması çabası sonucun da alanı konusunda uzmanlaşmaya yönlendirerek zorunlu duruma gelmiştir. Kent yaşamında bireyler, hayatta kalma mücadelesi sonucunda bireyler birbirine karşı mücadele içinde oldukları belirgin şekildedir. Çünkü alanında uzmanlaşmış bireyler ve satıcıların müşterilerine yönelik ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına, daha farklı ya da yeni ihtiyaçları araştırmak halinden kaynaklanmaktadır. Bu durum hizmet alanının çeşitliliğinin sürekli olarak yenilebilir ve sürdürülebilirliğine yol açar ve bunun sonucunda toplumun ihtiyaçlarının

şekillenmesine, artmasına teşvik ederken de toplumsal yaşamda bireyler arası farkındalıklar, farklılıklar olması kaçınılmazdır. Kentlerin, geçmiş dönemlerini ve tarihini incelenip sorgulandığın da, büyük kentlerin, yaşamları, dünya maneviyat tarihine hiyerarşik düzen olduğuna ışık tutar. Geçmiş döneme, tarihine bakıldığında 18.yüzyıl da, bireylerin, anlamsızlaştığı, bunaldıkları bağlar içinde olmaları, insana aykırı olan, adil olmayan eşitsizlikler, zorunluluklar, yaşanmıştır. Bu durumda bireylerin inanç özgürlüklerin olmalarını istemeleri, bağımsızlıklarını ve eşit haklara sahip olma sesleri yükselmiştir.19 yüzyıla doğru ekonomik iş bölümü aracılığı ile baş göstererek tarihsel bağlarından özgür kılındı, artık bireyler kendi aralarında birbirlerinden ayırt etmek istemektedirler. Özgürlük herkeste ortaklaşarak bireylerin özü ön plana çıkmaktadır. İnsanoğlu değerlerinin taşıyıcısıdır. Fakat insanların yaşamış olduğu eşitsizlik yerinde kalıcılığı söz konusu değildi. Zamanın belirleyicisi dışsal ve içsel tarihi, bireyin toplum içerisindeki üstlenmiş olduğu rolü tanımlamasında mücadele ettiği yol belirmektedir. Bu yol sürecindeki mücadele kendi alanında uzmanlaşmasını kent sağlamaktadır. Çünkü kentler, bireyin rolünü belirler ve kentler bireylere gelişmesine yönelik fırsatların olduğu alandır (Simmel, 2005: 180-181).

Chicago Okulu 20.yy'ın ikinci yarısında iki temel kavram üzerinde varsayımlarını geliştirdiler. Birincisi, kenti incemeler sonucundaki "ekolojik yaklaşım'', ikincisi ise Wirth tarafından geliştirilen "kentliliğin bir yaşam biçimi'' olarak nitelendirilmesidir (Giddens,2000:505).

"Kent Ekolojisi" kuramında insanların toplumsal çevreyle uyumu irdelenmiştir. Dünyada var olan her şey doğal ve sistematik şekilde denge ve eşitlik sağlar. Chicago Okulu, merkez olma özelliği taşıyan kentlerin, yerleşme yeri olmaları ve mahallelerin dağılımı ilkelere dayanıldığı inanmaktadırlar. Onlara göre, kentler isteğe göre büyümezler, kentin taşıdığı nitelikleri ve avantajlara göre büyüdüklerini öne sürerler. Nehir kıyıları etrafı verimli toprak ve ovalarda ya da ticaret yollarının gelişim gösterdiği alanlar, demiryollarının kesiştiği yerler gelişimin gösterdiği yerler olmuşlardır (Giddens,2005:505). Bir başka deyişle, "kent ekolojisi" insanların ve yerleşim yerleri olan kurumların fiziksel olarak dağılımı ve örgütlenme biçimi incelenmiştir. Nüfusun özellik yapısına göre örgütlenen yerlerde bireylerin ortak alan ilişkisi ana temelidir.

Robert Park, McKenzie ve Burgess kavramsal çerçevenin temellerini oluşturmuşlardır. Robert park kent ekolojisini disiplin çerçevesinde geliştirmiştir (Giddens, 2005:505). Bu çerçeveyi oluştururken Darwin'den kurumsal çatıyı Durkheim'ın yönteminden etkilenerek ele almıştır. Kentler bir yandan aile, köy ve dini yerler tarafından birlik beraberliği bir araya getiren yerler olsa da herhangi bir düşüncenin tehdit unsuru görülse de aynı zamanda bireylerin sosyal örgütlemenin kurulduğu mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Kent bölümlere ayrılmış, ortak merkezin birleşmesiyle oluşmuş olarak görülebilir. Kentin merkezinde "iç kent" alanlarıdır; buralarda, eskimeye yüz tutmuş özel evlerdir. Bunların dışında geçmişte kurulmuş olan mahallerde yer almaktadır. Genellikle ev işlerinde çalışan işçi sınıfının bir arada olduğu yerlerdir ve kentin daha gerisinde kalarak, mahallerin de dışında oldukları yerlerdir (Giddens, 2005:506). Park, Darwin'in evrim kuramından etkilenerek, kentleşme sürecinin doğal ayıklanma olduğunu ifade ederken ve bireylerin rekabet hayatına iterken, yaşamlarını idame ettirmek için mücadele içinde oldukları şeklinde açıklamıştır. Park ve ekolojistler, kenti, kendine özgü canlı, dinamik, kendini ayrıştırabilen, bir organizma ve sosyal hayat olarak görmektedir. Kentte yaşayan bireylerin, kentin yaratmış olduğu karmaşıklığına karşın hayat mücadelesinin ortaya çıkarmış olduğu mekânsal rekabet sürecinin içeresindeki çevre koşullarına uyum sağlamışlardır. Bu nedenle kendini güçlü kılan merkezi alanlarda, zayıf olarak görünenlerinde kentin arka kısımlarında kalan bir sosyal çevre oluşmuştur. Kent de doğanın bir parçası olduğu gibi, doğada yaşanılanlar gibi, rekabet azalış gösterdiğinde bireylerde doğadaki canlılar gibi belirli mahallere yerleşirler ve buralarda kök salarak gelişir ve topluluk duygularını geliştirirler. Yeni bir dönem başlayarak, yerini alma dönemi başladığını kentin merkezinde yaşayanların yoksul mahallerinde yaşayanların yerini istila etmesi sonucunda, burada yaşayanları başka yerlere gitmesine neden olurlar. Kentte güç dengesinin oluşmasıyla yeni bir süreç ve uyum meydana gelmektedir (Park'tan akt. Güllüpınar, 2012:9).

Bu bağlamda Park'a göre kent, fiziksel bir mekan ya da işleyişin (mekanizmanın) adı olmanın ötesinde aynı zamanda kent, doğanın bir parçası olmasıyla birlikte insan doğasının da ürettiği/üretildiği bir alanlardır. Kentin ekolojisini örgütleyen faktörler, kentin nüfusunu büyümesini sağlayan iletişim, ulaşım araçları olarak görmektedir. Kent ekonomiye dayalı işbölümünün belirlediği bir alan olması bakımından "uygar insanın

doğal habitatı" olarak tanımlanmıştır (Koyuncu, 2011:36-37). Park, kentin var oluşunun temelinde para olduğunu ifadesiyle dikkat çeker; "paranın değerlerin rasyonelleştirilmesinin ve duyguların yerine çıkarların geçmesinin temel aracı olduğunu" ifade etmiştir" (Koyuncu,2011:37)

Park kenti iki şekilde ortaya koyarak çalışılması gerektiğini düşünmüştür: Birinci olarak, kenti oluşturan nüfus yapısını incelenmesini gerektiğini ifade ederek, hangi bölgeden ne kadar oranda, hangi sebepten iç göçün olduğunu ve yerleşim gösteren bölgelerin dağılımı, sebep sonuç ilişkilerinin incelenmesini temel alır. İkinci olarak, kentte yaşayan bireylerin meslekleri, sınıf yapıları ve bununla birlikte insanların birbiriyle olan ilişkilerinin araştırılması gerekir. Park'a göre " kentte, mahalle gibi yakınlık, kişisel ilişki ve insanlığın ortak bağlarına dayanan birlikler, yerini ortak çıkarlar doğrultusunda örgütlenen sendika ve meslek birliklerine bırakır" (Koyuncu, 2011:37).

Chicago okulunun ikinci kuşağı olarak "kentleşmenin bir yaşam biçimi olduğuna dayalı araştırmalar" Lois Wirth tarafından yapılmıştır. Wirth, kent yaşamının özelliklerini oluşturmaya çalışırken "kentleşme bir yaşam biçimidir" olduğuna inanmaktadır. Wirth çalışmalarını diğerlerinden ayıran özelliği kırdan kentin ayırıcı özellikleri olan nüfus yoğunluğu, dağılımı, sayısı, heterojen yapısı, kentin tanımlayan konular üzerinde irdelenmiştir. Wirth'e göre kent, nüfus yapısı itibariyle bir araya gelen farklı etnik kökenli kültürlerinde olması, aynı kültürden ya da benzer toplumlarında bir araya gelmesi sonucunda kendilerini diğer toplumlardan uzak tutarak, kendilerini koruma altına alan davranış ve tepkilerin göstermesine gelişmesiyle kendilerini ayırmaktadır. Sayısal çoğunluğun büyümesi demek farklı bireylerin bir araya gelmesi demekti. Kent topluluğun çeşitli birey ve toplumlardan oluşmasından dolayı farklı düşüncelerin olması, iş, mesleki gruplar gibi olması sebebiyle kırsal kesimde az kentte daha fazla görülen ayrı gruplar olduğunu ifade etmektedir. Kent yaşamında bireyler birbirine yakın olsalar da sosyal ilişki anlamında birbirini tanımazlar, kısa süreli ilişkilere dayanmaktadır. Kurulan ilişkiler kişisel çıkar üzerine kuruludur ve geleneksel ilişkiler değildir bireyler üzerine kurulmaktadır. Duygularıyla hareket etmeyerek, yardımlaşma ve dayanışma duygularından kendini sıyırmıştır. Nüfusun büyüklüğü insanları ayırmış, toplumsal tepkilere kayıtsız bırakmıştır (Wirth, 2002).

Chicago okulunun önde gelen sosyologlarından Ernest W.Burgess kentlerin gelişmesinde, büyümesinde ve genişlemesinde "ekolojik" odaklı açıklamanın üzerinde durarak genel anlamda kentin, bir noktadan çevreye yayılacak şekilde olduğunu ve bununla birlikte farlılıkların da olduğunu kabul ederek ifade etmiştir. Bireyler öncelikle iş yerlerine yakın alanları tercih ederek daha sonra bu iş merkezlerinin çevrelerine doğru dağılım göstermektedir. Bu düşünce Park ve McKenzie tarafından açıklansa da aynı zamanda Burgess daha açık ifade ile "tek veya ortak merkezli dairelerden meydana gelmiş bölgeler" şeklinde varsayımda bulunmuştur. Burgess'e göre, kentin büyümesi sonucunda genişlemesiyle birlikte farklılaşan ve birbirlerini izleyen bölgeler, alanlar temsil noktasında "eşmerkezli" daire şeklin de oluştuğunu ifade etmektedir. Burgess göre, bu daireler aynı zamanda kent alanların zaman içindeki gelişimini ve alan üzerindeki dağılımını ifade etmektedir. Kent üzerine yapmış olduğu araştırmalar sonucunda Burgess Chicago şehrini beş bölgeden oluştuğunu açıklamıştır. Birinci bölgede iş merkezi alanlarının, ikinci bölgede, küçük ölçekli imalatçıların ve iş yerlerinin işgal ettiği alanları "çöküntü" özelliği şeklinde nitelendiren yerler, üçüncü bölgede, yaşayan insanlar daha önceden yaşamış oldukları yerlerden olumsuzluklara karşın buralarda yaşamlarını kurarken ve buna rağmen iş yerlerine yakın olmasından dolayı endüstri çalışanlarının yaşadıkları, dördüncü bölgede, serbest meslek erbapları, küçük ölçekli iş yeri sahipleri, memurların, orta ve üst sınıf insanların ikamet ettiği ve beşinci bölgede de ise kentin uzağında iş yerlerine gidip gelen kentin merkezi dışında kalan ve yerleşim alanlarının uzağında kalan "banliyö" ve "uydu kentlerin" olduğu şeklinde açıklamıştır. Buna göre kentin merkezlerini tek alan üzerinde dağılarak oluşan bölgeler, kültürel özellikleri ve ekonomik yapı ve koşulları birbirinden farklı olmasıyla birlikte kente bütünlük göstererek kentin yapısını oluşturduklarını ifade etmektedir (Koyuncu,2011:38-39).

Kent çalışmaları açısından sosyolojik bakış Chicago Okulu ile bir değişim yaşadığı söylenebilir. Chicago Okulu kent sosyolojisinin ilk aşamalarında yer alan makro söylemden, "alan"a derinleşerek mikro kent araştırmaları sosyolojisine geçişin örneğini vermektedir. Chicago Okulu böylelikle kentin kesitlerinde (segmentlerinde) oluşan sosyal ilişkilerin dayandığı temelleri açığa kavuşturmak gayretindedir. Bu gayretleri kent sosyolojisi açısından kentin bir "ekoloji" olarak algılanması gerektiği katkısına kavuştuğu kadar son dönem Marksist eleştirinin dile getireceklerinin de önünü

açar. Çağdaş Marksist söyleme dayalı kent sosyolojisi açıklamaları önceki sosyologların kabul ettiği kavramsallaştırmaları sorunlar olarak ele alırlar. Kentsel sorunları böylelikle sosyal hareketliğin bir biçimi olarak irdelerken diğer yandan da bu sorunların derininde yer alan değişimleri tartışmaktadırlar.

Kentsel ilişkilerin dönemin karmaşıklaşan koşul ve şartlarına göre değişim gösterdiğini, bunlara karşılık dönemin sosyologlarının adımlar atarak geliştirerek kendi olgularını oluşturmuşlardır. Chicago Okulu bu konuda ilk kez bir laboratuvar olmuştur. Daha sonrasında da 1960 yılların ortasına doğru belirginleşen ayrışmalar, farklılaşmalar kent üzerinde "Marksist çözümlemeye" dayalı yeni bir döneme başlanmasıyla farklı ve yeni düşüncelerin geliştirilmesine hız vermiştir. 1960'lı yıllarda yaşanan siyasal hareketlenmeler de bu bağlamda kent sosyolojisinin de konusu olmuştur. "Sosyal ayrışma", "sosyal adalet", "kentsel eşitsizlikler", kentte "yerinden edilme" (soylulaştırma: *gentrification*), "kent çeperleri" ve "*getto*laşma" bu bağlamda günümüz kentlerinde karşımıza çıkan ve derinlemesine ele alınması gereken yeni sorunlar olarak kavramsallaştırılmaktadır. Marksizm kent sosyolojisinde, kentsel mekan üzerinde siyasal mücadelenin de yoğunlaşmasıyla birbirine paralel olarak kentleşme olgusuna yönelik radikal yaklaşımların ortaya çıktığı bir döneme karşılık gelir. Bu döneme kuramlarıyla katkı veren Manuel Castells, David Harvey görüşleri üzerinde duracağız.

1960lı yıllarda kentleşme üzerine ele alınan yaklaşımlar, okuyucularına, kentleşmenin farklılaşmaya ve ayrışmaya nasıl neden olduğunu sorgulatmıştır. Bu isimlerden, Manuel Castells, toplumun yapısının mekân ile olan ilişkilerin kentte nasıl dönüştüğü üzerinde durmuştur (Castells, 1997). Genelde kent ve özelde kentin mahalleleri (*neighborhood*) incelendiğinde, bu kesitler, fiziki görünümleri, fiziki ve sosyal özellikleri, toplumsal yapısı, gündelik hayat düzeni, mimari olarak nasıl planlandığı ve estetik görünümü gibi perspektiflerde ya birbirine zıt ya da farklı sosyal gruplar arasında çıkan çatışmaların ve direniş gösteren karşıt mücadeleleri yansıtmaktadır. Örneğin "gökdelenler, kar elde etmek amacıyla yapılabildiği gibi teknoloji ve güven aracılığıyla kent üzerinde paranın gücünü sembolize ederler. Bu dev binalar, kapitalizmin yükselme döneminin katedralleridir" (Castells'den akt. Koyuncu, 1983: 103).

Chicago sosyologlarına karşılık Castells, "sadece farklı bir, kent bölgesi olarak değil, ayrıca sanayi kapitalizmin doğal yönü olan toplu tüketim süreçlerinin tamamlayıcı bir parçası olarak görür*"(*Giddens,200:510). Kentin ya da mahalle içerisindeki donatı alanları, konut, eğitim kurumlarını kapsayan okullar, toplu ulaşım taşıma hizmetleri, sosyal faaliyetler insanların fabrika ürünlerinin "tüketme yolları"dır. Vergi sistemi kent içinde insanların nerede yaşayacağını da etkilemektedir. Finans sektöründeki banka ve sigorta aracı kurumları inşaat sektörüne sermayesini yatıran kuruluşlar üzerinde para akışını sağlarken, sermayesi büyük olan işletmeler bu yapılanma sürecinde etkisi büyük olan güce sahiptir. Devlete ait kurum ve kuruluşlar, alt yapı, ulaşım yolları ve kamuya ait konut üretirken, yeşil alan ve (rekreasyon) donatı alanlarının planlanması yoluyla kentte yaşan insanların kent yaşamını belirlemektedir. Bu nedenle kentlerin planlanmasının sonucunda karşımıza çıkan fiziki-görünüm yapısı, ekonomik sermayesi güçlü şirketlerin ve yerel siyasal iktidarlar ile merkezi hükümetlerin meydana getirmiş olduğu bir "ürün"dür. Kentler, güç odaklarınca oluşturulmuş kentsel yaşam biçiminde sadece güçlü-zengin sınıfın yaşadığı bir çevre değildir. Castells, toplumsal haklardan yararlanamayan grupların da kendi yaşam koşullarını oluştururken, yapmış oldukları mücadelelerinde etkisi ve önemi üzerinde durmuştur. Doğaya ve toplumsal yaşama zarar veren düzensiz konut planlanmaları bir yandan da çevre kirliliğine tepki gösteren, düzene karşı olan, kentte korumacı davranış biçimini ve benzer duyarlılıkları oluşturması bakımından toplumsal hareketlilik açısından uyarıcı etki gösterir. Böylelikle Castells için kent karşıtlıkların bir arada yaşandığı bir mücadele alanı olarak işlev gösterir. Karşıtlıkların ve çeşitliliklerin kentsel yaşamı sosyal olarak nasıl belirlediğine bir başka örnek olarak Castells, San Fransisco'daki gay hareketini incelemiş, bu hareketin kendi kültürel değerleri çerçevesinde mahallerin yeniden yapılanmasına yol açmasını ve de örgütlenme ile, kendi kültürel mekanlarının oluşumuna yol açmasını, yerel politika kazanımı olarak değerlendirmiştir (Giddens,2000:510).

Castells'e göre, kentte yaşanılan eşitsizlikler, sadece yaşanılan mekan ve mahallelerindeki yaşam şartlarında değil, gündelik tüketim alışkanlıklarını belirleyen, iletişim araçlarını kullanma biçimlerinden mekânsal pratiklerine kadar pek çok biçimde kendisini gösterir. David Harvey, Castells'in karşıtlıklar ve eşitsizlikler mekanı olarak gözlemlediği ve konumlandırdığı kenti, daha kapsayıcı bir biçimde sorunsallaştırarak,

sanayinin yeni üretim biçimine dayalı geç-kapitalizmin neoliberalizm etkisinde tüm yaşam biçimine yayılması sonucunda geleneksel toplumda kent ve kırsal alan arasındaki açıklık, farklılaşma ve ayrım daha belirgin hale gelir. Dahası Harvey'e göre kentsel yaşam biçiminin dayandığı sosyal adaletsizlik ve eşitsizlik kentleri aşarak kırsal alandaki yaşam biçimlerinde de kendisini göstermeye başlıyor. Harvey, kentte, mekânsal alanların sürekli olarak "yeniden yapılandırıldığına" dikkat çekmiştir. Bu süreçleri belirleyen ve kentsel alanların yenilenme ve yeniden yapılandırma süreçleri özel sektörlerin, büyük fabrikaların üretim yerlerinin tercih etmesi, devlet kontrollü altında arazilerin, toprağın kullanım koşullarını elinde tutarak, inşaat firmaların etkisi sonucunda konut alım, satımı, belirleyici olmuştur. Örneğin, yatırımcı firmalar, genellikle yeni yerleşme alanlarının açık olduğu alanlara tercih ederler. Bir bölgede kurulan ve üretimin bulunmuş olduğu alanda daha ekonomisine uygun olan, koşulların, daha az maliyete ve ucuz yer olduğunda kurmuş olduğu fabrikayı kapatarak uygun olan bölgeye taşınacaktır ya da üretmiş olduğu ürünü değiştirerek başka bir ürüne geçmek istediğinde çevresinde bulunan ticari olan firmalarında kapanmasına ve yer değiştirip başka yerde açmaya yöneleceklerdir. Özel mülkiyet sahibi olmak isteyenlerin, konut alırken bulunmuş olduğu iş yerlerine olan mesafesi ve hangi bölgeden "toprak" alması devletin belirlemiş olduğu yasal vergi ve borçlarından etkilenmektedir. Özel konut sahibi olmak isteyenlerin devletin vermiş olduğu ayrıcalıkla finans şirketleri aracılığıyla bankalardan özel olarak kredi imkânları sağlandığını belirtmiştir. Bunun sonunca, kentlerin kenarlarında yeni konutlar yapılmasının önünü açarak yeni konutların alınmasına olanak sağlanmıştır. Bu süreç yeni yerleşim yerlerinin yapılmasına, yeni kentsel yaşam çevrelerinin hızlı oluşumunda etkili olmuştur (Giddens,2000:509). Yeni yapılandırma süreçlerinde sermayenin "rant"ı belirleyici olması, aynı zamanda bu sürecin toplumsal yaşamdaki tüketiminde belirleyici ve etkisi altında kalarak teşvik ettiren düzenlemeleri de geliştirmiştir. Üretim değil tüketimin arz ve talep mekanların oluşturduğu kent adeta büyük bir tüketim merkezi haline gelmiştir (Harvey:2011).

Harvey, sosyal adalet kavramını sorgularken "göreliğin, sonsuz değişken söylemlerin ve çıkar gruplaşmalarının uçurumundan kurtaracağını" umut ederken fakat bu durumun içinde sorgulama yerini bulamadığını ifade etmiştir. Sosyal gerçekliğin rekabet koşulları içerisindeki üst ilişkileri irdelerken çok farkı teorilerle de karşılaşmıştır. Ona göre her yaklaşım, "güçlü ve güçsüz" durumları da vardır.

Çalışmasındaki örneğin de , “eşitlikçi bakış açıları, belli bir noktada, “eşit olmayanlara eşit davranmaktan daha eşitsiz hiçbir şey yoktur” ifadesini kullanmıştır. Devletlerin “fırsat eşitliği” “pozitif ayrımcılıkla” yer değiştirmesi sonucunda çıkan sorunun önemine vurgu yapmıştır. Buna göre, toplumsal sözleşmeler, doğal haklar ile ilgili yaklaşımların, “daha çok sayıda kişiye daha çok yararın hiçbir toplamının belli vazgeçilemez hakların çiğnenmesini haklı çıkaramayacağını” savunmaktadır. Sosyal adalet kuramını daha doğru şekilde saptayabilmek için belli başlı ölçütlerin karşılaştırmak gerektiğini ifade etmiştir. Öyle ki Harvey, “adil ve sivilleşmiş bir kentte yaşamının ilkesi”ne atıfta bulunarak kentin farklılıkları ortaya çıkarttığı kadar eriten de bir yer olduğuna vurgu yapar. Kentsel yapıdaki tekdüzelik ile yapıyı dönüştüren çatışma kentin kamusal birlikteliği içerisinde eritilmiş ve kentsel politikayı düzenleyenler açısından “çeşitlilik” olarak göz önüne çıkartılmıştır (Harvey, 2002:222). Bu durum bir yandan da postmodern şehrin öteki yüzüdür. Kentte bir yanıyla olanaklar ve çeşitlilik varmış gibi gözükürken diğer yandan bireyler belli ulaşım aksları içerisinde kalabalıklar içerisinde yalıtılmış ve birbirlerine dair kamusal tanınma/tanınma biçimlerinden steril biçimde hareket ederler. Bu nedenle kentteki sosyal adalet sorunu halen devam etmektedir. Kentin ayrışan insanlarının oluşturduğu gruplar sosyal adalet çağrılarından vazgeçmeyecektirler. Sosyal adalet, eşitsizliğin ve yoksunlukların ortasında bir adalet sorunu olmaktan çıkmıştır (Harvey, 2002: 232).

Harvey, “kent deneyimi”ni sorunsallaştırdığı bir başka çalışmasında da aynı mantıkla odaklandığı kent sürecindeki ayrıntıların zaman-mekan arasındaki bağlantıdaki dönüşümüne, enformasyon hareketlerine ve hatta bölgesel ittifaklara dayalı stratejilere bağlılığını ifade eder (Harvey, 2016:20-21). Kentteki sermayenin kapitalleşmesi, sınıfsal yapının ve mesken alanlarının farklılaşması, kentsel bilincin dönüşüme uğratılması kentin yeni deneyim biçimi içerisinde yerini alır. Kentleşme bu süreçte artık kentte güç ilişkilerini elinde bulunduranlarla, sokakta yürüyenler arasındaki derin uçurumun bir yansımasıdır. Bireylerin kent deneyimi sokakların boydan boya deneyimlenmesinden ileri gidemezken kentin hareket yeteneğine sahip ve yeniden üretim araçlarını elinde bulunduranların deneyimi birbirinden oldukça farklılaşacaktır (Harvey, 2016:306).

BÖLÜM 2. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME

Türkiye'deki kentleşme süreci 19. yüzyılın başlarında belirginleşir. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde Batıcıl yaşam tarzı, ekonomik, kültürel ve siyasal düzenlemelere göre ilerlemenin söz konusu olabileceğinin düşünülmesi ile endüstrileşme sürecinin ilk etkileri gözlemlenmeye başlanır. Daha çok ekonomik sebeplerle köyden kentlere doğru göçler başlamış; kentlere doğru yönelen nüfus hareketinin artmasıyla kentler hem yapısal hem de sosyal yaşam anlamında dönüşmüş ve değişmiştir. Ancak bu değişim ve dönüşüm Batı kentlerinde olduğu kadar belirgin bir yaşam tarzına yani kent sosyolojisinin araştırma nesnesi kıldığı biçimiyle "kentlileşme" kültürüne yol açmamıştır. Göç eden yeni kentliler kırsal alandaki alışkanlıklarını kentlerin ekonomik döngüsü içerisinde ortaya koymaya devam etmişlerdir.

Osmanlı'nın kentsel ve sosyal politika açısından belediye hizmetlerini kurması önemlidir. 19 yüzyılın ikinci yarısında gelişen ve değişen koşullara yerel yönetim olarak yetersiz kalınması sonucu Belediyeler kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı sonrası Osmanlı İmparatorluğu yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Türkiye'de yeni bir dönem başlamıştır. 13 Ekim 1923'te Türkiye'nin başkentinin Ankara olması ve ardından Cumhuriyetin ilanı ile Kurtuluş Savası sonrasında yaşanan kalkınma hamlesi başlamıştır. Demiryolu ulaşım ağlarının sistemi geliştirmeye başlanmış ve Anadolu'nun farklı yerlerinde fabrikalar kurularak "iç pazarı birleştirme yolu"na gidilmiştir. Bununla birlikte Batıcıl kültürden etkilenerek, kentsel yaşamı da dönüştürülmesi hedeflenmiştir. 1930 yılında çıkarılan Belediyeler Yasası çerçevesinde kenti planlamaya yönelik ve bu kültürün kurulmasına adına görevler verilmiştir (Tekeli,1982:330).

Kurtuluş savaşı sonrası Cumhuriyet misyonunun varlığını koruyup ulus devlet bilinci yolunda ilerletmek ve aynı zaman da bu misyonu kenti planlarken mekan üzerine inşa edilecek stratejiler önemliydi. Strateji iki fikir üzerine ilke edinilmiştir: Birincisi, Türkiye'yi "ulus devlet mekanı" şeklinde dönüştürmek. İkinci fikir ise, kentleri modern seviyeye ulaştırılacak şekilde düzenlemek (Tekeli,2009:111). 19 yüzyıldan İkinci Dünya savaşına kadar olan dönemde sadece kentsel büyüme olgusuyla karşılaşmıştı. Bu döneme kadar kentsel büyüme yavaş ilerlemekteydi fakat İkinci Dünya savaşı sonrasında hızlı artan nüfusla birlikte barınma ve konut sıkıntısı sorunları ortaya

çıkmıştır (Tekeli,1982:331). Türkiye'yi ulus devlet mekanı şeklinde düzenlerken çağdaşlık seviyesiyle birlikte kurulması istenirken iki temel aşamayla karşılaşılmıştır. Kentsel planlamadaki bu aşamalardan birincisi; Yunan ordusunun Batı Anadolu da yaktığı kentlerin yeniden planlanmasıydı. İkinci olarak ise; Ankara'nın başkent olması büyük kent planlaması ideasıydı. Cumhuriyet rejiminin başarısının ölçütü, kenti iyi şekilde planlamak önemli koşuldu ve bu bağlamda eğer bunlar gerçekleştirilemezse Cumhuriyet rejiminin başarısı görünür kılınamayacak endişesi taşınıyordu. Diğer deyişle Türkiye modernleşmesi kentsel modernleşmenin başarısı ile kendisini ispat edecekti (Tekeli, 2009). 1930'lu yıllara doğru Anadolu da kurulan işletmelerin ve yerleşmelerin Ankara'da şekillenen modele uygun biçimde çağdaşlaşmasını kurulan kentler de gerçekleştirilmek istendi. Bu nedenle Ankara'yı ulusal devlet bilincinde, çağdaş yaşam biçimi yolunda ilerletmek şeklinde geliştirmek isteniliyordu. Fakat bu anlamda geçmişten gelen gelişmiş bir yöntem yoktu; tersine zaman içerisinde farklı yöntemler denenerek gelişilmesi sağlandı. Öncelikle Ankara da "Ankara Şehri İmar Müdürlüğü" kurularak yeni yasalarla uygulama yetkileri verilmiş oldu. Bu konuda bir yarışma düzenlendi (Tekeli,2009:113). Yarışmayı kazanan Herman Jansen Ankara'yı ve ülkeyi kapsayan bir plan hazırladı. Plandaki öncelikli beklenti, Ankara'da hızla artan nüfusun beraberinde getirdiği kentsel sorunların çözülmesi ve Cumhuriyetin misyonunu geliştirmesi yolunda, çağdaş biçimde hazırlanması amaçlanmıştır. Böylelikle hızla gelişen ve büyüyen kentte planı uygularken yaşanılan zorluklar ilk kez Ankara modelinde görüldü. Dönem itibariyle Ankara dışındaki diğer kentler aynı eşitlikte ve hızla büyümediler (Tekeli,2009:114).

Cumhuriyet döneminde hedeflenen, kurulan kentlerde planlı bir şekilde gelişme ve büyüme isteniliyordu. Bu gelişimin kurgulandığı belediyecilik anlayışı çerçevesinde, medeniyet seviyesine ulaştırılarak, temiz çevre, sağlıklı kent koşulları içerisinde, fiziki görünümün iyi olması ve modern kültürü örnek teşkil edilecek anlayışta kurgulayarak gerçekleştirmekti. Bu kapsamda, 1930-1935 yılları arasında yasalar çıkarılarak ve düzenlendi. Bunlar,

- 1930 yılında, 1580 Sayılı Belediye Kanunu ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu,

- 1933 yılında, 2290 Sayılı Yapı ve Yollar Kanunu ve 2033 Sayılı Belediye Bankası Kuruluş Kanunu,
- 1934 yılında,2722 Sayılı Belediye İstimlak Kanunu
- 1935 yılında, 2763 Sayılı Belediyeler İmar Heyetinin kuruluşunu kapsayan yasalardır (Tekeli,2009:114).

Bu yasalarla birlikte artık, kentleşme sürecindeki konut yapımı ve inşası "mimarlık" ve "mühendislik" olan meslek grubundaki şahıslara ve firmalara bırakılmıştır. Çıkarılan ve sonrasında geliştirilen bu yasalar kapsamında meydana gelen bu değişim "güzel kent" anlayışının yaygınlaşmasını benimsemiş ve Türkiye'nin her yerine yaygınlaşması sağlandı. Kenti bölgeler halinde değil de kenti bir bütün halinde planlanmaktaydı. Batıdaki "bahçe kent" anlayışına paralel olarak Türkiye'de kentleşmede "Bahçelievler" örneği önerilmişti. Fakat ekonomik ve fiziki-coğrafi koşulların yetersiz olması sebebiyle Belediyelerin bu konuda düzenlemelerini sadece yeni oluşan mahallerde uygulayabilmiştir. Türkiye'de kentleşmede özellikle tarihi alanları kapsayan alanlarda yenileyici uygulama gerçekleştirilememiştir. Bu dönemde özellikle belediyecilik anlayışının gelişimi ve kent planlanmasındaki tasarım ve uygulama aşamalarının sağlıklı işlemesinde rol oynaması beklentisiyle üniversitelerde ilk kez kent yönetimine ve planlamaya yönelik dersler müfredata girmiştir (Tekeli,2009:115-116).

Türkiye'de kentleşmenin Cumhuriyetin ilk yıllarından sonraki aşamalarında İkinci Dünya Savaşı başlıca etken olmuştur. Savaş, tüm dünyayı etkilediği kadar Türkiye'de de kentsel-sosyal yaşam ile ekonomik büyüme ve kalkınma hedefleri için de önemli değişimlere neden olmuştur (Çavuşoğlu,2014:41). Savaş öncesinde ekonominin yapısı iç pazara dönüktü ve savaş sonrasında 1950'li-60'lı yıllara gelindiğinde Türkiye yeni açılım ve değişimlere adım atılmaya başlamıştı. Artık tarım, kullanışlı ve verimli hale getirilerek dışa doğru açılma dönemi başlamıştı. Bununla birlikte özel sektörlere de ekonomik yapıda ağırlıklı yer verilmeye başlandığı bir dönem oldu. Ulaşım, altyapı planlamaları geliştirilerek karayolu üzerinden de alt yapı çalışmaları ve planlanmaları dönemine geçilmişti. Tarımdan makineleşmeye geçiş olan bu dönemde Türkiye ulusal ve uluslararası pazarda yerini alarak ve tarımda ilerletmiş olduğu teknolojik gelişmelerle köyden ayrılmalarına sebep olmuştur Bunların sonucunda, Türkiye'nin

özellikle Ankara ve İstanbul kentlerinde çok hızla büyüyen ve gelişen bir kentleşme süreci yaşanmaya başlandı (Bahçeci,2017). Türkiye daha önceki dönemlerinde çağdaşlık seviyesine uygun olarak amaçlayan kent planlaması uygun modelle belirlemiştir. Fakat yaşanılan büyük değişim ve dönüşümün karşısında yöntemler göç eden nüfusun beklentilerini karşılayabilecek şekilde olmadığı anlaşılmıştı. Buna yönelik daha kitlesel çözümler geliştirilmeye başlandı (Bahçeci,2017:42). Kent çeperi etrafında "gecekondu" alanları oluşmaya başlandı; ulaşımın yetersiz kalması ile birlikte toplu taşıma sistemine özel dolmuşlar eklendi. Kentte altyapı sorunları hissedilir oldu. Bunun sonucunda iki farklı kentsel durumla karşı karşıya kalındı: Bir yanda kentin planlı olarak gelişen modern ve çağdaş bölgeleri; diğer yanda plansız bir şekilde kendiliğinden gelişen gecekondulaşmış bölgeler.

Türkiye kentleşmesinde yaşanılan plansızlık ve yasal düzenlemelerdeki farklılıklara dayalı yaşanan çelişkinin öncelikle kurumsal düzenleme ile giderilebileceği düşünüldü. Bu bağlamda sosyal yaşantıda kentsel aidiyeti, kentsel kimlik ve mekan politikalarını öngören değil, salt fiziksel yaşam koşulları ve mülk edinmenin meşrulaştırılması boyutunda gerçekleştirilen yasalar ve düzenlenmelere pek çok örnek verilebilir. Örneğin, 1945 yılında 4759 Sayılı yasa ile İller Bankasının kurulması ve sonrasında 1948 yılında 5237 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununun çıkarılması yoluyla belediye gelirlerinin arttırılması ve kaynak yaratılması hedeflenmiştir. 1954 yılında 6235 Sayılı yasa ile kurulan Türk Mühendis ve Mimarlar Odası, Türkiye'de kentleşme serüveninde sivil toplum anlayışının yaygınlaşması, muhalif düşüncenin oluşturulması ve kişilerin kurum ve kuruluşlara karşı hukuka dayalı haklarını korumak bakımından önemlidir. 1956 yılında 6875 Sayılı İmar Kanunu dünyada gelişmeye başlayan yeni planlama anlayışının Türkiye'de bir yansıması niteliğindedir. Böylelikle kent sadece merkez olarak değil, çeperlerindeki mücavir alanların da merkezi olarak görülmekte ve kamusal-kentsel politikalar bu anlamda hem genişlemekte hem de derinleştirilmektedir (Tekeli, 2009:117-119). 1958 yılında 7116 sayılı yasa ile İmar ve İskan Bakanlığının kurulması hızlı kentleşme karşısında uzmanlaşmanın gerektiğinin merkezi idare tarafından diğer yönleriyle de planlanması gerektiği düşüncesinin ifadesidir. 1959 yılında bu yasanın kapsamı genişletilerek 7296 sayılı yasa ile "afet" anlayışı kentleşme politikalarına girmiştir. Ancak kurgulanmaya ve kurumsallaştırılmaya çalışılan kentsel politika "*yeterli kapasiteye sahip olarak kurulamamıştır*" (Tekeli, 2009:118).

2.1. Türkiye'de Gecekondu Olgusu ve Kentsel Dönüşüm

Kentin içerisinde gelişim göstermeyen alanlardaki boş bölgeler ("kentin etekleri") gecekondu alanlarının yerleşkesi olmuştu. Kente yaşayan orta sınıflı insanların dolmasıyla yaşanılan bu çelişki kentin merkezinin tam ortasında görünür haldeydi. Bu ikilik kendisini en somut biçimde büyük kentlerde göstermekteydi. Gecekondu bölgelerine yerleşen insanlar, imar kapsamı ve planlama kuralları dışına çıkarak, bu kuralları hiçe sayarak yerleşim kurmuşlardır. Bu durum kentlerde yaşayan orta sınıf yerli-yerleşikliklerin tepkisine yol açmış ve kentlerdeki sosyal gerilimi arttırmıştır. Ayrıca kentin yerlileri sayılabilecek kentli sakinlerin, kente yeni göç edenlerin ekonomik olarak da rekabeti arttırabilecekleri öngörüldü. Maddi yetersizlikler açısından kent yoksulu olarak kendini tanımlayan ve konumlandıran orta sınıf insanlar bu etkiyi düşünmüşlerdir. Kentte, imar ve planlama düzeni dışında kent içi araziler de inşa ettikleri gecekondular ile kentin yeni sakinleri, diğer yandan da mülkiyetin koruyucusu olarak konumlandırılan siyasal kapsamda otoriteyi tehdit eden unsur görünmektedir (Şengül,2001:78).

Aynı zamanda kentin seviyesini ileri düzeye taşıyan, kentin yaşam tarzını belirleyici olarak görünen ve kentin kurulmasına öncülük eden "orta sınıfın hegemonyasının" dönemini de bitirmiştir (Şengül, 2001:78). Bu bağlamda köyden kentlere göç eden yeni kent yoksulları olarak görünenler kent içinde yaşayan orta sınıfın, siyasal ve kültürel anlamdaki projelerini olumsuz etkilemişlerdir. Kent içinde yaşanılan ve kültürel/sosyal boyutlarda derinlikle hissedilen çelişkiyi biçimlendirmek ve dengelemek devletin öncülük rolüne ilişkin bir beklentiyi oluşturdu. Bu bağlamda "gecekondu sorunu" karşısında devletin kurumlarının gecekondu bölgesinde yaşayan ve gecekondu bölgesindeki sıkıntıları giderek kentsel politikaları geliştirmesi ve uygulaması beklendi. Şengül'e göre gecekondulaşmanın izdüşümünde okunabilecek kentsel gelişim üç döneme ayrılarak incelenebilir: Birinci dönemde, yani 1950'li yıllar da daha önceki yıllarda yaşamlarını kentte kuranlarla sonradan gecekondulaşmayla kente yerleşenler arasındaki gerilimin hissedildiği dönemdir. İkinci dönem 1960'li yıllar

olup, gecekondu bölgelerinin toplumsal olarak kabullenildiği dönemdir. Üçüncü dönem ise, 1970'li yıllar ise mevcut yapılar ile devlet arasındaki ayrımların ortaya çıktığı bir çatışma dönemidir (Şengül,2001:79).

Türkiye'de yaşanılan bu süreçlerin hemen hemen hepsinde devlet, göç eden kitleler karşısında ve kentte yaşayan orta sınıflar karşısında çözümsüz kalmıştır. Devletin ve kurumlarının çözümsüz kalışı devletin kentsel politikayı belirlemekteki itibarını olumsuz şekilde etkilemiştir. Kentli-yerli orta sınıf, devletin gecekondu bölgesinde yaşayan insanların kentin düzenini bozdukları düşündüklerinden dolayı kentin dışına gönderilmesi gerektiğini bile düşünebilmişlerdir. Kentin geleceğini belirlemek adına kentteki yerleşik sakinler, belli bir tarihten sonra gelenlere yönelik olarak kentin dışına itme, kente girişlerde vize uygulanması, kente sonradan gelenlerin geldikleri yerlere geri gönderilmesi gibi önlemler alınmasını devletten talep etmekteydiler. Halbuki, bu sorun emniyet teşkilatı mensupları olan polis tarafından önlenemeyecek kadar yapısal bir sorundu. Dahası devletin sosyal adalet politikasına ilişkin bir sorun olarak görülmesi gereken bir döneme girilmiş oldu. Kente göçün başladığı ilk yıllarda gecekondu bölgesinde yaşayan insanların, evleri yıkılmıştır, kentte sunulan hizmetlerden yararlanmasının önü kesilmiş ve fiziki olduğu kadar sosyal boyutta da ötekileştirilmeye çalışılmıştır.

Gecekondu bölgesinde yaşayanların ilişkileri "hemsehrilik ve akrabalık" bağları üzerinden tanımlanan ilişkilerdir. Kentleşme sürecinde kurulan mahallelerde bu ilişkiler başat rol almıştır; mahallenin kurulumunun bu temel üzerinden oluştuğu görülmektedir. Kentleşmenin tarihselliği bakımından oluşan gecekondu nüfusu kentin çeperini hızla sarmıştır. 1960'lı yıllarda devlet bazı gecekondu bölgelerini yıksa da zaman içinde yıkımın bir çözüm olmadığı anlaşılmıştır. Çünkü devlet her ne kadar yıksa da geriye dönüp tekrar bakıldığında aynı yerde başka şekilde ev yaptıklarıyla karşılaşmıştır. Bu nedenle gecekondu sorunu Türkiye'de alışılmış ve kanıksanmış hale gelmiştir.1950'li yıllar devletin, bu konuda çözüm üretemediği ve sorunlar karşısında hükümsüz/yetersiz kaldığı bir dönem olmuştur. Bu durum, 1960'lı yıllara doğru devlet, yasa ve kurullar kapsamında uygulamalarda kendisine yer bulunmuştur. Özellikle dönemin siyasal koşullarındaki rekabet bu soruna doğrudan yönelmeye tarafları itmiştir. Böylelikle siyasal olarak da kentin tabanına yönelik yaklaşımlar kendisini gösterir. Bu kapsamda

gecekondu bölgelerinde yaşayan insanlara yönelik istihdam yaratılmıştır. Devletin kaynak göstererek tekrardan üretime başlanması işgücünü artırmış ve gecekondu bölgesinde yaşayan insanlar için de olumlu yönden bir gelişme söz konusudur. Böylelikle gecekondu olgusuna karşı geliştirilen yıkıcı politikalar ortadan kalkmış, siyasal ve ekonomik kapsamda düzenlenmesine yardımcı olunmuş, bu durum ikili çelişkilerin yumuşamasına yol açmıştır. 1960'lı yıllarda gelişen bu ilişkilerle birlikte gecekondu bölgesindeki altyapı yetersizlikleri, ulaşım hizmetlerindeki sıkıntılar, donatı alanlarındaki eksiklikleri giderecek biçimde kapsayıcı yerel çözümler üretilerek, bu hanelere temel hizmetler olarak elektrik, su hizmetleri de sunulmuştur. Bu dönemde aynı zamanda gecekondu bölgesinde yaşayanların evleri ile ilgili mülkiyet hakkına erişimi yönelik tapu istekleri olmuştur. Bunların sonucunda ilişkiler iyileşmiş ve bu bölgede yaşayanların kalkınmasına yönelik mevcut koşullar geliştirilmesi sağlanmıştır. Bunun yansımaları gecekondu bölgesinde yaşayanların kentli olma duygusunu ve yaşam biçimlerini etkilemiştir (Şengül,2001:79-81).

Dahası, gecekondu, "çarpık" yapılaşma olmaktan çok modern kentleşme kuramlarındaki "dünya sistem kuramı" ve "bağımlılık kuramı" çerçevesinde görülmeye başlanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin benzer bir toplumsal gelişim sürecini yaşayan Türkiye'deki kentleşme gerçeği, kentin yerleşeni olarak ve orta sınıf olarak gecekonduda yaşayanları görmeye başlamıştır (Erman, 2010, 244). Ancak, iyileştirmeye yönelik koşullar sağlansa da gerçek bir uzlaşmadan söz konusu değildi. Elde edilmiş kazanımlar olsa bile gecekondu bölgesinde yaşayanlar kendilerini kentin içindekilerle karşılaştırdığında, mevcut yasal hakları üzerinden de özellikle mülkiyet hakları açısından da yasalaştırılmak isteniliyordu. Gecekondular da oluşan ve artan nüfus göz ardı edilemeyecek seviyedeydi. Bu dönemin siyasetçileri mevcut durumu fırsata da dönüştürmeye yönelik gecekondu bölgesinde yaşayanlara karşı duyarlı hale gelmişlerdi. 1970'li yılların sonlarına doğru gecekondu bölgesinde yaşayanlar siyasal gündemi belirmekte olduğu görüldü. Hızla artan nüfus ve gelişen ülkede modernite kapsamında planlanma gerçekleştirilmeye çalışılsa da biryandan da kentte gecekondu yapılaşmalarında hızla artığı görülmektedir. Bu kapsamda, 775 sayılı yasaya göre gecekondu; "İmar ve Yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın kendisine ait olmayan arazi veya arasalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar" şeklinde tanımlanmıştır (Tekeli,1982:201).

Gecekondu bölgelerinde yaşanılan olumsuzlukları ve sorunları çözebilmek için gecekondulaşmanın her boyutunu kavramak ve tanımlanması gerektiği düşünülmüştür. Gecekondu başlıca dört farklı boyutta ele alınmıştır (Tekeli, 1982). Birinci olarak sınıfsal boyutunda ekonomik açıdan gelir durumu zayıf olan grupların kendilerine göre ve ekonomik koşullarına içinde konut sorunu çözebilmesidir. Burada yasalara karşı çıkmak ya da beğenmediğinden dolayı değil tamamen gelir durumundaki ekonomik gücün zayıf olmasından dolayı meydana gelmiştir. Gecekondu sorunu bir toplumun sınıfsal yapısını belirlemiştir.

Mekan organizasyonunda dönüşümü ifade eden kentleşme boyutunda gecekondu bir ülkenin değişimi ve dönüşümünde ortaya çıkar. Tarımdan endüstrileşmeye geçildiği dönemde hızlı artan bir şekilden köyden kentlere göçler başlamıştır. Böylelikle ekonomisi ve gelir düzeyi zayıf olanların zorluk ve imkansızlık içinde mahallerde yapısal anlamda farklı oldukları görülmektedir.

Grup boyutundan bakıldığında gecekondulaşma sadece bir kişiye ya da bir grubun sorunu olmamakla birlikte genel anlamda gecekondu bölgesinde yaşayan herkesi kapsayan mahallenin sorunudur. Kentleşme sürecine uyumları sağlamak ve çözmek için bireylere yönelik çözüm arayışların yerine mahalleyi kapsayan boyutta bakılması gerekildiği düşünülmüştür.

İnşa süreci boyutunda ise Türkiye'de kentleşme modeline olan yaklaşımından farklı olarak yapısal kurallara uygun olmayarak, daha esnek ve imar kuralı düzeninden aykırı olarak yapıldığı görülmektedir (Tekeli,1982:202-203).

Bu boyutları baktığımız da gecekondu sorunun çözmenin temelinde köyden kentte göç edenlerin iş olanaklarının artırarak gelir seviyesini yükseltmek ve kentte yaşamanı devam ettirmenin koşullarını sağlamak olmalıydı. Gecekondu bölgelerinde farklı sorunlar da yaşanmaktadır. Hangi koşulda olursa olsun kendi barınma ihtiyacı karşılamak için elde etmiş oldukları gecekonduyu ve kentte yaşamını devam ettirmek adına güvenlik ihtiyacına gereksinim duyulmuştur.

Kentte her ne kadar gecekondu sahibi olması da bulundukları koşullar içeresinde yaşadıkları yerlerin olanaklarına göre gecekondularda kiracı olarak yaşamlarını devam

ettirenler gibi farklı sorunların olması sonucunda kendi içlerinde ayrılan gruplar olmuşlardır. Gecekondu bölgesinde yaşayanların kentte uyum, kendi koşulları ve olanakların yetersizlikleri, hak sahipliği gibi sorunların içerisinde gecekondu bölgesinde hiç yaşamayıp kentin başka yerlerinde yaşayan grupların mahalle içerisinde de farklı gruplar görülmektedir. Gecekondu kurulan alanda devletin ya da bir başka şahısın arazisi olabilmektedir. Bu durum da devletin, toprağa ait mülkiyet sahibinin devretmekte olan süreçte farklı tutum ve pozisyonlar şekillendiği görülmüştür. Kentte yaşayan işverenler, gecekondu bölgelerinde yaşayanlardan emek gücünü kullanarak ilişkiler geliştirerek istihdam yaratmaktadırlar. Kentte gecekondu bölgesinden yaşayan ve gecekondu sakinlerinin varlıklarını istemeyenler bile vardı. Kent yaşamına ayak uyduramadıklarını ve kentin yapısını bozduklarını düşünmektedirler. Kendi çıkar ve menfaatleri kapsamında partisine oy kazandırmak isteyen siyasetçilerde vardı. Gecekondu bölgesinin var olan sorunları, tapu, sosyal alanda hizmet yetersizliği, altyapı sorunları gibi durumları kendilerine araç görmektedirler. Mülkiyet problemini çözmek ve tapuları vermek için siyasilerin verecekleri karar önemlidir. Gecekondu bölgelerinde yapılacak olacak, donatı alanları, yol ve bakım hizmetleri, sağlıklı, temiz çevre için yapılacak hizmetleri sunmak Belediyelerin görevidir. Bu sorunları çözmek ve dengelemek mahalli idarenin sorumluluğunda olması gelecek oy gücüne göre dengelemektedirler (Tekeli,1982:208-209). Demokratik süreç, gecekondu bölgesinde yaşayanların seçmen kitlesinin artmasına paralel olarak evlerini korumaya ve güvence altına almalarına imkan göstermiştir. Büyüyen kentleşmeyle de arsa faiz fiyatlarının yükselme sonucun da orta sınıftaki kentte yaşayanlar bireysel konut üretemez olmuştur (Tekeli,2009:119).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de yaşanılan konutlarda, yapısal şekli imajı gibi görülen alanların değerlendirmede ön plana çıkması söz konusuydu. Fakat Ankara'nın başkent olması ile birlikte koşulların yetersiz kalmasıyla kooperatifler ve gecekondular ortaya çıkması Türkiye'nin genelini kapsamamaktadır. Kentte yaşayan bireyler konut sahibi olabilmek için arsa satın alıp, belediyeden izin alarak inşaat ile ilgili taşeronlara, bu alan da çalışan işçiye vererek konut yapım süreci bu şekilde yapılmakta idi (Tekeli,2009:118).

1960 yılında Türkiye'de yaşanılan siyasal gelişmeler değişimlerle sonuçlanmıştır. Çıkarılan 1961 Anayasası ; "sosyal devlet" ilkesi benimsenmiş, "refah devlet" anlayışı ile devlet kendini, vatandaşını huzurunu güvenliğini sağlamakla birlikte vatandaşın maddi ihtiyacını üstlenerek görev kapsamına alınmıştır. Devletin yoksul ve ekonomik durumu zayıf ve dar gelirli ailelerin temiz, sağlıklı yaşam koşulları zemininde konut ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılamak gibi önlemler almak istemiştir. Bu yıllarda da hızlı kentleşme devam etmekteydi. Bu dönemde biraz daha yavaşlama söz konusuydu. Bunu da iki nedeni vardı. Birincisi, köyler de üretimi geliştirmek üzere gerçekleştirilen politikalarla bu bölgede yani köyde yaşayan insanların yaşamlarını bulunmuş oldukları bölgede hayatlarını devam ettirmek. İkincisi; Batı Avrupa'da özellikle Almanya iş gücü pazarını geliştirmesiyle Türkiye'den dış göç aldı. 1970 yıllarında yaşanılan ekonomik kriz yaşansa da yine başka kanalardan kaçak yollarla dış göçün başladığı dönem olmuştur. 1970'li yıllar Türkiye'de otomobil pazarının oluşmasıyla, ekonomik gelir durumu yüksek olan ve özel arabası olanları kentin dışına doğru "altkent"lerde yaşama alanları oluşmasını sağladı. 1970 yıllar köylünün kentte yaşam biçimin arada kaldığı dönemdir. Köylerden kente göç eden insanların süre içinde kentli olacağı düşünülüyordu. Bu duruma bakıldığında kentlerde yasayan sonrasından gelen nesilde bu dönüşümü sağlayamadıkları anlaşıldı. Kente uyum sağlayamıyor; kentin yaşam kültürünü benimsemeyince kültürel olarak arada kalmakta ortaya çıktı ve o dönemde arabesk müzik yayıldı ve piyasalarda yaygınlaştı. Bu yıllarda Türkiye de sanayileşme ilerledi ve organize sanayi bölgeleri kurularak kentin merkezlerinden uzak alanlara doğru sanayi alanları oluştu. Kent ne kadar büyüdüyse o kadar kentte yaşam seviyesi ve niteliği gelişmemiş sürekli düşüş göstermiştir. Bu dönemde yeşil alanlar tahrip edilmiş, yeniden yapım inşa süreçlerin olması tarihsel değerler yıkılmış, sosyalleşme yok olmuş, donatı alanları, altyapı sorunları fazlasıyla sorun hale gelmiştir. 1970'li yılların ortalarına doğru sermaye genişleterek büyük ölçekli firmalara olanak sağlanarak toplu konut inşa sürecine başlamıştır. Kooperatif örgütlenmeleri ile kentlerin büyümesine, metropol kenti yapısından ziyade sanayi kenti oluştuğu dönem olmuştur (Tekeli, 2009: 121-123). 1966 yılında "gecekondu yasası" çıkarıldı. 775 sayılı yasa af kapsamında gerçekleştirilen ve ilk kez gecekondu alanları için çıkarılan dönemin en önemli yasa niteliğini taşımaktadır. Bu yasa ile gecekondu alanlarını kabul edildiği anlaşılmıştır: "Gecekondu alanlarında tesviye, ıslah ve önleme alanlarının oluşturulması

olanak tanımış ve bu yeni meşruiyet çerçevesi içindeki gelişmeleri kolaylaştırmak bakımından İmar ve İskan Bakanlığına ve belediyelere kaynak ve arsa sağlayacak pozitif nitelikli düzenlemelere gitmiştir" (Tekeli,2009:117).

1973'den 1977 dönemleri "Demokratik" diğer bir adıyla "Yeni Belediyecilik Hareketi" adı altında "demokrat yapısıyla, üreten, kaynak oluşturan, toplumdaki tüketimi örgütleyerek, bir arada tutarak birlik ve bütünlük" sağlamak nitelikleri geliştirmeyi benimseyen dönem olmuştur (Tekeli,2009:128).

1980'li yıllara doğru Türkiye artık modernite çizgisinde kentsel planlamalar yapmaya çalışmış. Kentleşme içerisin de yaşam alanlarında, yaşanılan çevrede kültürel yansımalarla ilgili sorunlarını yaşamış, barınma ihtiyacından kaynaklan gecekondu süreçlerini yaşamış, kavramları oturtmaya, yasalar içinde korunmaya çalışılmış, ekonomik nedenlerin temel sebebiyle yaşanılan bir kentleşme süreciyle karşılaştık. Fakat 1980 yıllar Türkiye için ayrı bir dönem olarak tutulmaktadır. 1980 yılındaki 12 Eylül müdahalesi ülkenin dönüm noktası olarak gösteren ve değiştiren etkileri olmuştur. Türkiye'de nüfusun yapısı ve oluşan sermayenin dağılımı bu dönemin etkileri altında kalmıştır. Türkiye'nin nüfus yapısı her bölgede aynı değildir. Batı bölgesinde doğum oranı az görünürken, Doğu bölgesinde bu oranın daha fazla olduğu görülmektedir. 1965 yıllarından 1994 yıllına kadar kentleşme oranı sürekli gelişim ve artış göstermektedir. 1980'li yıllarda Doğu Anadolu bölgesinde güvenlik ve korunma azaldığından dolayı, köylerden kentlere göç hareketi söz konusu oldu ve göçlerin tekrardan hızlı bir şekilde artarak meydana gelen zorunlu göçler ortaya çıkmış ve nüfus yapısını yeniden etkilemiş ve değiştirmiştir. Türkiye bu dönemde kapitalizmin etkisi altındadır ve iç piyasadan dış piyasa doğru yönelmek ve "ithal kalkınma" politikasını geliştirerek küreselleşen dünya konumunda yer almak istiyordu. İlk adımını iletişimin alt yapısını oluşturdu. Türkiye de köyler de dahil olmak üzere haberleşme ağını kurarak "telekomünikasyon" yatırımını başlatmıştır. Küresel ekonomi alandın da var olmak isteyen Türkiye'deki kurumları geliştirmek istemiştir. Böylelikle sermaye piyasaları genişletmiş ve serbest ticaret faaliyet alanları kurarak, bankacılık sektöründe yeni reformlar geliştirmiştir. Bu kapsam da kamu maliyesinde önemli açık seyrederken yaşanılan bu dönemde yüksek seviye de enflasyon yaşanmıştır. Yaşanılan bu süreç Türkiye'nin yerleşim yapısını etkilemiştir. Dünya kenti olma özelliğini taşıyan İstanbul Birinci Dünya savaşından sonra bu

niteliğini kaybetmişti. 1990'lı yıllar da İstanbul'da yaşanılan artan ve yoğunlaşan nüfusla birlikte tekrardan bu özelliğini taşıyarak yeniden Dünya kenti olma üzerinde önemli kent olma özelliğine sahip olmuştur (Tekeli,2009:128-130).

Türkiye'deki kentleşme sürecinde, hızla kentleşen alanların gecekondulaşmanın artış göstermesi, modernite planlama sürecinde gölge düşürmüştür. Dönemsel süreçlerde ekonomik nedenlerden dolayı işçi ve emekçi sınıfını barınma ihtiyaçlarını, gereksinimlerini karşılamanın en makul çözümü gecekondu konutları yaparak kendi çözümlerini kendileri yaratmak olmuştu. Devlet eliyle çıkarılan yasalarla gecekondu bölgelerinde yaşayanların mülkiyet hakları af çatısı altında çözülmeye çalışılsa da planlamaya yönelik çalışmaların 2000'li yıllardaki afet risk yönetimi tabanlı kentsel dönüşüm hareketinin başlangıcına kadar olmayışı dikkat çekicidir. Tarihsel olarak baktığımızda, 1945'le gecekondulaşma, kaçak sayılmamış ve çıkarılan yasalarla (1953:6188, 1966:775, 1976:1990,1983:2805, 1984:2981, 1986:3290, 1987:3366 sayılı) mülkiyet sahipliği kazandırmıştır (Keleş,2008:331).

Gecekondu sorununa ilk önemli atılan adım 775 sayılı "Gecekondu Yasası"dır (Çavuşoğlu,2014:216). 1960 yıllarında çıkarılan bu yasa ile gecekondu bölgeleri "sosyal sorun" olarak ele alınarak, iyileştirmek, "yıkma ve" önleme hususunu kapsayan dönem olmuştur (Çavuşoğlu,2014:216).1980 yılları sonrasında gündeme gelen imar afları "Islah İmar Planı yasa grubu başlığı altında toplanabilecek bu af yasalarının her birinin önceki uygulama alanı ve yetkilerini genişlettiğine ve gecekondu sorununu kentsel ranttan pay kapma yarışına dönüştüğünü" ifade etmektedir (Çavuşoğlu,2014:216). 70'lerde gecekondu bölgelerinde şiddetle yükselen sesler ve başkaldırmalar 80'li yıllarda askeri müdahale ile bastırılmış fakat sisteme karşı olanların direnci kıramamış politika geliştirilmeye ihtiyaç duyulmuştu. Gecekondu bölgelerini düzenle barıştırmak ve sisteme dahil etmek adına 21 Mart 1983 yılında 2805 Sayılı Kanun yürürlüğe girmesiyle tekrardan gecekondulaşma yasallaştırılmıştır (Çavuşoğlu,2014:217). 1983 yılının Kasım ayında Boğaziçi yasası ile de Boğazda gerçekleşen gecekondularında yasallaşması söz konusu olmuştur. Bu bağlamda 1984 yılından itibaren aflar gündeme gelmiştir (Çavuşoğlu,2014:217). 1984 yılın da 2981 sayılı yasada, imar ve gecekondu yasalarına uygun olarak yapılmayan ve yapılmakta olan yapıları kapsamaktadır. Bu yasada yapılar yasa kapsamında "korunacaklar ve yıkılacaklar" şeklinde düzenlenmiştir.

Korunma kapsamındakiler "iyileştirilerek korunması" şeklinde ifade edilmiştir. Yasa da, af kapsamı koşulları hafifletilmiş, ceza dahilinde olanların cezai miktarı indirilmiş ya da cezalar toptan kaldırılarak, yasaların kapsamı genişletilmiştir. Çıkarılan yasayla mülkiyet problemi çözmek adına "kaçak yapıları" , "tapu tahsis belgesi" vererek tapu almalarına yönelik hak kazandırmıştır. Tapu tahsis belgesi, tapu kütüğünde "ıslah imar planı yapıldıktan sonra yapı sahibine verileceği tapuya esas teşkil edeceği" hükmündedir (Keleş,2008:333). Bu 2981 sayılı yasa " bu bölgelerde hazırlanacak ıslah planlarının sağlayacağı yeni imar haklarıyla yaratılacak kentsel ranttan gecekondu sahiplerine pay verilmesini öngörmüştür. Böylece, bir kısım gecekondu sahibinin yoksulluktan kurtularak sistemle bütünleşmesi; büyük çoğunluğunun ise, bu umudun sürekli canlı tutulmasıyla, sistemle olan çelişkilerinin yumuşatılması amaçlanmıştır" (Türksoy'dan aktaran Çavuşoğlu, 2014:217). 1986 yılında 2981 yasa kapsamında değişiklikler yapılarak 3290 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bu yasa ile "gecekondu affı zaman açısından genişlettirilerek ve imar affını, bağışlanarak yararlanacak yapıların sahiplerinin kimi yükümlülükleri yönünden de genişletilmiştir" (Keleş,2008:336). Bu yasa ile gecekondu bölgelerinin yasallaştırılması yönünden kolaylıklar sağlamıştır. Bu yasa ve kurallara göre: "Islah imar planlarının yapılıp yapılmadığına bakılmaksızın; alınmasına ve ilanların yapılmasına, komisyonların kurulmasına gerek kalmaksızın, hak sahipleri tespit ve yeniden tayin edilerek adlarına tescil edilir" (Keleş,2008:336). 2981 yasa kapsamında 1987 yılın da 3366 sayılı yasa ile değişiklikler yapılmıştır. Bu yasa ile de "gecekondu bölgelerinin iyileştirilmesi" kapsamında düzenlemeler yapılarak "yeni uygulamaları yönlendirmek kapsamında yönetmelik çıkarılmıştır" (Keleş,2008:336).

Sonuç olarak gecekonduların Türkiye'deki kentleşme sürecinde yasal değişimlere bağımlı bir seyri söz konusudur. Ancak gecekondu olgusu sadece yapı-imar bakımından ele alınmaz. Türkiye'nin kentleşme sürecini Erbatur Çavuşoğlu hegemonik ilişkiler bakımından dört döneme ayırarak inceler (Çavuşoğlu,2014:213). Bu dönemler sırasıyla "uluslaşma", "kentleşme", "küreselleşme" ve "İslamcı Neoliberal" dönemlerdir. İlk dönemde imar affına yönelik bir uygulama olmadığı görülmektedir; ikinci ve üçüncü dönemler imar affı uygulamaları ile anılır. Uluslaşma döneminde "yeniden dağıtım uygulaması olarak köylünün topraklandırılması çabasından söz edilebilir" (Erbatur, 2014:213). Türkiye'nin tarihsel izdüşümü sürecinde 1948'ten 1988 yıllarına kadar çıkarılan imar afları, kendi dönemine göre 1980 yılları sonrasında bir

“radikal”lik söz konusudur. 2000’li yılların sonrasında imar affı adı altında olmayan işgal durumda olan yapıların resmiyette meşrulaştığı dönem olmuştur (Çavuşoğlu,2014:214). 1948’den 1960 yılları arası Türkiye’deki gecekondulaşma yapıları, gecekondu sahibinin kendi koşullarıyla yapmış olduğu, sağlam nitelikli malzemelerle yapılmayan, güçsüz nitelikte, tek katlı evlerden oluşmaktaydı. Gecekondu bölgesinde yaşayanlar, geçici işlerde çalışarak ve az gelirli maaşlar karşılığında işler de çalışmaktadırlar. Bu dönemde düzenlenen yasalar, “konut üretme çaresizliğiyle arsa tahsis ederek baş etmek, var olan gecekonduları meşrulaştırmak ve yasallaştırarak, gecekondu yapımını yasaklamak çerçevesindedir” (Çavuşoğlu,2014:214). Bu dönemlerde gecekondu bölgeleri “mahalle olmak” özelliğini kazanarak ve 1960’lı yılından sonra gecekondu bölgeleri tek katlı evlerden apartman şeklinde yapılar oluşmaya başlamıştır. Diğer yandan artan ve yoğunlaşan gecekondu nüfusunda oluşan mahallerde kendi siyasi kimlikleri belirginleşmiş ve ihtiyaç ve gereksinimleriyle “tüketici kentli” gruba dahil olmuşlardır. Bu dönemdeki düzenlemeler, gecekondu bölgesinin varlığı kabul edilerek ve belediye hizmet faaliyetlerinden de yararlanılmasını istenmiştir. “1980’li yıllara gelindiğinde gecekondu nüfusunun ekonomik alandaki yeri sağlamdı, tanımlanmıştı; formel ve enformel örgütler tarafından korunuyordur” (Çavuşoğlu,2014:215). Bu bağlamda artık gecekondulaşma sorununun yapılaşma sorunu ile ilişkisinin neredeyse hiç kalmadığı görülür ve 1980’li yıllarının sonlarına doğru gecekondulaşma sorunu yerine “kaçak apartmanlaşma”nın sorun olduğu bir dönem oluşmuştur.

2.2. Türkiye’de 2000’li Yıllarda Kentlerin Dönüşümü

Türkiye’de 2000’li yıllar ve sonrasında kentleşme olgusu ve yaşanılan süreçlerin kapsamında yerel yönetimlerin en azından mevzuat bazında katılımcı sayılmaları ile sivil toplum yaklaşımının benimsenmesi yoluyla topyekün kentsel planlanma süreci gündeme gelmiştir. Dolayısıyla bu dönemde “stratejik planlama yaklaşımı, katılımcı koruma gibi politikalar, bununla birlikte çok aktörlü karar alma süreçleri, sivil güçlenme çabalar yaygınlaşmaya başlanmıştır” (Ataöv ve Osmay,2007:68). Bu yakın dönemde göçlerin devam etmesi önceki yıllarda yaşanan gecekondu sorununun dinamiklerinden farklı biçimde kendisine yer bulur. Göçle oluşan ve giderek büyüyen yeni kent çeperleri sosyal ve ekonomik anlamda ayrışma ve farklılaşmaları meydana getirmiştir. Bu türden

sosyal sonuçların yansımaları kentsel dönüşümün koşullarını belirlemiş ve kentsel dönüşümün aynı zamanda itici nedenlerini oluşturmuştur. Bu dönemdeki gelişmeler merkezi ulaşım sisteminin gelişmesine paralel olarak kentlerin dışına doğru gerçekleşmiştir. Kentsel büyümenin niteliği bu anlamda niceliksel büyüme karşısında yenik düşer.

Ayrıca 2000'li yıllardaki kentsel dönüşüm, kentin merkezinde veya çevresindeki eski yapıların yenilenmesini, yapıların afet politikası bağlamında güçlendirilmesi gereğini dayatır. Bu bağlamda Türkiye'de 2000'li yıllarda bir yandan "ekonomik", diğer yandan "sosyal" alanda değişimler söz konusu olmuştur. Ekonomi politikaları, "Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği uygulamalarına; kamu ve iktisadi kuruluşlarının hızla ve çok sayıda özelleştirilmesine yönelik" olmuştur (Ataöv ve Osmay,2007:68). Kentlere doğru hızla artan nüfusla birlikte, nitelikli işgücü talebi artış gösterirken, "becerili, yarı becerili", eğitim seviyesinin düşmesi gibi durumlarla karşılaşılmıştır. Kentler de suç oranı artmış, işsizlik ve yoksulluk sorunları çoğalmıştır. Bu dönem de konut talebi artmıştır ve bu duruma yönelik konut üretimleri gerçekleşmiştir. Bu anlamda konut üretimi ve talebi her bölgeye göre farklılık gösterse de Belediyeler "Toplu konut kooperatifleri" oluşmasına ve artmasına yönelik çalışmalarda bulunarak sayılarını artmıştır. Türkiye'nin hemen hemen genelinde kentlerin deprem riski taşımasıyla devlet kredisi olanakları kullanılarak afet konutları ve yeni konutlar yapılmıştır. Kentte yaşayanlar, bu dönemde özel mülkiyet sahipliği yerine daha düşük ve niteliklere göre daire sahibi olunmuş ve kiracılık da bir o kadar yaygınlaşmaya başlanmıştır. Kentin dışına doğru özel sektör tarafından konut yapımları site şeklinde yapılarak yaygınlaşmıştır. Ekonomik ilişkilerin yeniden yapılandırmasıyla, ulaşım ve iletişim ağı sisteminin güçlendirilmesiyle "kentsel yönetim sınırlarının" değişmesine yol açmıştır. "Kentsel odaklar bölgesel bir etkileşim ağı içerisinde bölge-kent" olma niteliği kazanmıştır (Ataöv ve Osmay,2007: 69). Birden fazla kent merkezinin olmasıyla yereldeki aktörlerin aktif görevler üstlenerek, kent üzerinde karar alma mekanizmasında önemli görevler almalarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda yasalar düzenlenerek, "2004 tarihli '5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu', 2005 tarihli '5393 sayılı Belediye Kanunu' ve 5301 sayılı 'İl Özel İdaresi Kanunu' yerel yönetimlerin yerel aktörlerin katılımıyla mekansal ve kurumsal stratejik planların üretmesini" şartı konulmuştur (Ataöv ve Osmay,2007:69).

Türkiye'nin 2000'li yıllarında çıkarılan ve düzenlen yasalar kent planlanmasına yönelik katılımcılık esas görülse de katılımcılığa dair net ifadelerin olmadığı görülmektedir. Kenti yöneten ve mahallerdeki yetkili olarak görülen mahalle muhtarları, il kamu idareler, meslek kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündem konularıyla ilgili sivil toplum kuruluşlarının karar verme süreçlerinde fikir ve düşüncelerinden ortaya koymaktan öteye bir yere varılmadığı ve planları denetleme inceleme süreçlerinde yetkilerinin olmadığı ve karar alma onayı olmadıkları görülmektedir. Yasalar, karar alma organı olarak belediye meclisinin yetkili olduğunu ifade etmektedir. "Kentlinin kent yönetimini denetlemesine ilişkin bir hüküm yer almamaktadır" (Ataöv ve Osmay,2007:70).

Türkiye'de kentin bütününü kapsayan yasaların düzenlenmesiyle birlikte kenti ayırarak ve bölümlendirerek de yasalar düzenlemiş ve genişletilmiştir. 27 Ocak 2004 yılında "Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Kanunu" düzenlemiştir. Bu yasadaki amaç kanun tasarı taslağında şu şekilde ifade edilmektedir:

> "Tüm yerleşim alanlarında, sürdürülebilir gelişme ilkesi doğrultusunda, sağlıklı ve güvenli yaşam çevreleri oluşturulması, afete duyarlı, kentsel standartlara uygun olarak kullanılmasına yönelik iyileştirme, tasfiye ve yenilenmesini sağlamak, ilgili idare (merkezi ve yerel) eliyle yeni yerleşim ve gelişim alanları açmak, ucuz yapı ve arsa üretmek üzere, toplumsal katılıma dayalı, düzenleme ilke ve esasları ile bunlara ilişkin uygulama yöntemlerini belirlemek…" (Ataöv ve Osmay,2007: 70).

2000'li yıllar Türkiye'de inşaat sektörüne yapılan yatırımların geliştiği dönemdir. Bu yıllarda inşaat sektörü uluslararası pazarlara açılmıştır. Teknolojideki gelişmeler sanayi üretimine de yansımaları olmuştur. Bu bağlam da Osmay bu dönemi, "yaşam alanlarının üç farklı biçimde dönüştüğü gözlenmektedir. Birinci en kapsamlı kentsel dönüşüm uygulamaları, kent çeperlerinde ana arterler boyunca gelişmiş alt gelir grubu gecekondu mahallelerini veya sağlıksız ruhsatsız yapılaşmaları belediyeler tarafından yıkılarak büyük çapta bir yenileme operasyonu" olarak gerçekleştirdiğini ifade etmiştir" (Ataöv ve Osmay,2007:71). İkinci olarak da, gelir seviyesi düşük, alt ve orta gelirli mal sahipleri, mevcut sahip olduğu apartman ve konutlara iyileştirmesine yönelik uygulamaların olduğu dönem olmuştur. Bu yılları kapsayan üçüncü dönüşümde ise, gelir seviyesi yüksek olan , "üst ve orta gelir grupları" şahıs araçlarındaki artışın olmasıyla kentin dışına doğru yapılaştıkları görülmektedir. Bu koşulların değişmesiyle

kent içerisindeki kırsal ve orman arazileri imara açılarak site şeklinde, kapalı yerleşim alanları oluşmaya başlamıştır.

2.3. Kentsel Dönüşüm mü? Sosyal Değişim mi?

Türkiye'de dönemsel olarak kentleşme ve büyük kentlere doğru evrilen süreç kendisini ekonomik dönemlerin etkileri altında gösterir. Göç hareketleri, sanayileşme ve buna bağlı demografik artışla büyük kentlerde oluşan konut yetersizlikleri, gecekondu bölgelerindeki yapılaşmaların sağlıksız ve yetersiz koşullarda olması, sermayenin etkileri, kültürel etkiler, devletin kentleşmeye yönelik planlamalarındaki değişimler "Kentsel Dönüşüm" olgusu altında ifade edilmektedir.

Kentsel dönüşüm yalın olarak ele alındığında "kentin fiziksel mekanın, sosyal dokuyu da yeniden düzenleyecek şekilde zamanın ihtiyaçlarına uygun bir biçimde yeniden ele almak, restore etmek, dönüştürmek veya tümüyle yeniden inşa etmek olarak" ifade edilmiştir (Alptekin,2014:36). Bu tanımla birlikte kentsel dönüşüm üç işleve ayırabiliriz. Birincisi, "kentsel ortamdaki tarihi eserlerin ayakta kalmasını sağlayacak ve onları işlevsel hale getirecek koruma merkezli dönüşüm", ikincisi; " kentlerde afet odaklı iyileştirmeleri hedef edinen çalışmalar da restorasyon kapsamındaki" kentsel dönüşüm uygulamaları, üçüncü kentsel dönüşümün kapsamın da ise, "kentlerde değişen, baskın, şartlara ve ihtiyaçlara uygun olarak kentsel mekan ve alanın yenilenmesi kapsamındaki uygulamalardır" (Alptekin, 2014: 36). Bu kapsamda, "Kentsel Koruma", "Kentsel İyileştirme" ve "Kentsel Yenileme" olarak dönüşüm stratejisi söz konusudur (Alptekin,201: 36).

Kentsel dönüşüm bir sosyal süreç olarak ele alındığında bu sürece dahil olan aktörler açısından farklı anlamlara karşılık gelir. İlk bakışta kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, üniversitelerin ilgili akademik çalışma

birimleri olarak gözüken bu sürecin ilerleyen aşamalarında kenti ve mekanı dönüştürmek ya da yenilemek başka açılımlara da neden olacaktır. Kentsel dönüşümün yarattığı değişim, yaşanılmış tüm hikayeleri, izleri, anıları, hayalleri de yıkmak anlamına gelebilmektedir. Bu bağlamda, "kentsel mekanın kısa sürelerde ve mutlak bir biçimde dönüştürülmesi, kentsel belleğin de yok edilmesi ve kent insanı belleksiz toplumlara dönüştürebilmekte" olduğu ifade edebilir (Alptekin,2014: 37).

Kentsel dönüşümün Türkiye kentleşmesinde bir toptan dönüşüm ve değişim olarak zorunlu biçimde gerçekleşmesi insanların iradeleri dışında gelişmiştir. Kent yöneticilerin, gerçekleştirmiş oldukları politikalar seyrinde mahallede yaşayan yerleşikler, yaşamış oldukları alanlarda memnun olmalarına rağmen kentsel dönüşümün gerekçeleriyle karşı karşıya bırakmışlardır. Bu gerekçeler, imar planı değişikliği, afet yönetimi, kentsel düzenleme, ulaşım ve yerleşim alanlarına ilişkin rekreasyon planları, yaşam standartlarında iyileştirme, küreselleşme sonrası kentsel mekanların oluşumu, özel sektörün büyümesi ve inşaat piyasasının hareketlenmesi gibi başlıklarda toplanabilir. Ancak yaşanılan bu süreç, kentin sakinlerinin, belleklerindeki, aidiyet geliştirdikleri ve kendilerine ait kıldıkları yaşam alanlarından ayrılmalarını, sosyal ve kültürel aidiyetlerinden kopmalarına yol açabilecek şeklinde "dönüşüm"e dönmüştür (Alptekin, 2014 :44).

Kentsel dönüşümün gerçekleşmesi sonucunda yerinde kalmaya devam edenler eski yerleşik olsalar bile dönüşen mekana ve alana uyum sağlamaları zaman almasıyla birlikte bulundukları alana yabancılaşacaktır. Kentsel dönüşümün yarattığı eski ve yeni arasındaki ayrım aynı zamanda sınıfsal ayrımı da göstermektedir. Geçmişte yaşayan eski yerleşiklerle ve yeni yerleşikler ekonomik sınıfsallıklar açısından da ayrılmaktadırlar. Bu ayrışma kendisini üretim ilişkilerinde olduğu kadar tüketim kapasitesi açısından da belirgin kılmaktadır. Kentsel dönüşümün gerçekleştirmek istedikleri alanlar genellikle düşük gelir gruplarının yaşadıkları mahalleler üzerinde çalışmaları sürdürmektedirler. Bu durumun etkileri söz konusudur. Gelir durumunun düşük olması durumunda, taşınma maliyeti gerçekliği maddi ve manevi açıdan zorlamaktadır. Bu açıdan kentsel dönüşümün gerçekleştiği alanlar da öncelikle "kamulaştırma yoluyla insanların yıllardır yaşamakta oldukları ev, sokak ve mahalleleri terk etmek zorunda bırakılmalarının, açık bir adaletsizlik olarak algılandığına şüphe

yoktur. Böylesi bir demografik tahliye süreci, her ne kadar yasaya uydurulsa da, açık bir hak gaspı olarak görülmektedir" (Alptekin,2014:49). Kentsel dönüşümün gerçekleştirilmek istenilen alanlar da sosyal adaletin sağlanabilmesi için, toplumun, bireyin, ekonomik ve sosyal boyutunu, kültürel yaşantısını, ahlaki durumunu, alışkanlıklarını, değerlerine yani her açıdan irdeleyerek, bakılmalıdır. Bu bağlamda "kent sistemi içinde yer değiştirme süreçleri, beraberinde varlıklı kesimlerinin hareket alanını daraltmak ve seçeneklerini azaltmak suretiyle hayat standartlarının değişmesine ve daha da fakirleşmesine sebep olabilecektir" (Alptekin,2014: 53). Bu bağlam da kentsel dönüşümün nedeni, amacı, niteliği, özelliği üzerinde düşünüldüğünde toplumsal yaşam içeresinde "siyasal-demokratik" anlam da bakıldığında " birey ile mekanı, mekan ile toplumu, toplum ile iktidarı karşı karşıya getirebilecek kadar çok katmanlı analizleri ve bir o kadar da paramparça sosyal süreçleri barındırıldığı" görülmektedir (Önkal, 2014:118).

Kentin gelişim ve değişim sürecin de bireylerin hissetmiş oldukları aidiyet duygularını ayrıca açıklamak gerekirse,

> "Yitirilmiş aidiyet duygusu üzerinden, kent planlayıcılarının, karşısında durulamayan değişim rüzgarlarının yönünü ve hızını ayarlamak için felsefi bir bakış düşünceyle, kavramsallaştırmalara dayalı olarak değişim ile dönüşüm arasındaki hassasiyeti kentten ve insandan yana kullanacak bir tutumla, modernist ve aydınlanmacı bilinçle davranmaları beklenmektedir. Eğer kenti oluşturan, o kenti o kent yapan kimlikten hareket edilmez de, kenti oluşturan eski ve yeni kimliklerin kapital ortaklığı şemsiyesi altında birleşmeleri üzerine işlev kazandırılan bir kente doğru dönüşüm yaratılırsa; bu durumda kentin dönüşümü onu oluşturan kimliklikler açısından özgürlüğün yitimi ile sonuçlanabilir"(Önkal;2014 :119).

Ülkemizde gerçekleşen kentleşme ile kentsel dönüşümün arasındaki çizgi tam olarak aydınlatılmamıştır. Gerçekleştirilen "uydu kentler" de bireylerin yalnızlıkları ile özdeşleştiriliyor. "Kent merkezlerinde yaşarken mekanları merkezde değil çevrede yaşayanlar tarafından tüketilenler, dahası kent içinde kentin farklı pek çok yüzünden haberdar olmayan kentlilik bilincindeki tamamlanmamıştık söz konusudur". Bir diğer taraftan ise, çelişkileri ortak nokta da buluşturanlar kendilerini ait hissetmeyenler,

kentin ortaya çıkarmış ya da çıkarabilecek evren değerlerler uygum sağlayamadıkları ile birlikte kendini yerel değerler kapsamında çarpıklaşan durumların yaşanması sonucunda kendi mücadelelerini sürdürdükleri görülmektedir. Yaşanılan bu uyumsuzluklar kentin biçimine ve siluetine yansımaktadır. Bu yansımalar sonucunda kenti yönetirken bütünüyle değil parçalı bir şekil de çözümler bulunması sonucunda yaşanılan tıkanıklıktan çıkarmak zorunlu olmaya terk etmiştir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm bireyleri ve toplumu, kentte, mahallede, sokak da yaşayanları kimlik krizi çıkartılarak bu durumla karşı karşıya kalmışlardır. Kentsel dönüşümü gerçekleştirirken amaç ve hedef ne olursa olsun kentin yaşanılan toplumsal değerleri, kültürel ve sanatı düşünülmelidir. Bu durumun sonucunda kentleşmeyi değil, kentsizleşmeye yönelik dönüşüm ortaya çıkmaktadır (Önkal, 2014: 122).

Kentsel dönüşümün bir değişimden çok sosyal boyutlarda dönüşüm olarak yabancılaştırarak yaşanmaması açısından bireyler kent hakkını kullanabilmeli ve haklarına sahip çıkmalıdır. Kent hakkı, kenti oluşturanlar ile siyasal dinamiklerin, yönetim ve temsili açısından önem ve değer taşıyarak güç dengesini kurmaktadır. Bu bağlam da kent hakkı vatandaşlık ve "kimlik ilişkisinin de insanı korurken, insanı insan yapan mekansallığını da ekonomik kaygılardan felsefi bilinç alanına ve siyaset üstü bir kamusal öngörüye , hoşgörüye taşımaktadır" (Önkal, 2014:123).

Kent hakkının sadece bireyler tarafından değil, bireylerin oluşturduğu sosyal gruplar ve ait oldukları yaşam birimlerine yönelik kolektif bir ruhla savunulması kentsel dönüşümün yarattığı olumsuzlukların karşısında durabilmenin tek çıkar yolu olarak gözükmektedir. Bu durumda Türkiye'de kentsel dönüşümün önemli bir yapı taşı olarak "mahalle" gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Türkiye'de Kentsel Yaşamın Temsili Olarak Mahalle

Mahalle, kentlerin yapı taşını oluşturmaktadır. Kent tanımı için şehrin öz hali olan mahalle en önemli öğe olmaktadır. Kentler, mahallelerle birlikte kendine özgü yapısını tamamlamaktadır. Mahalleler için kentin çekirdeğini oluşturmaktadır. Kentin mekânsal ve toplumsal yapısında mahalle vazgeçilmez bir unsur haline gelmektedir. Mahalleler,

kentsel değişim ve dönüşüme rağmen kent için önemini hala korumaktadır. Mahallenin temelini insan ve mekan oluşturmaktadır. Mahallenin inşa edilebilmesi için insanın mekana hayat vermesi gerekmekte ve insan, mahallenin en önemli unsuru haline gelmektedir. Mahalleler; hayatın kültürünü, inancını geleneklerini ve değerlerini içinde barındırdığı için kendine has yapısıyla reel bir yapıya sahip olmaktadır (Alver, 2012: 221). Mahalleler, mekânsal olduğu kadar insanları da temsil etmektedir. Mahallelerdeki yaşam birimlerini meydana getiren insanlar olmakta ve mekana yaşam veren toplumsal aktörlerin insanlar olduğu görülmektedir. İnsanların yaşamadığı mekânsal birimler olan mahalleler, kendi kendine yok olmaya ve harabeye dönmeye mecbur olmaktadır. Mahallelerin yaşama dahil olmasını sağlayan ise insanlardır. İnsanlar, mahallelerin can damarını oluşturmakta ve insanların elini çekmiş olduğu mahallelerde kısa sürede yok olmaktadır (Alver, 2012: 225). Bir mahallenin kuruluşunda, "insan ve mekan" ayrılmaz bir bütünlüğü simgeler. Mahalleyi kuran insanlar kente olan bağlılığını sağlarken aslında kendi hayatını mahallede kurarlar. Bir zemin arayışının sonucunda mahalle kurulmaktadır ve bu kimlik mahallenin niteliğini taşıyan görevi üstlenmektedir. Bu bağlamda mahalleyi kuran insanlar, "kendini kurmuş, kendini bir mekan üzerinde donatmış mekan da kendini taçlandırmıştır" (Alver,2012:222). Mahalle sadece oluşturmuş olduğu fiziksel şekli değil , "mahallede yaşanılan hayatı temsil etmektedir" (Alver,2012:222). Oluşan fiziki durum mahallenin belli sınırları içinde kurulmaktadır. Bir mahallede sınırı belirginleştiren, sokakları, dükkânları, yolları, caddeleri, parkları, kahvehane, okulu, çeşmesi, evleridir. Aynı zamanda toplumsal, sosyal ve kültürel yapısı da bir mahallenin sınırlarını belirginleştirerek mahalleyi tanımlamaktadır. Mahallenin sınırları dışında oluşan kültürel özellikler bir mahalleden başka bir mahalleye farklılıklar gösterebilir. Her mahallenin kendi yapısal özellikleri mevcuttur (Alver,2012:223). Alver mahalleyi anlatırken kentin temel taşını ev olduğunu ifade etmektedir. Bunu da ifade ederken kentte ve mahallede yaşayabilmek için evin olması gerektiğini söylemektedir. Kent tanımlarken ve kentin sınırları barındıran çeşitlilikler fazladır. Fakat mahalleyi tanımlarken ve sınırlarını çizerken ev, "ana sütun" niteliğini taşır. Çünkü ev yok ise bir mahalleden söz edilemez vurgusunu yapmıştır. Bu bağlamda bir mahalleyi var olduğunu temsil eden unsur ev ve evler arasındaki iletişim ve ilişkilerdir. Evler bir şekilde mahalleyi ruh katarken, aynı zamanda mahalledeki yaşam

biçimine ve mahalle hayatını temsil etmektedir (Alver,2012:223). Mahalleler, şehir ortamlarına en gelişmiş örneklerini yansıtmaktadır:

> "Mahalle ise fiziksel ve sosyo-kültürel ve kimi zaman da politik bir mekandır. Mahalle, bir mekan olmanın ötesinde, muhtarı ve ihtiyar heyeti ile devletin varlığının sürdürüldüğü, halkın devletle olan ilişkisinin nüvesini oluşturan bir idari birimdir. Öte yandan, mahalle kimi zaman iktidara karşı direnişin örgütlendiği bir karşı iktidar mekanı da olabilmektedir. Günümüzde devlet kentsel dönüşüm projeleri ile gecekondu mahallelerine müdahale ettikçe, 'celali mahalleler' ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla mahalle hem bir meşru gücün kendini yeniden ürettiği, hem de bu güce karşı direnişlerin örgütlendiği bir mekandır. Düzene karşı örgütlenme, farklı siyasal grupların ('devrimci,' 'İslamcı') mahalle içinde yer bulması ile de yaratıla bilmektedir. Ayrıca, günümüzün neoliberal kentleşme süreçleri içinde kentsel arazinin büyük değer kazanması 'mekan'ı çok önemli bir mücadele alanı haline getirmektedir" (Erman, 2010:172).

Kentsel mekanları simgeleyen mahalleler, kasaba ve köy gibi pek çok yerleşim alanlarında yapısal öğelerin en önemlilerinden biri olmaktadır. Mahalleler tüm yönleriyle kent ortamlarında var olma imkanına koşullarına sahip olmaktadır. Mekansal açılımlar ve yaşama şekil verme bakımından mahalleler, yapısal özelliklerine ancak kentlerde ulaşabilmektedir. Alver mahallelerde bulunan şehrin özü olma düşüncesini, "şehirlerdeki yoğunlukta aranmalı" olduğunu ifade etmektedir (Alver,2012:222). İnsanlar üzerinden kurulan mahalle, sosyal ilişkiler bağının oluştuğu alanların olması sonucun da , dayanışma içerisinde olmasıyla birlikte mahallede "toplumsal denetimi" ve baskıyı da hissettirmektedir, kendi içerisinde gözetleyerek koruma altına almaktadır (Erman, 2010: 172). Bu bağlam da , "Günümüzün hızla ayrışan, kendi kabuğuna çekilen toplumunda mahalle, ayrıca, geçmişte kalan ve özlenen bir yaşam alanıdır ve nostaljik olarak bakkal amcası, sokakta oynayan çocukları, birbirleriyle gidip gelen komşu kadınları, elin- de ekmeği ve kimi zaman da çocukları için aldığı ufak tefek hediyeleri olan erkekleri ile orta sınıf mahalleler şeklinde kurgulanmaktadır" olarak ifade edilmektedir (Erman, 2010:172-173).

Mahallelerin şehir ile olan gerekli ve zorunlu ilişkisi, mahalleleri "sığlaşmaktan, daralmaktan ve kendine kapanmaktan kurtarmaktadır". Kendine kapanmış olan mahallelerin şehrin ikliminden uzak ve nasıl başkalaştığı gözlemlenmektedir (Alver,2012: 222). Mahalle sokaktaki oluşan bağdır. Sokak da gezdiğin her komşuna, yolun üzerinde bulunan esnafına selam vermektir, gördüğün olaylara şahit olmaktır, sokak da oynayan çocuk seslerini duymaktır, oyunlarına eşlik etmektir. Bütün bu yaşananlar sokaktaki yaşama kendini açarak onu içselleştirmektir. Alver mahallede yaşayan tüm karakterler birbirinden ayrı ya da farklı insanları bir araya getiren " mahalleli" kavramını açıklarken; "insan profilinin tüm uçları ve tipleriyle birlikte mahalledeki herkesi içeren mahalleliyi belli şartları ve ortamı paylaşan, birbiriyle ilgili, birbirine karı sorumlu, kendi içinde kolektif bir kimliğe sahip, kendisi ile dışarısı yahut başkası arasında somut-soyut sınırların olduğu insan topluluğunu" simgelemektedir (Alver,2012: 226). Mahalleli olmak kendini bir "aidiyet" duygusunu, bağlılığını yaşarsın. Mahalleli olma bilinciyle, mahallede yaşanılan tüm sıkıntılara ortak olup, duyarlı davranmaktır. Mahallenin düzenini, güvenliğini, mahallenin yaşam iklimini mahalleliler bu anlamda kendi aralarında kurmuş olduğu ilişkilerle yakından ilgililerdir. Bu bağlamda kişi kendini mahalleli olarak tanımlamasıyla, mahalleli kimliğini ortaya çıkararak bir parçası olduğunu görmektedir. Mahallede sınıf ayrımı bilinci yoktur, zengin, fakir, mesleklere ayrılmış gruplar, çalışan, çalışmayan, emekli, genç, yaşlı çocuk, he eğitimli, eğitimsiz, ev kadını, çalışan kadın, mahallede ikamet herkes mahallelidir ve bir çatının altında yaşayan halktır (Alver,2012:226). Mahallede yaşayan insanlar birbiriyle iletişim halinde birbirinden haberdardır. Mahalleli, mahallenin omurgasıdır. İnsanların sosyalleşmesi yaşadıkları mahallede gerçekleşir ve kültürel ilişkiler mahallenin gerçek unsurlarıdır. Mahalle insanların ortak yaşam alanladır. Mahallede yaşayan insanlarla birlikte kurulan ilişkiler yakınlık simgesidir. Bu ilişkiler bir başka insanla yüzleşme ortamadır. Toplum değerlerinin yaşandığı ortak zeminde sürdürmek, niteliklerini birlikte geliştiren yaşamsal alandır. Kendi kurallarını oluşturan kendi kimliğini ve aidiyetini yaşamaktır. Mahallede yaşamak bildik ve tanıdık bir dünyaya gözleri açmaktır. Bildik seslerin, tınıların, sözlerin arasında güvenerek ve donanarak büyümek, serpilmek, dünya işlerine aşına olmak, hayata dört elle sarılmak, hayata dört gözle bakmak demektir (Alver,2012:233). Bu bağlamda bu birlikteliği sağlayan komşuluk ilişkileridir. Alver , "konu-komşudur mahalleli; insanın hemen yanı

başında olan, sesine yetişecek, çağrısını duyacak, yardımına koşacak denli yakınınkilerle birlikte inşa edilen toplumsal bir ortam" olduğunu ifade etmektedir (Alver,2012: 233). Mahallenin en nitelikli yönlerinden bir komşuluk ve komşuluk ilişkileridir. Mahalle; İnsanın hemen yakınında olan, sesini duyacak, sesine yetişecek, yardımına koşacak kadar yakın olanlarla inşa edilen toplumsal bir ortam olmaktadır. Mahallenin temeli; dayanışma, yardımlaşma, komşuluk, sorunlara ortak çözüm bulma gibi eylemlere dayanmaktadır. Vakıf müessesesi; mahallenin komşuluk değerlerinin, temel kabullerinin sonucu ortaya çıkmakta ve mahallenin merkezi konumu haline gelmektedir. Mahalle, bir vakıf anlayışıyla kurulmuş olmayı da içinde barındırarak devamlılığını vakıf kaynaklı işlere borçlu olduğunu bilmektedir. Vakıf müessesesi yani vakıf ruhu, komşuluk ilişkisi, bir başkasıyla ilgili olma duyarlılığı mahalleyi yaşanır hale getirmektedir. Komşuluk ve vakıf ruhu ne kadar azalırsa mahalle o kadar yara almakta tatsız tuzsuz, düzensiz, eksik kalmaktadır (Alver, 2012:233). Sembolik bir harita ve metafor olarak mahalle; komşuluk, dayanışma, denetim, benzerlik, yakınlık, güvenlik gibi kavramları hatırlatmaktadır. Bağlanma, kendini bir yerle irtibatlı kılma olarak da tanımlanan mahalle, bir bakıma kente dahil olma veya kentli olma halidir. Mahalle, kentli olma bilincinin ilk oluşum evresidir. Mahallenin metaforik olarak açılımı, toplumsal ve fiziki bir birim olan reel mahalle algısı kadar önemlidir. Mahalle gerçek olarak var olduğu gibi sembolik şekilde de varlığını sürdürmektedir (Alver, 2012: 221).

Sınırlı kaynaklarla geçinen aileler çoğunlukla geldikleri yörenin insanlarından oluşan gecekondu mahallelerinde birbirleriyle yardımlaşarak, ellerinde olanı paylaşarak, kentte ayakta kalma mücadelesi vermişlerdir Böylece kentte tutunabilmelerinde gecekondu mahallesi ve o yerdeki insanlar olarak köylüleri, akrabaları, hemşehrileri önemli rol oynamıştır. Mahallenin kentin yoksul kesimi olan gecekondu halkının yaşamındaki önemi Sencer Ayata ve Tahire Erman'ın araştırmalarda ortaya konmuştur. Bu araştırmalarda ortaya konulduğu gibi "inşa ettikleri gecekonduları, kent çeperinde kurdukları mahalleleri köy göçmeninin/kent yoksulunun 'sosyal kapitali'dir" (Erman, 2010:173). Erman'a göre orta sınıf mahalle gibi gecekondu mahallesi de bu şekliyle bugün büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Toplumdaki bireyselleşme çabaları ön plana çıktıkça, mahalle bazlı dayanışma ağları, bağımlı ilişkiler de giderek azalmaktadır.

2.4.1. Kentsel Ayrışma-Dayanışma ve Bütünleşme Örneği Olarak Maltepe İlçesi Gülsuyu-Gülensu Mahalleleri Örneği:

Maltepe, Türkiye Cumhuriyetinin modernleşme serüveninde İstanbul'un modern tarihini, mimari yapısını ve doğasını temsil eden ilçelerinden biridir. Maltepe tarihi itibariyle Bizans İmparatorluğu'na kadar uzanmakta ve bu çağlarda adının Bryas ya da Latince olarak Urias olduğu ifade edilmektedir. Başka bir veriye göre de Bizans tarihinde Pelekanon olarak adı geçmektedir. Bryas adı tarihçilere göre Küçükyalı'da eski Akduman Pınarı civarında yer alan Bryas Sarayı harabelerinden aldığı ifade edilmesine rağmen bununla ilgili olarak kesin bir kanıta rastlanmamıştır. Bu yüzden günümüze kadar gelen Maltepe 16. yüzyılda kurulmuştur. 1509 yılında yaşanan depremle yıkılan bu küçük sınır kasabası, Dragos eteklerinde ve aynı yüzyılda Obnias ya da Abrias adıyla bilinen bu kasabanın haberleri ünlü Fransız seyyahı ve nebatatçısı Pierre Gylli tarafından 1540 yılında görülerek belirlenmiştir. Pelekanon adıyla ilgilenen tarihçiler ise Orhan Gazi ile III. Andronikos arasında gerçekleşen savaşın (1329-1330) Maltepe ve civarında gerçekleştiğini ifade etmektedirler. İlçede Akdeniz iklimi hissedilmekte birlikte, " düzlük alanlardaki bağ ve bahçeler, tepelerin yamaçlarını saran yeşil ormanlar azalmış, tarla ve otlakların yerine yerleşme alanları, iş yerleri, atölyeler ve fabrikalar kurulmuştur" 2013 yılının Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre nüfus 471.059 olarak açıklanmıştır. (http://www.maltepe.bel.tr/maltepe/maltepe-tarihi).

Yerleşim alanlarına göre 18 mahalle olarak ayrılmıştır. Bu mahalleler, Bağlarbaşı, Feyzullah, Cevizli Yalı, Başıbüyük, Büyükbakkalköy, Zümrütevler,Girne Mahallesi (1995 yılında Zümrütevler Mahallesinden ayrıldı) Esenkent, Altayçeşme, Gülensu, Gülsuyu, Küçükyalı Merkez, Altıntepe, Aydınevler, Çınar, Fındıklı, İdealtepe'dir. Maltepe de , "7 üniversite, 43 adet ilköğretim okulu, 4 meslek lisesi 4 adet lise 2 Anadolu lisesi ile Halk Eğitim Merkezi vardır. Ayrıca 17 özel okulda bulunmaktadır. Küçükyalı'da ise kız ve erkek çocuklarının barındırılıp eğitildiği Küçükyalı Yetiştirme Yurdu mevcuttur. 1998 yılında Maltepe'de Maltepe Üniversitesi kurulmuş ve öğretime başlamıştır. Marmara Üniversitesi Nöroloji ve Gastroentoloji Enstitüsü Başıbüyük Mahallemizde 1995 yılında faaliyete geçmiştir"

(http://www.maltepe.bel.tr/maltepe/maltepe-tarihi). Maltepe tarihi geçmişinin yansıttığı alanlarını korumakta ve varlığını sürdüğü görülmektedir. Maltepe'nin geçmişten günümüzde tarihi ve turistik mekanları, Bakireler tapınağı, Başıbüyük Süreyyapaşa Camii, Beşçeşmeler, Maltepe sahil yolu, Küçükyalı Arkeloji parkı (Bryas Sarayı) , Başıbüyük Daver Baba Tekkesi, Feyzullan Efendi çeşmesi, Feyzullah Camii ve Hamamı, Süreyya Plajı, Vardonisi adası" (T.C.Maltepe Belediyesi, 2014) (http://www.maltepe.bel.tr/maltepe/maltepe-tarihi).

Maltepe'de gecekondu gelişimiyle oluşan ve tarihin izlerini taşıyan, tarihi geçmişiyle yol gösteren en önemli mahallelerdir. Türkiye' de yaşanılan köylerden kentlere doğru gerçekleşen göçlerin olması, kentte, kendi alanlarını yaratarak, kendi imkan ve koşullarıyla kentte hayatta bağlı kalma mücadelesini gerçekleştiren gecekondu hayatına ve kentte gecekondu bölgesindeki dayanışma kültürüyle kurulan örnek mahallelerden biridir. Kendi kimliğini oluşturmuş, kendi sınır imgelerini çizmiş bir mahalle ruhudur. Gülensu, Gülsuyu iki ayrı mahalleden söz edilse de ayrı görünen fakat bir bütün olarak yaşayan kentte bir mahalle örneğini taşımaktadır. Gecekondulaşma bölgesine ait dün den bugüne yansımalarıyla Gülensu ve Gülsuyunun tarihsel gelişiminden söz edeceğiz. Bu bağlamda ulaşım ağlarının gelişmesiyle , " kentsel alt yapı hatları, sanayileşme ve diğer ekonomik etmenlerin etkisinde 1950'li yıllar da başlamış ve 2000'li yıllara kadar büyümeye devam etmiştir" (Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:188).

1950 yıllarında Gülsuyu mahallesi Horozköy olarak anılırmış (Yıldız, 2013). Gülsuyu-Gülensu mahallelerinde, 1953-1954 yılları arasında ilk yerleşmelerin başladığı dönemdir. Gülsuyu, 1953-1954 yıllarında başlayan yerleşim ile birlikte 1955 yılında muhtarlık statüsünü kazanmıştır. 1956 yılında muhtarlık olmuştur. 1990 yıllarında kente gelen yoğun göç ile beraber Gülsuyu mahallesinin kuzeyine doğru yayılan göç hareketleri ile kendi içinde bir başka mahalleyi doğurur. Bu mahalle Gülensu Mahallesi olarak kent sisteminde resmi olarak yerini alır. Gecekondulaşmadaki ve alanın nüfus artış göstermesiyle idari ve yasal olarak 1956 yılında muhtarlık statüsü geçilmesi mahalle adına önemli bir kazanımdır (Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:188). Bunun önemini, yaşadığı mahallenin ayrıcılıklı olduğunu ifade eden Şemsettin Akbaşın 1955-1960'lı yıllarda mahalleye geldiğinde "15 evden birisine sahip olduğunu, muhtarlık hizmeti için

Soğanlı'ya kadar gidildiğini" anlatmaktadır (Yıldız, 2013:25). Mahallenin doğal yapısıyla İstanbul'da kendi kaynak suyuna sahip nadir mekânlardan biri olarak, tek kat bahçeli gecekondu alanlarıyla köyden kente göçte tercih edilen ve bütün kültürel geleneklerin yaşanabildiği, kent bütününden ayrı bir yer olarak görülmekteydi.

1965'li yıllara doğru mahallenin nüfusu 3.500 oluşturmaktaydı. Mahallede yaşanılan sıkıntılar, imkanların yetersizlikleri, belediye hizmetlerinin mahalleye kullanılmaması ve bu yıllar da ulaşım ve alt yapı yetersizlikleri bu dönemde şiddetli hissedilmişti. Zamanın akmasıyla, koşulların değişmesiyle 1970-1980 yılları arası mahallenin büyüdüğü dönemdir. Kent içerisinde sanayi alanların gelişmesiyle ve mahalle çeperi ve çevresinde kurulan, Singer, Otosan gibi fabrikaların istihdam alanı yaratması ve bu koşullar da emek ve iş gücünün ihtiyaçları kazanması köyden kente göç eden insanların buralar da çalışarak, mahalleye göç artışı başlamış. Bunun sonucunda mahallede kendi imkan ve olanaklarıyla gecekondu inşa etmişlerdir. Bu süreci, "esas olarak geleneksel ilişkilere dayalı şekilde işleyen ama kendisi de bir ticari aktör olan bir dernek aracılığıyla sağlandığı" anlatılmaktadır (Kurtuluş, Aslan, vd., 2018:188). 1966 yılında gecekondu alanları için çıkarılan af yasası kapsamında dönemin CHP'li Belediye Başkanı Yalçın Kızılay Gülsuyu-Gülensu mahallesi için fiilen iskan vermiştir (Yıldız, 2013: 540-552). 1966-1967 yıllarında Gülsuyunda ilk kez minübüs ulaşım hattı hizmet vermeye başladı. Bu yılarda Gülsuyunda ilk olarak Fatma hanım semt pazarı kuruldu, berber, kasap vb dükkanlar açılmaya başladı.

Gülsuyu mahallesinin kültürel açıdan, "biraz gelenekçi, biraz moderndi, biraz köylü, biraz kentliydi, biraz muhafazakar, biraz devrimciydi, biraz dindar, biraz laikti" (Yıldız, 2013:10). Bütün bu kültüre geleneklerin bir ara da bulunarak can bulması, "toplumsal dokusundaki damarlarından biri 1970'lerin ikinci yarısında daha belirginleşti" (Yıldız, 2013:11). Dönemin sosyalist yapısı hızla bu mahallede kimliği hale geldi. Mahallenin kurulmasında sol aktörlerin rolü etkindi. Bu dönemde mahallenin gelişmesinde ve kurulmasında "Sosyalist gruplar mahalleye kimlerin yerleşeceğinden başlayarak, arasa dağıtımı, kolektif çalışma, yol yapımı, su ve elektrik hatlarının döşenmesi gibi birçok işi kendileri yapmaktaydı" (Kurtuluş, Aslan,vd.,2018:188). Dayanışma temelleri atılarak kurulan mahallede çevrede yaşayan gençlerin de katıldığı, faaliyetlere katkı sağlamak onlar için önemliydi. Bu dönemde "Sol-sosyolist grupların

ürettiği mekânsal deneyimler, mahallenin toplumsal algısındaki yeri hala canlıdır" Maltepe de toplumsal Hafızada, zamanda ve mekanda, 2018:188). Bu dönem de mahallede " Gecekonduların Yıkımına Direnelim", " Gecekondu Hakkımız Söke Söke Alırız", "Haklı Gecekondu Mücadelesi", "Gecekondu Yıkımına Son" savunmaları geliştirmişlerdir (Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:189). Sol ve sosyalist grupların hedefleri mahalleyi kent rantçıların eline teslim etmemek adına direniş göstererek, mahallenin kuzeyine doğru hazine arazilerin bulunduğu alanlara "ihtiyaç sahiplerine" verilmesi üzerine amaç edinmişlerdir. Mahallede, Gülsuyu Kültür ve Dayanışma Derneği, Özgür Yapı Kooperatifi kuruldu (Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:188).

1980'li dönemlerin de inşa edilen konutlar tamamlanmış, konut alanlarına sahip vatandaşlar vergi ödemelerine başlamıştır. "Mahallede yaşayanlar gündelik yaşamlarını ihtiyaçları karşılanması adım adım yasallaşmanın yolunu da inşa etmişlerdi"(Yıldız , 2013:13). 1990'li yıllarda yaşanılan köylerden kentte zorunlu göç durumun da köylerini terk eden göçmen Kürtlerin bir kısmı gülsuyuna göç etmeye başladı. Böylece mahallenin kuzeyine doğru "yeni gecekondu "alanları oluşmaya başladı. Gülsuyu kendi içinde ikinci mahallesini oluşturmuştu. Bu bağlam da bu dönemde, "Gülensu" mahallesi adı alarak resmi kayıtlar da yerini belirginleştirmişti. Fiziki bir bölüm gerçekleşse de, bu iki mahalle hangi koşullar olursa olsun adını Gülensu-Gülsuyu olarak adını andırmış ve akademik dilde, politik gündemde, gündelik yaşamda birlikte kullanılmaktadır. Mahalleye yeni gelen göçmenler ile eski yerleşik olanların arasındaki ilişkiler de akrabalık ve hemşerilik ilişkisi bulunmaktadır. Sonradan gelenler tanıdıklarının ve bildikleri yere gelmişlerdir (Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:190).

2000'li yıllarda mahallede hızla sesi gelen, amaçları mahalleyi değiştirmek ve dönüştürmek olgusuyla karşılaşan " Kentsel Dönüşüm" gerçekliği gündeme gelmişti. Mahalle "kuruluşundan beri iki kez devletin yoğun ilgisiyle muhatap olmuştu". 1980 yıllarında devlet tarafından mahallede yaşayan devrimci geçleri üzerine yapılan baskı ve polis operasyonlarıydı.2000'li yıllar da ise "devlet, mahallede kentsel dönüşüm" gerçekleştirmek istiyordu (Yıldız, 2013:16). Mahallenin konumu itibariyle tepeden seyredilen ada manzaralı özelliği olmasından dolayı "yerel iktidarın ve sermaye grupların" ilgi odağı haline gelmiştir (Yıldız,2013:16). Bu dönemde mahalleli, kentsel dönüşümün ne olduğunu açıklık getiremeyerek, nasıl dönüşecekleri konusunda hiçbir

fikre sahip değildi. Bu durumların olması, mahallenin yapısı gereği kendi geleneksel tavır ve duruşları devreye girmeye başladı. Mahallede süreç ile alakalı toplantılar, tartışma sesleri ve kolektif tavrı görülmeye başlanmıştı. Bu görüş ve düşünceler doğrulsun da alınan bilgilerle Gülsuyu ve Gülensu için amaç edilen dönüştürme politikası mahalleli tarafından kabul görülmedi. Mahallenin çekinceleri, "kentsel dönüşümün" mahalle adına hayırlı olmayacağı düşüncesi egemen kılındı. Bu bağlam da Gülsuyu mahallesi geçmişindeki ruhu yeniden canlanarak "Evlerimizi Yıktırmayacağız", " Kentsel Dönüşüme Hayır" sloganıyla politikaya karşı seslerin yükseldiği dönem olmuştur (Yıldız, 2013:16). Ancak bugün mahalle(ler) kentsel dönüşüm konusunda beklenti içerisindedir.

BÖLÜM 3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

3.1. Yöntem

3.1.1.Problem

Kentsel dönüşüm Dünya'da 1960'lar sonrası yeni sanayileşme düzeni ile, Cumhuriyet'in kuruluşu ile Türkiye'de ve özellikle İstanbul özelinde ise 1980'ler sonrası neoliberal politikanın odağında, göçe dayalı nüfus artışı, iktisadi kalkınma modellerine dayalı tabakalaşma ve yeni türden sınıfsallaşma gibi sosyolojik etkileri bakımından çeşitli biçimlerde hep gündemde olan bir konudur. Mimari birikimin dolaşıma soktuğu "yaşam alanı" ile hızlı-seri inşaat/yapılaşma endüstrisi birçok farklı konut projesi ile farklı yaşam alanları kurmaya başlamıştır. Türkiye'de kentlerin hem çehresi hem de kültürel ve toplumsal yapısı bu standartlaştırılmış toplumsal yaşam biçiminde dönüşüme uğramış ve değişime hemen hemen herkesi etkileri bakımından zorlamıştır.

Kentsel dönüşüm salt Türkiye'nin sosyal realitesine ilişkin değil, Dünya genelinde nüfusun çoğunluğunun kentlerde yaşamasına dayalı olarak "kentsel bir devrimin", "kente evrilmenin" adı da olmuştur; dünya hızla kentleşmektedir; tepeden tırnağa tüm sosyal yapısıyla kentsel dönüşüme zorunlu bırakılmaktadır.

Bir yandan "plaza kültürü"nde yaşayan sözde elit bir sınıf doğarken (*gentrification*: soylulaştırma) öte taraftan kent sakinleri kendi otantik yaşam alanlarından uzaklaş(tırıl)mış, gündelik yaşam alışkanlıkları açısından kent ile kırsal alan arasında bocalayan yeni nesil bir sınıf da oluşmaktadır. Kentsel dönüşüme tabi bölge ve mahallelerde yaşayanların aidiyet, kimlik ve gündelik yaşam alışkanlıkları ile ilgili bir takım anomaliler ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma özelinde, İstanbul-Anadolu Yakası-Maltepe İlçesinin ilk yerleşim bölgelerinden Gülsuyu ve Gülensu Mahallelerinde yaşayan farklı kuşakların mekânsal algı ve kentsel yaşam pratikleri çeşitli boyutlarıyla karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırmada gecekonduyu kuran ve gecekonduda büyümüş genç ve yaşlı grupların kentsel sorunları, çevreyle, birbirleriyle ve ayrıca kentin kalanıyla ilişkileri, kenti algılama ve yaşama biçimleri vb. ele alınacaktır.

3.1.2. Amaç

Bu tezin amacı gecekondu alanı statüsünde olan Gülsuyu, Gülensu mahallelerinde yaşayan farklı kuşakların mekânsal kavrayışlarını, mekanla kurdukları ilişkileri, mekana dair algılarını, mekanda ürettikleri pratikleri karşılaştırmalı olarak, kentte hakim olan egemen politikaların ve eğilimlerin değişimi çerçevesinde ele almaktır. Ayrıca 2004 sonrasında mahallenin gündemine giren E-5 üstü Kuzey Nazım Planı Projesi ile birlikte resmi olarak başlayan kentsel dönüşüm sürecinin bahsedilen çevreye etkisi tartışılacaktır.

3.1.3.Önem

İnsanlar yaşadıkları mekanları anlamlandırır ve bu anlamlar çerçevesinde yaşamlarını sürdürürler. Bu çalışmanın önemi son yıllarda yükselişe geçen kentsel dönüşüm kavramının toplumsal yaşam üzerindeki etkilerinde aranmalıdır. Kentsel dönüşüm ile yaşadıkları mekanların radikal bir dönüşüme uğraması sonucunda geleneksel yaşam biçimlerinde üretilen klasik çözümlerin de yok olmasıyla kişilerin aidiyet ve kimlik bağlamında birtakım problemleri açığa çıkmaktadır. Bu tez çalışmasında İstanbul'da kentsel dönüşümde ilk kez mahalleli/yerleşik inisiyatifi ile gerçekleştirilen proje olması açısından kentsel katılım hakkını temsili bakımından Gülsuyu, Gülensu mahallelerinin farklı kuşaklarının bu süreçten ve genel değişimden etkilenme biçimleri karşılaştırılacaktır. Karşılaştırmalı araştırma ile süreci yaşan farklı sakinlerin, aidiyet ve kimlik problemlerine de projeksiyon tutulmak istenmektedir

3.1.4.Sınırlıklar

Bu tez çalışması kapsamında yürütülen araştırmada İstanbul li, Maltepe ilçesi, Gülsuyu-Gülensu mahallelerinde 19 ila 39 yaş aralığında toplam 40 görüşmeci ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler samimi bir havada geçmiş olup görüşmelerin kaydedilmesinde görüşmeciler tamamen gönüllü olmuşlardır. Görüşmelerde yaşanılan sınırlılık mahallede yaşayan kişilerin gündelik kent hayatındaki koşuşturmacası içerisinde çok farklı saatlerde görüşme taleplerini gerçekleştirmeleri nedeniyle görüşme sürelerinin eşit olmayışıdır. Kuramsal olarak yaşanılan sınırlılık ise

Gülsuyu-Gülensu mahallelerinin idari bölünme öncesinde bir mahalle olarak iki isimle de anılmasıdır. Bu anlamda görüşmeciler mahalle adlarından birini ifade ederek aslında iki mahallenin ortak ve yaygın coğrafi sınırlarını dile getirmişlerdir. Bu nedenle mahallelerin üzerine daha önce yapılan sözlü tarih çalışmalarında yer aldığı gibi, mahallelerin arasında bir ayrım yapılamaması çalışmada birlikte anılmalarına yol açmıştır.

3.1.5.Tanımlar

Kent, gecekondu, gecekondu alanı, gecekondu kültürü, hemşerilik, kimlik, kentsel dönüşüm, gecekondu ve kurucu kuşak, gecekonduda büyüyen kuşaklar, yerel politika çalışmanın temel eksenini oluşturan kavram ve terimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.6.Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni İstanbul, örneklemini İstanbul Maltepe ilçesinde bulunan Gülsuyu, Gülensu mahalleleri temsil etmektedir.

Maltepe; İstanbul'a bağlı, Marmara Denizi'ne kıyısı olan, Anadolu yakasında bir ilçesidir.. Maltepe ilçesinin 2017 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 497.586 nufüsa sahiptir. 2016 nüfus verilerine göre,nüfusün %20'ni genç ve çocuk nüfus barıdırmaktadır ve yaş ortalaması nüfusun yüzde 21.1' 18 yaşın altında, yüzde 78.9'u 18 yaş üzerindedir.(Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:19). Türkiyenin göç hareketlenme dönemlerinde Maltepe ilçesi de göç alan bir yer olmuştur. " Nüfusa kayıtlı olan yere görö dağılımı ise , yüzde 16'sı İstanbul, yüzde 6.23'ü Sivas, yüzde 4'ü Rize, yüzde 3.69'u Kastamonu, yüzde 3.31'i Erzincan, yüzde 3.13'ü Trabzon, yüzde 2.63'ü Çankırı, yüzde 2.62'si Erzurum, yüzde 2.62'si Sinop,yüzde 2.52'si Ordu" nüfusuna kayıtlı olduğu görülmektedir (Ar.:19:2018). Cinsiyete göre dağılımı ise kadın nüfusun yüzde 51.7'sini, erkekler ise yüzde 48.3'ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Maltepe 18 mahalleden oluştmaktadır. Bu mahalleleri, Altayçeşme, Altıntepe,Aydınevler, Bağlarbaşı, Başıbüyük, Büyükbakkalköy, Cevizli, Çınar, Esenkent, Feyzullah, Fındıklı, Girne, Gülensu,Gülsuyu,İdealtepe, Küçükyalı, Yalı, Zümrütevler'dir (Kurtuluş, Aslan, vd.2018:19).

Gülsuyu,Gülensu mahalleri E-5 karayolları üzerinin kuzeyinde olan yerleşim

alanıdır.1950 yıllarında Gülsuyu mahallesi Horozköy olarak anılırmış (Yıldız, 2013) Gülsuyu mahallesinin kuzeyine doğru yayılan göç hareketleri ile kendi içinde bir başka mahalleyi doğurur. Bu mahalle Gülensu Mahallesi olarak kent sisteminde resmi olarak yerini alır Gecekondulaşmadaki ve alanın nüfus artış göstermesiyle idari ve yasal olarak 1956 yılında muhtarlık statüsü geçmiştir (Kurtuluş, Aslan, vd. 2018:188). 980'li dönemlerin de inşa edilen konutlar tamamlanmış, konut alanlarına sahip vatandaşlar vergi ödemelerine başlamıştır. "Mahallede yaşayanlar gündelik yaşamlarını ihtiyaçları karşılanması adım adım yasallaşmanın yolunu da inşa etmişlerdi"(Yıldız , 2013:13).

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Gülsuyun nüfüsu ; 15,288, Gülensu mahallesinin nüfüsü; 15,441'dir (http://www.maltepe.bel.tr).

Maltepe Belediyesinin de, 2004 yılı itibari ile revize ettiği Gülsuyu-Gülensu imar planları ile önemli bir adım attığı ve süreci hızlandırdığı görülmüştür. Maltepe Belediyesi, Mahalle Danışma Kurulu, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası ve muhtarlar ile yapılan toplantılar sonucunda hazırlanan ada bazlı imar planları, 2015 Ekim ayında Belediye Meclisi'nin onayına sunulmuş ve hazırlanan plana göre "Yerinde Dönüşüm Modeli" uygulanarak, mahalle halkının zorunlu göçe sürüklenmesinin önüne geçilmesi planlanmıştır. (http://www.maltepe.bel.tr).

3.1.7.Veriler ve Toplanması

Araştırma da veriler "derinlemesine görüşme" teknikleri kullanılarak toplanmıştır.Araştırmaya katılan görüşmecilerden genelinden ses kayıdı alınmıştır.Çevrenin gürültülü koşullarından dolayı bazı görüşmeler yazılı notlar ile görüşmeler kayıda alınmıştır.

3.1.8.Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Bu çalışma iki ana sac ayağına dayanmaktadır. Bunlardan birincisi teorik çerçeve iken ikincisi uygulama kısmıdır. Teorik çerçevede konuya ilişkin literatüre girmiş çalışmalar taranmış ve önemli kısımlar tezde kullanılmıştır. Yapılan uygulamada, derinlemesine görüşmelerde aidiyet, kimlik, mahalle, mekan kullanımı ve tahayyülü, toplumsal kuşaklar gibi olgulara yönelinmiştir. Bu bağlamda kişilerin algılarının

derinlemesine tahlil edilmesi amacıyla çalışmada nitel bir yöntem olan görüşme yöntemi mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

3.2. Bulgular

Bu tez çalışmasının saha araştırması Türkiye'deki kentleşmenin etkilerinin ve toplumsal sonuçlarının kuşaklararasında gözlemlenebildiği ve kentsel dönüşümün günümüzde etkili olduğu ve ayrıca bir kent hakkı kullanımı olarak kendi istekleri ile kentsel dönüşümü yerel yönetim eliyle projelendiren, halen mahalle hayatının sosyo-kültürel özelliklerini taşıyan Maltepe İlçesine bağlı Gülsuyu ve Gülensu mahallelerinde yaşayan 19- 39 yaş arası toplam 40 kişi ile "derinlemesine görüşme tekniği "kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.2.1. Görüşmecilerin Demografik Profili

Görüşmecilere ilişkin bulgular cinsiyet, yaş, doğdukları yer, medeni durumu, mezuniyet ve mesleklerine göre dağılımı olarak incelenmiştir (Bkz: EK: TABLO).

Gülsuyu ve Gülensu Mahallesi özelinde toplam görüşülen kişi sayısı 40'dır. Görüşmecilerin 21'i (% 52,5) kadın, 19'u (% 47,5) ise erkektir. Araştırmaya katılan görüşmecilerin 26'sı bekar (%65), 14'ü ise evli (%35) olduğunu beyan etmiştir.

Araştırmaya katılan görüşmecilerin eğitim ve sosyoekonomik statülerine bakıldığında, 1 kişi (% 2,5) hiç okula gitmemiş ve okur-yazar değildir. 2 kişi (%5) öğrenimine halen örgün olmayan programda devam etmektedir, 1 kişi halen lise öğrencisi olup (% 2,5), 16 kişi (% 40) lise mezunu, 2 kişi (%5) ortaokul mezunu, 14 kişi (%35) üniversite mezunu, 4 kişi (%10) ise yüksek lisans mezunu olduğunu beyan etmiştir. Görüşmecilerin 5'i ev hanımı, 2'si işsiz, 30'u beyaz yakalı çalışan olarak adlandırılan meslek guruplarında, 3 kişi ise mavi yakalı işçidir.

Görüşmecilerin yaş ortalaması 28,75 olarak belirlenmiştir. Bu nedenle görüşmeciler genel olarak profili yetişkin, erken orta-yaş profili mahalle hayatını bilen, gündelik hayatlarında meslek edinmiş bireylerden oluşmuştur.

Araştırmaya katılan görüşmecilerin mülkiyet durumlarına bakıldığında 31 kişi ev sahibi (%77,5), 9 kişisi (%22,5) ise kiracı olduğu beyan etmiştir.

Görüşmecilerden sadece 6'sı (%15) İstanbul dışında doğup-büyümüş olup, 34 kişi (%85) ise; İstanbul doğumludur. Araştırmaya katılan görüşmecilerin doğduklarından beri bu mahallede yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 40 kişiden 5'i doğduğu ilden göç nedeni ile, 1 kişi, 4 kişisi ise evlilik durumundan dolayı eşleri bu mahallelerde ikamet ettiklerinden dolayı yerleşmişlerdir. Araştırmaya katılan görüşmeciler Gülsuyu-Gülensu Mahalleleri idari bölümle ayrımından sonra, 19'u Gülsuyu'nda, 21'i Gülensu'da, ikamet etmektedir.

3.2.2. Görüşmecilerin Mahalledeki Yaşam Profili ve Mahalleye Yerleşim Biçimleri:

Gülsuyu-Gülensu mahallerinin kuruluşu itibariyle gecekondu bölgesi olması, sosyo-ekonomik faktörler, akrabalık bağlarının belirleyiciliği, yörecilik-hemşehricilik kökenli dayanışma biçiminin yaygınlığı gibi faktörlerin halen gözlemlenmesi mümkündür. Bu durum görüşmecilerin söylemlerinde de kendisine yer bularak bulgulanmıştır. Kendilerinden bir önceki kuşağın yaşadıkları köylerine, geleneksel yaşam biçimlerini andıran toplumsal ilişkinin, maddi ve maddi olmayan kültürel öğelerin halen yaşamasına paralel olarak bu mahallelerde yaşamlarını sürdürmeleri söz konusudur.

Görüşmeciler Türkiye'de büyük kentlere göçün yükselişte olduğu dönemde öncelikle barınma ve sonrasında ekonomik faktörlerin etkili olduğu gecekondulaşma olgusunun içerisinde örnek bir mahalle olduğunun bilincindedirler. Görüşmecilerin ailesi mahalleye tam da bu toplumsal değişimin olduğu yıllarda farklı bireysel hikayeler ile ancak yine de ortak amaçlı toplumsal hareketliliğin bir parçası olarak gelmiş kuşağın ardıllarıdır:

"*Ailemde 1970 li yıllarında gelmişler. Gecekondu kültürü o dönemler de daha yaygın ve insanların ekonomik anlamda orada bir hayat devam ettirebilmeleri daha kolaydı muhtemelen. Çok fazla akrabamız varmış anlattıklarına göre. Yakın çevreden etkilendikleri için Gülsuyu'nda yaşamlarını sürdürmüşler*"(H.D.)

"*Babam, buraya yalnız gelmiş 14 yaşında olmasına rağmen memleketten tek başına göç edip gelmiş. Burada abisi varmış… Gülensu'da gecekondulaşma başlayınca kendine bir sığınak arıyor ev arıyor ve sonra Gülensu mahallesinde bir gecekondu yapıyorlar; amcamlarla beraber bu mahalleye geliyor. 16 - 17 yaşlarında bu mahalleye geliyor"* (A.Y).

"*Ekonomik faktörlerin olduğunu düşünüyorum ... Hani tanıdıklardan kaynaklı belki birisi önermiştir de Gülsuyu'na gelmişlerdi. Bir de Gülsuyu hani diğer yerlere göre komşuluk ilişkileri ve benzeri şeyler daha güçlü bağlı olduğunu düşünüyorum*" (F.AL).

Görüşmecilerin ifade ettiği "benzeri ile birlikte olmak", "köyüne benzemek" unsurları mahalleye yerleşimde ana etken olarak gözükmektedir. Öyle ki yurtdışında kaldıktan sonra bu mahalleye Almanya'dan göç eden bir ailenin hikayesi de bulgulanmıştır:

"*Şöyle annem ve babam uzun yıllar Almanya da yaşamış 23 yıl kadar falan. Asıl gelme hikâyesi Gülensu'yu çok sevmesi, Erzurum'a çok benzediği zamanlar da görmüş, dağlar, yeşillikler falan çok hoşuna gitmiş. Dedemler de o dönemlerde buradaymış o yüz den onların evinin yanına bir bina yapıp bura da bir evimiz oldu diyerek mahalleye giriş yapmışlar. Dedemler 1960 lı yıllarda gelmişler. Bizde işte 1983 den beri. O bina aynı yerde öyle halen duruyor. Ben doğmadan 3 sene önce gelmişler*" (G.K).

Yerleşenlerin "köyüne benzetmek" ile ilgili fiziki benzeşim kurdukları kadar akrabalık ilişkilerini de gözettikleri görülmektedir:

"*Kesinlikle havasından, suyundan, deniz manzarası olduğundan ötürü değil, Dağlardan gelip dağlara yerleşmişler aslında. Çünkü köy ortamından çıkıp Gülensu'nun o eski halinden orman arazisi olan bir yerdi burası. Buraya yerleşmişler. Maltepe'nin merkezine yerleşmelerinde onlar için korkutucu ve ürkütücü geldiğini düşünüyorum. Bende çok sormuştum babama, Neden gidip de Maltepe'de işte orada da o dönemlerde çok araziler varmış, neden oturmadınız orada diye. Ormana yakın olduğundan dolayı oturduğunu söylediler. Bir nedeni yok yani. Buraya geldiklerinde tek dertleri geçim sıkıntısıydı. Erzincan da doğru düzgün çobanlık dışında yapabilecekleri hiç bir şeyleri yoktu. Onlar için İstanbul bir çıkış yöntemiydi. Amcamın ilk buraya yerleştiği için de onlar da onun peşinden geldikleri için aynı evde yaklaşık 10 yıl yaşamışlar*" (O.Y).

"*Geldik yerlerdeki arazilerin gülsuyuna yakın benzer olması. Ondan önce Gülsuyuna gelenlerin, onlara öncelik etmeleri. Bunlar belirleyici sebepler olmuş. Birkaç köylüsü geliyor gülsuyuna o zamanlar gülsuyu boş yerleşen yok ve alışmış*

olduğu coğrafi yapı gibi yüksek yerin olması. E-5 altında yaşam alanı yeri aramaktansa yüksek yerleri kendilerine tercih etmişler" (Y.E).

"*Ailem 1958 yılında gelmişler. İlk dedem gelmiş. Mahallenin kurucuları arasındalar. Erzurum'dan gelmişler. İstanbul'dan direk Gülsuyuna gelmişler.. Geldikleri coğrafyanın benzer özellikleri yerde olmak istemişler, kendi köylerine benzeyen.. En azından Büyükşehir'e geldiklerinde yabancılık çekmemek, bir süre adapte olması için kendi coğrafyalarını aramışlar büyük ihtimalle. O yüzden ilk geldiklerinde mahallede yerleşim alanı yok, köy gibi, şehrin içerisinde bir köy ve coğrafyalarına benzettiklerinden dolayı yerleşmişlerdir.E5 altını değil de üstünü tercih etmişler*"(H.A).

Görüşmecilerden bir kısmı da ailelerinin mahalleye göç hikayelerinin ekonomik faktörlerle örülü olduğunu vurgulamaktadırlar.

"...Erzincan'dan direkt Gülsuyu'na gelmişler. Büyükşehir olduğu için gelmek istemişler. O zaman tabi buralar henüz gelişmemiş imkanlar doğrultusunda Gülsuyu'nda oturmaya karar vermişler ve burada yaşamlarını devam ettirmişler" (F.A).

"*O zaman ki yapıda Arsa çevirip ev yapmak daha kolay basit gibi görmüşler muhtemelen öle o yüzden seçmişlerdir. Ekonomik sebeplerden, Direk akrabamız yok ama çevre köylerdeki İmranlılar bizden önce ev yapmışlar büyük bir ihtimalde aynı köylü olması Sivaslı çevresinin olmasın da da kaynaklanıyor*" (H.B).

"*Paraları olmadığı için burada bir yer çevirip yerleşmişler ve köy gibi olduğu için aynı hayatı burada yaşamışlar, 7 çocukla birlikte bir kamyon kasasında gelmişler, derme çatma bir yer bulup, burada uzun bir süre hayvancılık yapmışlar*" (İ.F).

"*Kendi akrabaları da burada olduğu ve Gülsuyu bir gecekondu mahallesi bildiğiniz üzere ekonomik sebepler de etkili burayı tercih etmekte"* (M.M).

"İş olanaklarından dolayı İstanbul'a geliyorlar. Köyde bir yaşam olmadığından dolayı. Burayı da bildiğim kadarı ile tesadüf eseri yakın akrabalarının burada olmasından dolayı. Burada arsa şekilde bir arsa bulup ev yapıyorlar sonra öle artık burada yaşıyorlar"(H.B).

"*Ama gelme sebepleri geçimsizlik, Erzincan da dönemin vermiş olduğu, işsizlik durumlarından dolayı dedemler buraya gelmişler, geldikleri zaman zaten babamlar 9 kardeşlermiş hepsi de bekârmış, hepsi de burada evlenmişler*" (N.T).

Mahallede yaşamını devam ettiren ve görüşmelerin yapıldığı kuşağın, köyden kente göç olgusu sonrasında bu mahalleleri halen tercih etme nedeni evlilik, eğitim ve iş olanaklarının belirleyiciliği altında gelişmiştir. Bu amaçlarla gelenler mahallelerin ilk oluşumundaki akrabalık ve hemşehrilik ağının dışında yerleşim gösterenlerdir:

"*Evlendiğim için geldim. Eşimin yanına geldim….Eşim doğduğundan beri Gülsuyunda yaşıyor*" (S.O).

"*Trabzon'daydık…. Bütün akraba çevremiz buradaydı, burada çalışıyordu, sonra evlendim işte öyle yani"…*(D.Ş).

"*Biz Sivas'tan gelirken böyle bir mahalle olduğunu bilmiyorduk açıkçası. Gelme sebeplerimiz benim kardeşlerim buradaydı. Ablam buradaydı burada okuyordu ve amcamlarda kalıyordu. Annemde ablamı yalnız bırakmamak adına. Sivas'ta da biraz sıkıntılar oluşunca okul imkânımız olmayınca tamamen annemle babamın vermiş olduğu bir karar"*(S.B).

"*Giresun'dan geldiler ailem…. Dedem anlatıyor işte, eskiden geldiklerinde buralarda 2, 3 tane ev varmış, Dedem Topselvi'de önce oturmuşlar, dedem burada kahvede çalışıyormuş, İş yakın olsun diye taşınmışlar*" (E.Ç).

3.2.3. Mahalle Hayatının Tanımlanmasına İlişkin Bulgular

Mahalle hayatının nasıl tanımlandığına ilişkin soruya çalışmaya katılan 40 görüşmeci birbirine çok yakın ifade kullanmışlardır. Bu anlamda mahalle hayatının tek bir biçimde algılandığı, bunun dışında farklılıklara yer ve yön veren bir yaşam biçiminin talep edilmediği, kişilerin mevcut yaşam biçimini sıradan değil, olağan olarak tanımladığı söylenebilir. Genel anlamda da günümüzde halen mahallede komşuluk ve samimiyete dayalı tanışıklık kültürlerinin devam ettiğini ifade etmişlerdir.

Kuşkusuz, mahalle hayatından kastedilen kentin toplum ve birey üzerindeki etkisinden farklıdır. Georg Simmel'i hatırlayacak olursak, o kent yaşamında, toplum üzerindeki bireylerin duygularını nasıl etkilendiklerini anlatmıştır. Kentlerde yoğunlaşan nüfusla birlikte kentsel yaşamda ilişkilerin yabancılaştığını, toplumsal duyguların kaybolduğunu öne sürerek kent yaşamın insan üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Simmelci anlamda kent yaşamındaki toplumsallığın inşası ve ilişki boyutu kent her ne kadar metropol olarak büyüse de mahalle hayatının sınırlı yapısında gerçekleşmemektedir. Mahallenin ilk kurulumundan bugüne ulaşılan nüfus yapısıyla ilişkilerin bir bağ içerisinde ve hatta metropol hayatındaki "yabancılaşmaya karşı olarak" devam ettiğini gözlemliyoruz. Simmel'e göre para ekonomisi kentsel yaşamda merkezi bir konumadır. Kentte yaşayan herkesin kentsel yaşamında sorduğu temel soru, "kaç para" sorusudur. Kentsel ilişkiler bu anlamda parasal hesaba

dayalıdır……menfaate dayalı öznellik bireylerin çıkarları ve merhametsizce birbirlerine karşı işin özü gerektirdiği için davranışsal boyutları da şekillenmektedir. Kentlerde yaşayanların para ekonomisine karşı tutum ve davranışları bireylerin para ekonomisinin egemen olduğu kent haline getirmektedir. Araştırmaya katılan görüşmecilerin ifadeleri ile Simmel'in görüşüne rastlanılmamıştır. Kent yaşamındaki yaşanılan ekonomik sıkıntılar mahallede bir dayanışma modeline dönüşmüştür. Bireylerin para ekonomisinin egemen olduğu kent haline getirmektedir. Kent yaşamındaki yaşanılan ekonomik sıkıntılar mahallede bir dayanışma modeline dönüşmüştür. "Kent ekonomisi" içerisinde ekonomik savaşımı içerisindeki bireylerinin burada bireycilik yerine dayanışma ile ayakta durduğunu ve asıl sorunun para değil, dayanışma sorusu ile karşılandığını görüyoruz. Evine ekonomik desteği sağlamak için çalışan kadının çocuğuna komşusu bakarken bunu hiçbir ücret karşılığı olmadan yerine getirmesi kentsel ilişki dinamiğinde açıklanamayacak kadar geleneksel bir tutumdur:

"…*Annemden fazla bana annelik yapan insanlarda vardı. Sadece 15 sene bir sokakta oturduk. Annem mesela maddiyattan dolayı çalışırdı, babama yardımcı olurdu. Annemin gözü hiç arkada kalmazdı. Komşularımız vardı sağ olsun, teyzelerimiz vardı, onlar bakardı bize yani. Aç kalmışız, tok kalmışız annem düşünmezdi biri bakmazsa biri mutlaka bakardı. Teyze gibi bir anne edasında bakarlardı. Bunu ücret karşılığında mı yaparlardı? Yok hayır. Tamamen maneviyat duygularıyla bakarlardı. Bu yüzden gülsuyu mahallesini ben bir aile gibi görüyorum. Ailenin içinde tabi sıkıntılı evlatlarda olabilir sonuçta Gülsuyu Mahallesi bir ailedir" (*İ.S).

Bu bağ ve ilişkilerde mahalle sakinleri kendilerini huzurlu, mutlu, güvenli, dayanışma ve birliktelik duygularını hissederek yaşayan bireyler olarak tanımlamaktadırlar. Bu bağlamda, Gülsuyu-Gülensu mahallelerinde görüşmeciler mahalle hayatını, günümüzde de komşuluğu özünde yaşadıklarını, çocukluk dönemlerine ilişkin güven duyma çerçevesi içerisinde yaşadıklarını, dostlukların ve arkadaşlıkların olduğu, canlı, paylaşımcı ve dayanışmacı bir mahalle olarak görmekte ve ifade etmektedirler; kuşkusuz bu noktada görüşmecilerin kentin kentsel yapısının gelişiminden yana değil de sanayi öncesi ilişkiselliğin kurgulandığı geleneksel yaşam biçiminden yana olduklarını gözlemliyoruz:

"*Bizim mahallemiz diğer mahallerden biraz daha farklı. Farkı şudur ki bizim mahallemizde uzun yıllardır yan yana yaşayan insanlar bulunmakta. Bunlar ya aynı memlekette ya da yakın memleketlilerden oluşmakta. Bunun çerçevesinde insanlar artık komşuluk ilişkisinden öte bir akraba modeli gibi yaşanır bizim mahallemizde. Bizim için ev kültürü (gecekondu) sadece duvarlarıyla sınırlı bir ev tanımı değildir. Bizim ev*

kültürümüz yakın çerçevede büyük bir alanı kapsamaktadır. Çünkü bizim ev kültürümüzde nerdeyse herkesin birbirinde hakkı bulunmaktadır. Yeri gelmiştir hasta olduğunda doktora götürmüştür. Yeri geldiğinde hamile kadına ebe olunmuştur. Yeri geldiğinde ise çocuğuna anne görevi görmüştür. Çünkü herkes birbirini bizim mahallemizde kendi ev hanesinde yaşayan bir insan gibi görür. Bizim mahallemizde mezhep yoktur. Din dil ırk ayrımı yoktur. Örneğin, benim annem çalıştığında ben aslen Erzincanlıyım yan komşumuz Tokatlıdır kız kardeşime o bakmıştır hiçbir ücret ve karşılık beklemeden. Mesela sokağımızda yemek kokusu geldiğinde teyzem bunumu pişirdin dediğimizde bir tabak getirerek yemeğini paylaşır. Paylaştığı tabağı bizde boş göndermeyiz" (H.S).

"*Yani Gülensu mahallesi anlatılmaz yaşanılır aslında da . Ben bir daha dünya ya gelsem Gülensu mahallesin de gelmek isterim. Çünkü bizim çocukluğumuz orada geçti. Yoksul bir mahalle, yoksul ailelerin çocukları. Paylaşmayı, arkadaşlığı, dostluğu, komşuluğu, akrabalığı sınırsız yaşadığın bir mahalle. Gece gündüz çocukluğumdan beri sokak da olduğum arkadaşlarımla beraber gecenin köründen sabah aynı okula gidene kadar büyüdüğüm, açken komşuna gidebildiğin, meyve ağaçlarına dalabildiğin, akşam yolda yürürken bir komşunun seni, gel otur bir çay iç dediği. Dünya ya bir daha gelsem Gülensu mahallesin de gelmek isterdim yani. Çok Türkiye'den basından farklı yansıtılsa da gerçekten Gülensu mahallesinde doğup büyüdüğüm için kendimi şanslı hissediyorum"* (A.Y).

"Bizim mahalle de komşuluk ilişkileri çok güzel. Yani her şey bizim aile olarak güzel. Hepimiz böyle bir aile gibiyiz. Bir şeye ihtiyacımız olduğunda Hepimiz bir yandan koşarız. Gülsuyunda ben Çocukluğumu dolu dolu yaşadım yani her şekilde bir şey sıkıntı olduğunda annem evde olmadığında istediğim kapıya gidip Karnım aç deyip yemek isteyebiliyordum. Arkadaşlarımla da ayni şekilde ben şimdi hala görüşüyoruz. Bir oluyoruz eğlenceli Bayağı güzel benim mahalle hayatım"(B.A).

"*Mahalle hayatı güzel. Ben mahallemizi çok seviyorum en başta onu söyleyeyim. Bir de diğer yerlerden komşuluğun devam ettiği bir mahalle. Güzel ilişkiler yaratabiliyorsun. Yıllardır aynı insanlar, aynı bakkal, aynı manav, o yüzden bir güven var. Hani derler ya Türk erkeği gittiği kahveyi, gittiği berberi değiştirmez o anlam da birbirinin çok tanıdık insanların olması o bağları daha güçlendiriyor, o yüzden bu mahalle özünde çok keyifli bir mahalle. Yaşanılacak bir mahalle yani. Dışardan ne kadar çok mahallenin adı çıksa da içi aslında çok güzel, değerleri olan bir mahalle"(G.K).*

Görüşmecilerden birisi, açıklıkla Gülsuyu- Gülensu mahallelerini "aile" olarak tanımlayarak; mahallerde yaşayan tüm insanların birbirlerini tanımalarının olumlu yanı olarak kendi aidiyetini de bu doğrultuda geliştirdiğini ifade etmiştir:

"Burada herkes birbirini tanıyor. Yani herkes birbirine yardım edebiliyor. Hani sadece bir selam olayı değil de daha farklı böyle aile gibi. Hani doğduğum yer gibi öyle görüyorum Gülsuyu mahallesini" (A.Ç).

"...Gülsuyu mahallesini ben bir aile gibi görüyorum. Ailenin içinde tabi sıkıntılı evlatlarda olabilir sonuçta Gülsuyu Mahallesi bir ailedir" (İ.S).

"Gülsuyuna bir Aile derim. Bir cenaze olduğunda, bir yardıma muhtaç bir insan olduğunda o insanlar birbirine şöyle bir kenetlenme var ya o çok güzel. İnsan ilişkileri çok güzel. Ben onu seviyorum, dayanışma içerisindeler" (S.O).

"*Ben burayı Aile olarak görüyorum. İlişkileri de aileyi görüyorum. Buradaki insanların gerçekten güzel ilişkileri var. Dediğim gibi hani çocukluğumdan beri yaşamış olduğum yer artık benimsemişiz. Gülsuyunun bütün halkıda birbirini ilişki açısından olsun komşuluk açısından olsun benimsemişler. Hani bir komşun binada otursun 4 daire vardır karşı komşun bir kapıyı çaldığında onun acısını gözlerinden görebilmektir bu bence çok güzel bir şey bunu yaşayabilmek bunu görebilmek yardımcı olabilmek hani bir şey vardır ya eski insanlarımız derler ya komşun açken sen tok gezemezsin. Ben gülsuyunda bu ilişkiyi gördüm"* (S.B).

"*Bir kere iç içe olması yani yapılaşması buna çok müsait. Gecekondu mahallesi. Haliyle bahçelerden diğer bahçelere laf atılabilir, sesler geçebiliyor. Dikey bir yapılaşma yok haliyle gecekondu kültürü var. Bir evde yaşarsın ama bir mahallede yaşarsın aslında. bir evin bir odasında kalırsın ama bir mahallede yaşarsın aslında, bir sokakta yaşarmışsın gibi oluyor.6,7 bina yanındaki ahbap ilişkisinden ziyada artık aile ilişkisi kurmuşsundur. Gidip evinde yemek yemişsindir, kalmışsındır. İşte işin gücün olduğunda annenin mutlaka biri sana bakmıştır. Kocaman bir sokak, kocaman bir mahalle aile gibi olmuştur*" (H.A).

"*Gayet samimi, sıcak bazen insanlar mesafenin sınırını bilemeyebiliyorlar. Onun dışında tam bir aile ortamı olduğunu görüyorum. İnsanların en ufak bir şeyde kenetlenebildiğini görüyorum. Çok güzel bir mahalle bence*" (M.M).

Mahallede yaşayanları hemşehricilik bağlarının olduğu ve oturan insanların aynı kan bağından geniş aileler olarak birarada yaşadıkları ve de bu bağlamda ilişkilerin güçlü bir temelle dayalı olarak uzun yıllar sürdüğünü, samimi ve sıcak olduğunu ifade etmektedirler. Mahallede yaşayanların duygusal aidiyetleri oldukça yüksektir. Öyle ki, kent içerisindeki başka bir mahallenin bu özelliği taşımadıklarını kendilerinden emin biçimde düşünmektedirler ve bu yönü itibari ile yaşadıkları yeri ayrıcalıklı bir yer olarak tanımlamakta ve bu durumun bu mahalle/mahallelere özgü olduğu duygusunu ifade etmişlerdir:

"Hemşerilerimiz ve tanıdıklarımız çok fazla olduğu için bağlarımız çok kuvvetli. Mutlaka her memleketlinin akrabası hemşerisi burada oturuyor. Ailesiyle hatta sülalesiyle yaşadıkları bir mahalle. Aile gibi herkes burada.." (B.E).

"Gülensu'daki mahalle hayatında tabi mahalle deyip böyle geçiyoruz Gülensu büyük bir mahalle. Benim oturduğum emek caddesi kısmı gerçekten ilişkiler çocukluğumda aklımızdan ermesinden başlayan ve bugüne gelen ilişkiler gayet iyi

samimi dostça ilişkilerdir. Bizim jenerasyonumuz en azından benim kendi jenerasyonum gerçekten bu şekilde yetişti gerçekten ilişkilerin iyi olduğu komşuluk ilişkilerin üst düzey olduğu sıcakkanlı bir ortamda yetişmiş bulunuyoruz. Gülensu mahallesi Maltepe'de gerçekten hani kendi mahallem kendi yaşadığım alan diye demiyorum ama numune örnek mahallelerden biridir. Nasıl bir örnek verirsin? Her şey çok güzeldi bütün komşular birbirine gelir gider bunun hani diğer komşular işte çocuklarıyla arkadaşlarımızın başlaması başlamış olması ilkokul ortaokulu aynı mahallede okuyor olmak uzun süre aynı arkadaşlarla birtakım ilişkiler yürütüyor olmak bu mahallenin geleneği gibi bir şeydir. Mahalle olarak insanlar bahsettiğim gibi hani yokluk dönemini geçirmiş bilen insanlar oldukları için birbirlerine hangi konuda destek olacaklarını bilen insanlar ve dolayısıyla bu da şunu doğuruyor komşuluk ilişkilerinde; birisi açken birisi tok yatmıyordu" (E.S).

"*Gülsuyu çoğunlukla akraba çevremiz ve en yeni komşularımızın dahi en kötü ihtimalle 5 yıllık olduğu yani aile ortamı gibi tanımlayabilirim. Herhangi bir komşumun evine gittiğim zaman kendi evimdeki rahatlığı, konforu yaşayabilip, aynı samimiyeti bulabildiğim bir ortam olarak tanımlayabilirim. Çünkü uzun yıllardır birbirimizi tanıyan insanlar olduğumuz için birbirine nazı geçen insanların olduğu bir yer. Samimi bulduğumuz insanlarla bir arada olduğumuz, sohbet ettiğimiz, bir cenaze bir düğünümüz olduğu zaman birbirimize eşlik ederiz. Komşuluk kavramı bu anlamda diğer mahallelere göre gelişmiş durumda. Yılların verdiği ahde vefa durumu etkili burada tabi. Dışında evimizde ağırlarız insanları, sosyal ortamlarımız çok olmadığından bağımızda bahçemizde ne varsa ağırlarız birbirimizi"* (D.S).

Görüşmecilerden bazıları mahalledeki kültürün ayrıca "mahallede geliştirilen bir kültür" olduğunu ifade ederek, bu kültürel yapının kentlerdeki modernize edilmiş mekanlardaki yaşamdan daha ayrıcalıklı, konforlu ve güvenli olduğunu belirtmişlerdir:

"*Mahallem deyince aklıma sıcaklık geliyor, buradan başka bir yerde yaşasam sanki başka bir yerde bu sıcaklık yokmuş gibi geliyor. Mahallem deyince çocukluk dönemim aklıma geliyor. Mahallede yaşadığımız için sokaktan hiç eve girmezdik. Şuan ki dönemde misal hiç yok oyun moyun, biz çok oynardık. Siteler de falan yaşasaydık hiç öle anılarımız, oyunlarımız olmazdı belki de düşünüyorum. Arkadaşlıklarımız uzun sürmezdi misal 20 yıllık, 30 yıllık, mahalle olduğumuz için böyle, Site olsaydı çoktan kopmuştuk hepimiz. Bizim düğünlerimiz de çok güzel oluyor. Başka düğünlere de gidiyorum, Misal karşıya gidiyorum bir Sünni, alevinin düğününe ama burada ki düğünler gibi olmuyor. Halaylarımız bile farklı oynama şekilleri bile farklı. Karşıda da bir Sivaslının düğününe gitmiştim ama Gülsuyu'ndakiler gibi değil oynayabiliyor"* (E.Ç).

"*…Kenti kültürünü kendi oluşturmuş bir mahallede yaşıyoruz. Yani kendi kültürüne, Anadolu kültürlerini herkesin kendini kültürlerini rahatça yaşadığı bir mahalle. Kimse kimseyi ayırmaz, komşularımızın kapısını rahatlıkla çalarız*" (M.B).

Görüşmeci mahallede yaşayan insanların aynı kültürel yapı etrafında kenetlenen insanların bir arada olmasından dolayı yaşadıkları mahallede kendilerini bir "bütün"

olarak huzur ve güven içerisinde bulduklarını ifade etmişlerdir. Mübeccel Kıray, gecekondu bölgelerinde yaşayan yerleşiklerin, güvensizlik duygusunun hakim olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda "güvenlik sağlayan her şeye ve ilişkiye" önem vermek bu duyguları güvenliklerini sağlayan ilişkiler ve bağlar kurmaktadırlar (Kıray,1998:102). deyişi görüşmecilerin mahallede huzur ve güven duygusu içinde yaşamalarını sağlayacak bağlara sahip olduklarını ifade etmeleri ile örtüşmektedir. Öyle ki görüşmecilerden bazıları içine doğup büyüdükleri yerelliğin önüne mahallenin bu yapısının geçtiğini ve yerleştikleri yeni mahallenin kültürel yapısını, sosyal dayanışma ilişkisini hızla benimsediklerini de ifade etmişlerdir:

"*Gülsuyu şöyle söyleyeyim huzur bulduğum bir yer. Aslında yani kendimi bildim bileli buralı olduğum için insanlarla olan diyaloglar olsun, çevre, Hani daha güvenli hissettiğim bir yer. Herkes birbirini tanıyor olmasından kaynaklı daha sıcak anlayışlı, samimi ilişkiler ve bir bağ var. Dışarıdan gelen kişilere karşı daha iyi. Yabancı biri geldiği zaman sokağımız hani o fark ediliyor. Yani burada insanların hepsi aynı kültürde olması da bunu etkiliyor. Geneli aynı yakın köylüsü, akrabası. Hepsi artık iç içe olduğumuz için bir aile gibiyiz burada. Buradan farklı bir yere gidince, bir şehre gidince, tatille bile gidince özlüyorum yani burayı, evimi manzaramı*" (E.Y).

"Komşu ilişkileri olan bir mahallede yaşıyoruz. Hani birbirine gidip gelme var, bu başka bir yer de falan yok. Gecekondu kesiminden kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Gecekondu kesimi olduğundan dolayı düşünüyorum. Mahallemde din, dil ırk ayrımı yoktur, varsa da ben denk gelmedim. Akraba çevremiz bir Sivaslı, Erzincanlılara göre yoktur ama azınlıkta olsa varızdır" (E.Ş).

"*….Hiç kültür çatışmasını yaşamadığımız yerdi Gülsuyu. Kendi kültürümüzü yaşadık. Mesela evimizin karşında Sinop Derneği vardı ve oraya her hafta köçekler gelirdi, kına gecelerini yaparlardı, bilmiyorum oraya özgü bir şey mi, mesela düğünlerimiz olurdu bütün mahalle birbirine kenetlenirdi. Şimdi de devam ediyor. Cenazelerde yemek getirme adetleri, kapılarını misafirlere açma o halen devam ediyor. Sinoplular var mesela onların etnik kökenleri farklı bizimkisi farklı ama hiçbir zaman birbirimizi irinti etmedik. Biz onların camilerine gittik onlar bizim cem evlerimize geldiler cenazelerimizde. Onlar bizi çok iyi tanıyorlar biz onları çok iyi tanıyoruz. Birbirimizin mutfaklarından yemeklerimizi yemişliğimiz var. Bu hiç bir zaman sorun olmadı*" (E.H).

" *Ben Muş'luyum, akrabalarım da burada yaşıyorlar, kendi kültürümüzü yaşadığımız gibi, örneğin sokağımız da Sivaslı komşularımız daha çok ağırlıkta onlarla yıllarca birada yaşıyoruz. Hiçbir zaman aramızda memleket ayrımı ya da sen alevisin ben sunniyim konuşmaları bile yaşanmadı. Birbirimizle kardeş gibi büyüdük. Ben mahallemi seviyorum, komşularımı da çok seviyorum*"(M.Ö).

Görüşmeciler birbirleriyle dayanışmalarını ve destek örneklerini mahalle hayatının "öz"ü olarak görmüşler ve bu şekilde ifade etmişlerdir:

"İyidir, bahsettiğim her şeyin hepsi bu ilişkileri anlatıyor. Hani dedik ya cenazemiz olur Gülensu insanı yalnız bırakmaz, düğünümüz olur Gülensu insanı yalnız bırakmaz, derdin sıkıntın olur gülensu insanı yalnız bırakmaz. Gülensu insanı farklıdır örnek veriyorum maddi bir problemin olduğun da gidebileceğin insanlar var, belki de hiç gitmeden insanların sana yardım toplayabileceği bir imkan var senin bir şey söylemene gerek yok. İnsani yönü zaten Gülensu mahallesini Gülensu Mahallesi yapan, bizim Gülensu mahallemiz de yaşamak istememizin zaten orada bir yaşayan insanlar aslın da, orada yaşayan insanların iyi niyeti, oradaki insanın kendi kültürüne yakın olması belki. Gülensu mahallesini oluşturan insanlardan dolayı Gülensu mahallesin de yaşamak ister insan. Gecekondu mahallesi her yerde yapılır"(A.Y).

"*Dayanışma, Düğün, Dernek acı bunları dayanışma içindedirler. Sadece iyi günde kötü günde de değil. Komşuluk çok güzel. Biz evimizin anahtarlarımızı hep birbirimize veririz. Yani hiç çekinmeyiz. Hasta olduğun zaman gelirler, yemek getirirler, bir sorunun var mı veya maddi durumdan sıkışıksan hani kapılarını çalabilirsin. Mesela benim eşim rahatsız ben gece ikide olsa komşumu eve çağırabiliyorum. Güvenebiliyorum*"(A.Ç).

Mahallede insan ilişkilerinde dayanışma sadece eski bir gelenek değil devam eden bir "ruh" ve "kardeşlik" örneği, kentteki yabancılaşma biçimlerine karşıt bir değer olarak da ifade edilmiştir:

"*Çok çeşitli insan var burada. Hemen hemen herkesi yıllardır artık tanıdığım için herkesle iyiyiz. Komşuluk devam ediyor hala. Dayanışma devam ediyor*"(A.K).

"Gülsuyunda ilişkiler bir aile gibiydi. Herkesin birbirini tanıdığı, çocukluklarının bildiği. Çocukluk arkadaşınla büyüdüğün yerde artık arkadaş değil kardeş olabiliyor zamanla" (B.E).

"*Esnafımız yıllardır aynı çok iyi bu konuda bakkallarımız var bakkallarımız çok iyi. Çünkü buradaki esnaf burada yaşayanlar. Bizim geçenlerde iki yıl önce falan komşumuz ölmüştü. Konuşmadığım biri olduğunda bile hani o mahallenin herkesin de herkes bir şeyler yapmaya çalışıyor ellerinden ne geliyorsa yapmaya çalışıyorlar. Sanırsam başka yerlerde hiç böyle duymuyorum. Mesela Maltepe de yaşayan arkadaşlarım var. Hiç komşuluk ilişkilerini görmüyorum. Komşuların kapılarını çalıp bir şeker bile isteyemiyorlar bu önemli bir şey. En azından şöyle söyleyeyim benim bir şeye ihtiyacım olduğu zaman Hani ben biliyorum Hani şuraya şuraya gitsem bunların kapılarını çalabilirim. Bulabilirim yapabilirim mesela annemler babamlar evde olmadığı zaman hani insan korkar ve tedirgin hisseder ya benimle mesele olmuyor çünkü biliyorum Hani burada bir şey olsa ben bağırsam herkes koşup çıkıp gelebilecek.*" (B.A).

"Minibüsçüsünden bakkalına herkesi tanıdığımız bir yer. Şu an burada yaşanan ablamlardan gördüğüm kadarıyla komşuluk gruplar halinde birbirlerinin çocuklarına bakarlar, giderler gelirler, bir şey yapmak istediklerinde birlikte karar verip yaparlar. Ama herkes böyle mi? Hayır tabi. Durum böyle olunca da ne çok iyi ne çok kötü diyebilirim. İnsanlar ve yapılar değiştikçe ilişkiler de değişiyor haliyle ama yine de

mahalle de yeni de olsa eski de olsa herkes birbirini tanır. Özel günlerde hala birbirlerine iştirak ederler" (Ç.S).

"İnsanlar burada yardım severlerdi. İnsan ilişkileri oldukça iyi seviyorum. Bir hastane işin olduğunda herkes koşabiliyor. Bir aile gibi yabancılık çekmiyorsun. Sıkıntılarına yardımcı olmaya çalışıyorlar. Sanki yıllardır buradayım. Din dil ırk ayrımı yapmıyor buradaki insanlar. Hoşgörülüler. Akşam ev ziyaretleri yapabiliyoruz. Kapıda çay yapıp komşularla birlikte vakit geçirebiliyoruz. Güzel yani köyümde böyleydi. Buraya geldiğimde en çok bundan çekiniyordum. Bura dada köyüm gibi tanıdığım çevrem oldu. Cenazemizde çok destek oldular yardımseverlerdi böyle insanlıkları vardı ..Hiç sıkıntı yaşamadım yani iyi çok şükür" (D.Ş).

Yapılan görüşmeler de bazı görüşmeciler, Gülsuyu-Gülensu'da doğup, büyümüş; ancak ailesinin memleketine gittiğinde yabancılık çektiğini aksine yaşadığı mahalleye olan aidiyetinin daha fazla hissettiğini, mahallede memleketçiliğe yönelik bir ayrıştırmaya maruz kalmadığını ifade etmiştir. Dini, mezhebi ve kültürünün farklılığına rağmen mahallenin genelini oluşturmuş olduğu etnik kökenden kendini kendini ayrık hissetmediğini, bu duruma yönelik insan ilişkilerini şu sözlerle anlatmıştır:

"Mesela Giresun da yaşasaydım çok farklı yetişirdik düşünce olarak, buradan oraya gittiğinde mesel, Alevi, Sünni ayrımı çok var Giresun'da yaşayan insanlar arasında. Alevi misin? Sünni misin muhabbetleri çok oluyor, Gülsuyunda yaşadığın zaman insanlar arasında bunu hiç duymuyorum. Mahallem de din dil ırk ayrımı hiç yok, tam tersine biz de alevi olmadığımız halde sanki öyleymişim gibime geliyor. Bunun sebebi ne olabilir? Arkadaş çevremden de kaynaklı olabilir, daha önceki hayatımda öyle biriymişim gibi geliyor. Kesin büyük bir ihtimal öyleydik, ya Erzincan ya Sivaslıydık, babama diyorum ki, baba kesin bir aleviydik bir kan çekiyor falan diyorum. Buradan yetiştiğimizden kaynaklı da olabilir, çevremizden onları gördük ya hiç yabancılık çekmiyoruz" (E.Ç).

"Gülsuyunu Gülsuyu yapan Mahalleciliği derim. İnsanların birbiriyle 5 ,6 ev bile olsa çok samimi olmaları. Ben bunu başka bir yerde hiç göremedim. Edirne'de çok daha ufağını gördüm ama Gülsuyu kadar birbirine bu kadar çok tanıyan bilen bir yer görmedim. Bu mahallede Erzurumlusu var, Trabzonlusu da var, Çorumlusu, Çankırılısı, Rizelisi, Artvinlisi de var çok kişiyle çok iyiyim. Burada kimse yabancılık çekmiyor. Kendi kültüründe, kentte de, gülsuyunda özleşmişiz artık hepimiz. Nereli olduğundan çok nasıl bir insan karakterine sahip ona bakarım. Burada herkes birbirine kenetlenmiş vaziyette artık" (U.E).

Görüşmeciler benzer ifadeler ile saygı içerisinde birarada yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"İnsanlar birbirine saygı gösterir, kimse kimseye hani atıyorum bir mangal bile yapsan bu duman bana geliyor demez ya da bir düğünün olur müziğin sesini açarsın kimse bu konu da çok bir rahatsızlık hissetmez zaten, insanların birbirine bu konuda

ihtiyaçları olduğu için desteklerler, düğünlerine gelirler, bir cenazesi olduğun da yanında olurlar komşular, güzeldir yani, kimsenin kimseye bir zararı olduğunu ben şimdiye kadar görmedim. Sokağımda, Erzincanlıda, Sivaslı da, Sinoplular da var başka memleketten şimdiye kadar kültürel açıdan şimdiye kadar kimsenin kimseyi aydırdığını ben görmedim bizim orada. Herkes böyle bir şey de yapsa evinde gider onu komşusuna da dağıtır. Bir şey olduğunda da yanında olurlar zor durumda bırakmazlar yani" (Y.D).

"Daha önce söylemiştim feodal ilişkiler kapitalizmin etkisinde ama halen, dayanışmanın olduğu, bilincin olduğu, toplumsal olarak belli odak noktalarımızın konulduğunda verilecek bir cevabımızın olduğu bir toplum olduğunu düşünüyorum. Birimizin başına bir şey gelse ya örnek veriyorum, cenazemiz olsun, bir düğünümüz olsun, herhangi bir durumumuz olduğun da hiç kimse din, dil, ırk fark etmeksizin sırf komşu olduğu için, sırf tanıdığı için gelip de senin cenazene, düğününe katılabiliyor. Bu başka yerlerde mesela ayrımcılıklar, özellikle şu 15 yılda çok ciddi ayrımcılıklar oluyor ama Gülen su mahallesinde bu şekilde ayrımcılıklar görmüyorum ben. İnsan ilişkilerinde ön plana çıkıyor. Yani en temel olanı hep söylüyorum ben komşuluk, komşuluk. Komşuluk derken aslında çok büyük bir kavram. Çocuğunuzu, evinizi, eşinizi, kardeşinizi, her şeyi emanet edebileceğiniz, 30.40.50 yıllık komşuluklarımız var. Bu çok kolay kolay bulunabilecek bir nimet değil yani ve bozulmamış. Yıl 2018 bu ilişkiler halen de devam etmekte. Çok değerli benim için"(O.Y).

"Mahalli yapının gerektirdiği gibi. Mevcut ülkenin getirmiş olduğu kutuplaşmalar mahallede yansıyabiliyor. Önceden misal diyorum Sinopluların Sokağı, Sivaslıların sokağı denilirdi şimdi ise politik kimlik siyasi kimlikle adlandırılıyor. Bu da ülkenin politik yapısıyla alakalı sonuçta Gülsuyu da bunun gerisinde kalamaz sonuçta. Mahalle yaşamanın izleri var, Esnafın herkesi tanıması anlamanı geliyor, mahalledeki herkesin birbirini tanıması anlamına geliyor. Gülsuyundan hiç dışarı çıkmadan 1 ay yaşayabilirim mahalledeki çevre ile ve gülsuyu spora büyük destek veren biri olarak da tüm gençleri tanımama vesile olmasıyla dışarıya ihtiyaç duymadan yalnız kalmadan yaşayabilirim böyle bir mahalle bizimkisi. Belki gülsuyunda yaşayıp kendi halinde olan biri bunu söyleyemeyebilir"(Y.E).

İlişkilerde saygı temelinin yanı sıra ilişkilerin şeffaf olduğunu, şefkatli olduğunu, siyasal/ideolojik ayrımların yapılmadığını eşitlikçi ilişkilerin kurulduğunu görüşmeciler şu sözlerle ifade etmiştir:

"*İşime çok odaklanmış durumdayım. Mahallede çok vakit geçiremiyorum. Ama şunu da söylemem gerekirse İlişkiler en azından şeffaf ve yakın, daha öz şefkatli"* (E.H).

"*Yani şu an çok farklılıklar var ama şu anda da çok fazla zıt fikir ayrılıkları olsa da çok fazla birbirlerine karşı kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum. Birbirilerine her koşulda kenetlenen bir halk var. Yani sağcısı olsun solcusu olsun hiçbir siyasi partiye gözetmeksizin en ufak bir şeyde Gülsuyuyla ile ilgili konularda genelde bir bütünlük sağlanıyor. Buranın insanları genelde kenetleniyor böyle bir durumda"*(F.A).

"Herkesin farklı ama herkesin de eşit olduğu bir mahalle. Mesela din, dil, ırk, mezhep gibi böyle farklılıkların ortada kalktığı, herkesin bir arada konuşabildiği,

sohbet edebildiği, muhabbet edebildiği, sosyalleşebildiği, bir mahalle, yani bir cami hocasıyla rahatlıkla konuşabiliyorsun, bir cem evimiz var, oradaki insanlarla rahat rahat konuşabiliyorsunuz, Karadenizli komşumuz var, ben Erzurumluyum mesela, Karadenizli komşumuza anahtarımızı bırakıp tatile gidebiliyoruz. Öyle çok güzel bir ortam ve güven var. Herkesin böyle sırtını dayayabileceği birileri var, o anlamda komşuluk ilişkilerimiz olsun, arkadaşlık ilişkilerimiz olsun, böyle yan yana yürümekten hoşlanan ve son ana kadar yan yana duran insanlardan oluşan bir mahalle benim için"(G.K).

Görüşmeciler, insan ilişkilerinin güçlü ve samimi olmasından kaynaklı mahallede yaşayanların mahalle içerisinde büyük bir çevre sahibi olduğunu, yalnızlık duygusunu tatmadıklarını, birbirlerine yabancılaşmanın tersine birbirlerine sahiplenen bir yapıda olduklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Mahallemizde paylaşım en üst seviyededir. Bu hem en mutlu günlerinde düğün dernek vesaire hem de acı günlerinde kendi acısı gibi düşünerek hareket eder. Böyle günlerde ise ekonomik olarak destek olmuş olurlar. Mahallemizde insanlar birbirini sahiplenir. Yeri gelir abi gibi yeri gelir babası gibi görür kendini. İşimizden geldiğimizde insanlar kapıda oturup çayını içerlerken senide davet ederler. Bu nerdeyse bir kalabalık olurcasına herkese kapsar. Mahallemizin teyzelerinden annemizmiş gibi nereye gidiyorsun, nereden geliyorsun yanındaki kimdi elindeki nedir gibi sorular her an her yerden çıkıp gelebilir. Onlarda bizim annemiz gibi sadece meraklılardır. Cevap verirken hiç rahatsız olmuyorum*" (H.S).

"*Çok sıcak, çok samimi dediğim gibi, insanların uzun yıllar yaşadığı bir yer, babamlarım 40, 50 yıllık bir geçmişleri var. Komşumuz mesela beni kızı gibi bilir. Komşumu ben de bir anne gibi, bir baba gibi bilirim. Bu anlamda kötü günün iyi gün dostları bu tür mahallerde var. O yüzden ben insan ilişkilerini çok beğeniyorum, çok güzel, çok dürüstler. Burada bir ortak kültür var, yani hepimiz o geldiğimiz kültüre bir ortak noktasında bulaşabiliyoruz. İnsanlar birbirine saygı duymayı biliyorlar. Birbirine karşı anlayışlılar diyebilirim*" (N.T).

"Eskiden gülsuyunda yaşayan insan burada yaşlanıp burada ölebiliyordu. Şimdi çok kiracılar var gelip giden. İnsan ilişkilerinin çok sıkı olduğu bir mahalle, İstanbul'da yaşayan biri belki toplasa toplasa ailesinden başka çevresi yoktur. Ama gülsuyunda yaşayan birinin bu mahallede büyük bir çevresi olabiliyor. Arkadaşlarım var bir düğün yapıyorlar küçük kokteyli falan, mahallede kim olursa düğün yapsın kocaman bir düğün salonu taşıyamıyor bile. Gülsuyunda insan yalnız kalmaz mutlaka bir eşi, dostu, akrabası vardır" (H.D).

"İnsanına göre değişir. Genelde benim ilişkilerim olduğum kişilerle, ilişkilerim iyidir, aramızdaki bağ kuvvetlidir. Herkes birbirini tanır, herkes birbirini yolda gördü mü selam verim, gelen geçenin nereden geldiği nereye bir komşu olarak rahatlıkla sorabiliyorsun. Herkes birbirinin hayatını da bilir" (M.B).

" Ben ilk geldiğimde mahallenin komşuluğuna şahit oldum. Herkes yardıma koştu. İnsanıyla sevmeye başladım. Güzel bir mahalle" (R.Y).

Mahallenin Türkiye'de kentsel yaşamın temsili olarak kentlerin yapı taşını oluşturduğunu daha önceki bölümde vurgulamıştık. Öyle ki mahalle salt bir mekan değil, hayatı, kültürü, inancı, gelenekleri ve değerleri kendine has yapısıyla insanla buluşturan ayrıca insanları hem birbirlerine bağlayan hem de kente aidiyetlerini kuran bir toplumsal yaşam alanını ifade eder. Mahallenin şehir ile olan ilişkisi, Alver'in deyimiyle bir yandan "mahalleyi sığlaşmaktan, daralmaktan ve kendine kapanmaktan kurtarırken" diğer yandan kentsel yaşamın nasıl başkalaştığını da gösterir (Alver, 2012:222). Görüşmeciler bu belirlemeyi doğrulamaktadır. Mahalledeki hayatın nasıl olduğunu tanımladıkları ifadelerinde mahalledeki yaşamı ilişkiler açısından ekonomik bağımlı olmaktan çok geleneklerin sürdürülmesi bakımından nitelendirmektedirler. Samimi ilişkiler, toplulukçu ve sürekli bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Dayanışma ve birlikteliğin kültürel ve sosyal yaşamda ön planda olduğu açıklıkla gözlemlenmektedir. Buna bağlı olarak dostluk, arkadaşlık, akrabalık, hemşehrilik bağı toplumsallaşma ve dayanışmayı ifade eden kilit nitelendirmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta görüşmecilerin ifadelerinde geçtiği gibi tüm bu nitelendirmeler adeta "kardeşlik" olarak kendisine mahalle hayatında yer bulur. Paylaşımcı, eşitlikçi, başkasının hakkını kendi hakkı gibi gözeten, aidiyet hissi yüksek bir mahalle hayatı karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle buradaki aidiyetin mahalleyi oluşturan topluluğun genelinde yaygın biçimde gözlemlenmesi bir başka deyişle "mahalleci" bir manevi kültür öğesi olarak görülebilir. Kentteki yaşam yerine mahalleli olma bilinci mahalledeki bağlılığa dayalı olarak sorunların üstesinden gelme davranışı mahalle iklimini "kente rağmen" korumak farkındalığı ile ifade edilmektedir. Böylelikle mahallede sınıf ayrımı bilincinin yerine bir çatının altında yaşayan birbirlerinden haberdar, saygı temelinde şeffaf ve şefkatli bir bütünlüğün görüldüğü açıktır.

3.2.4. Metropol Hayatının Nasıl Tanımlandığına İlişkin Bulgular:

Görüşmeciler arasında İstanbul metropol yaşamından mutlu olanlara rastlanıldığı kadar kentin yaşamından dolayı kendisini mutsuz hissedenlere de rastlanmıştır. Simmel'e göre, kent yaşamı bireylerin sinirlerini zorlayabilen koşullar içinde olsa da ve sinirleri bozsa da bireyler tepkisiz hale geldiklerini ifade eder. Kentin, hızlı ve sürekli değişim karşısında bireye zarar vermeyecek şekilde olsa da bu durumlara karşıtlık veremediğinden bireyi zorlar ve bunun sonucunda kendini güçsüz hissetmeye başlar ve

birey kendini yeniden güçlü hissetmesine yönelik kendine vakit bulamazlar (Simmel, 2005).

Çoğunlukla mutsuzluk araştırmanın yapıldığı bu mahallelerde yaşayanlar açısından maddi kültür öğelerine bağlıdır. Örneğin ulaşım sorunlarından dolayı bireyler İstanbul'un trafiğinden kaynaklı mutsuz olduklarını sıklıkla ifade etmişlerdir. Bazı görüşmeciler büyük bir kentte yaşamanın ayrıcalıklı ve şanslı olduğunu da ifade etmişlerdir.

"İstanbul'u seviyorum. İstanbul aşk acısı gibi, ya hem diyorsun bu ne ya böyle şehir mi olur, hem de diyorsun ki onsuz da olmuyor yani . İstanbul'un her köşesi başka bir yer. Her tarafı ayrı bir hikâye, ayrı bir güzellik. EE zor da tabi, zor da bir şehir. Kaos, bazen kaosu da seviyoruz, Her şey karma karışık kaotik geliyor ama onu bile bazen arıyorsun sakin bir yere gittiğin de biraz. En çok Kadıköy'ü çok seviyorum, Maltepe zaten mahallemizin aşağısı, Maltepe'yi çok seviyorum, Beyoğlu'nu, Taksimi çok seviyorum, Hareketli yerleri çok seviyorum ve her zamanda istediğiniz her şeyi bulabiliyorsunuz, ne kadar böyle koşuşturma için de geçse de, bu şehirde de artık o kadar çok yoğunluk ve koşuşturma var ki artık işte birbirine insan çarptığı zaman özür bile dileyecek vakti yok, çünkü herkes bir yere yetişiyor, en çok bunun sıkıntısını çekiyorum. Ama onun dışında şehri güzel bir şehir yani" (G.K) .

Kentin kendine özgü, canlı, dinamik, kendini ayrıştırabilen, bir organizma ve sosyal hayat biçimi olarak tanımlanmasında öncü rol oynayan Park'ın ekolojik kent görüşü burada görüşmeciler tarafından kentte yaşayan bireyin kentin yaratmış olduğu karmaşaya uyum göstermekte olduğunu doğrular nitelikte ifade edilmiştir. Öyle ki kent rekabetin acımasızca sürdüğü merkezinin dışında bir de geçmişte kurulmuş mahallelerde yer almaktadır. Rekabetin azalış gösterdiği mahallelerde bireylerin yerleşmesi ve buralara kök salması ve topluluk duygularını geliştirmesi söz konusudur.

"*Dünya çapında düşündüğümüz zaman metropol dediğimiz şehirlerden birinde yaşıyoruz. Tabiî ki Gülsuyuyla sınırlı kalmış bir çevreden bahsetmiyoruz. İşim gereği her iki yakasında da yoğun bulunmuş biri olarak, hemen hemen her ilçesine girip çıkmış biri olarak avantajlıyız. Belli başlı sorunlarımız dışında örneğin trafik sorun. İstanbul'un trafiği tartışmaya açık bir konu bile değil fakat dışında güzelliklerinden, nimetlerinden yararlandığımız bir yerdeyiz. Gülsuyu zaten manzaraya hâkim bir bölge. Manzarasının tadını çıkarıyoruz bir kere. İstanbul'un içerisinde de gezip, vakit ayırdıkça kendimizin sosyalleştiği yerlerde metropolün tadını çıkardığımız bir yerdeyiz"* (D.S).

"İstanbul'da olmak güzelliği kadar da yorucu da bir şehir. Yoğun nüfus, trafik sorunu, diğer illerden göç alan şehirin kent sorunu bu yüzden yorucu bir şehir. Âmâ İstanbul tarihi bir kent bu yüzden İstanbul'u yaşamayı seviyorum ve kendimi şanslı

hissediyorum. Mahallemin de İstanbul'un merkezinde olması, her yere ulaşabiliyorum, İstanbul'un güzelliğini mahallemde de yaşayabiliyorum. İstanbul'un göbeğinde kendi kimliği ile var olmuş bir mahallede yaşadığımdan dolaysıda şanslı hissediyorum. İstanbul'da doğum büyüyüp yaşayan birinin başka bir şehirde zorlanacağını düşünüyorum. İstanbul kocaman deniz tüm güzellikleri barındırıyor sorunları olsa bile"(Y.E).

"İstanbul'da olmak bence çok özel bir duygudur. Nereye gidersem gideyim, İstanbul çok zor bir memleket ama bütün zorluğuna rağmen İstanbul'a aşık biriyim. Çok zor yaşamak İstanbul da fakat dediğim gibi çok da güzellikleri var. Güzel görmek istiyorsanız görüyorsunuz. Maltepe de yaşamak da ayrı bir güzel. Bence Anadolu yakasının en güzel ilçelerinden biri. Çok şanslıyız burada yaşadığımız için. İstanbul'da olmanın güzel yanlarından biri de istenilen her şeye hemen ulaşabiliyorsun, sağlık anlamında da alışveriş anlamında da eğitim anlamında da… Her şey var İstanbul'da. Zor yanları, en büyük problemi trafik. Çalışanlar ve öğrenciler için en büyük sıkıntı. En önemli noktası her kesime hitap eden bir yönü var İstanbul'un"(M.M).

Araştırmaya katılan görüşmeciler İstanbul'da yaşamanın duygusal karşılığını "güzel" olarak ifade etmişlerdir. Buradaki "güzellik" estetik bir farkındalıktan çok bireylerin kendi duygu durumlarının ve doğup-büyüdüğü yer olmanın ifadesi olarak yorumlanmıştır. Ancak bunun gerisinde tarihsel bir bilinç durumu, metropole yönelik bir farkındalık, kentli bakışın rasyonel düşünce dünyasını ifade edebilecek bir bulguya rastlanmamıştır. Görüşmeciler bir başka kentte yaşamayacaklarını ve kentin sağlamış olduğu olanakların erişilebilirliğini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

"İstanbul'da olmak, güzel bir duygu, İstanbul'dan başka bir şehirde yaşayamam diye düşünüyorum, buraya alıştık çünkü. Her şey var ne istersen bir 10 dakika sonra ulaşabilirsin, şehir dışında da var ama buradaki gibi iyi değil" (E.Ç).

"İstanbul'da olmak güzel bir duygu. İstanbul benim var olduğum bir yer, doğduğum, büyüdüğüm, okuduğum, mesleğimi kurduğum, hayatımı kurduğum bir yer. Seviyorum ben İstanbul'u. İstanbul'un neresinde olursam olayım mutlu olurum" (E.H).

"İstanbul'da olmak benim için en güzel duygu ve İstanbul'da yaşamak güzel. Burada doğup büyüdüğüm için benim için güzel"(M.B).

Araştırmaya katılan bir görüşmeci, İstanbul'da yaşamak duygusundan öte kendisini farklı hissettiğini, bir başka kentte bu duyguları hissetmeyeceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

" İstanbul'da duygudan öte bir ayrıcalık bence. Çünkü üniversiteyi dışarda okudum. İş sebebiyle ve ya özel seyahat sebebiyle birçok ilde de bulundum. Askerliğimi Kıbrıs'ta yaptım. Dolayısıyla bu dışarda bulunduğum İstanbul'un dışında bulunduğum tüm süreçte tecrübede diğer oranın yerlilerinden hiç İstanbul'a gelmemiş insanlardan duyduğum merak istek talep İstanbul'un ilgili çok farklı onlardan İstanbul'a ilgili övgüler İstanbul'da yaşama isteği taleplerini duyunca sizde nasıl bir yerde yaşadığınızın daha bir farkına varıyorsunuz. O yüzden İstanbullu olmak duygudan öte

bir ayrıcalık. İstanbul'da doğmak büyümek İstanbullu bilerek İstanbul'u gezerek bu şanslara kavuşmuş biri olarak İstanbullu biri olmak ayrıcalık" (E.S).

"Çok ülke gezdim, uzun süreler de kaldım. İstanbul'da yaşamak bir ruh, canlılık, farklı bir koku, çok arıyorsun uzaklaştığında, yarini özlemiş gibi özlüyorsun. Ama yaşantısı biraz yorucu olsa da bambaşka bir memlekette yaşadığını hissettiren bir şehir" (C.S).

Araştırmaya katılan görüşmeciler, İstanbul'u iş imkanlarının sağlamış oldukları olanaklarının önemini anlatarak, kenttin bireyi geliştirdiğini, kentin kendi içerisinde trafik yoğunluğu gibi zorlukları yaşasa da kentte yaşamanın güzel bir duygu olduğunu şu sözler ifade etmiştir:

"*Tabii ki güzel bir şey En azından buradaki yani sonuçta çağa ayak uydurmak da önemli. Çağ hayatı sonuçta yani iş anlamında da İstanbul en önemlilerinden biri. Çünkü diğer anlamı da bir gelişme imkan sağlayabilen bir yer. Her çeşit alanda İşte bulabiliyorsun bu açıdan önemli İstanbul. Merkezi Sonuçta Türkiye'nin ana merkez kalbi İstanbul*" (E.Y).

"Benim adıma güzel bir duygu. Çok zor aynı zamanda çok güzel bir şehir. Zor olan yan çok fazla trafik, çok fazla insan, çok pahalı bunlar zor yanları. Güzel yanları da, her şeye istediğin zaman istediğin anda erişebilmek. Her yerin merkezi yer olması, iş imkânın daha fazla olması"(İ.F).

Araştırmaya katılan görüşmeciler arasında İstanbul'da yaşamanın zorluklarını ve kendilerini mutsuz ettiklerini açıkça ifade edenler de bulunmaktadır. Buradaki "mutsuzluk" veya "bıkkınlık" ifadesinin şehrin büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, ulaşım ve doğallıktan uzaklaşma kapsamında kullanıldığı gözlemlenmiştir:

"*Yani aslında zor bir duygu. Evet İstanbul büyük şehir kalabalık şimdi daha çok doğallıktan çıkarıldı. Daha çok genelde İnşaat gördüğümüz, Plazalar yoğunlukta, binalar yapıldı, ormanlık alanlar yıkıldı, kalabalık E tabii hava kirliliği, çevre kirliliği Bunlar etken yani zor bir durum o yüzden de. Çok istediğimiz bir durum değil Şu anda İstanbul'da yaşamak. Bu kadar yoğun İnsanların olduğu bir şehirde yaşamak zor bence"*(F.A).

"İstanbul'da oturmaktan, yaşamaktan hoşnut biri değilim. Eskişehir'de okumuş biri olarak burada nasıl diyeyim, sürekli bir matematik hesabı var, oraya giderim oradan nasıl dönerim, kaçta çıkarım, yanımda geçen insana güvenebilir miyim, güvenemez miyim, zor bence İstanbul'da yaşamak"(H.D).

"Aslında çok sıkıntılı yani ben sadece kendi mahallemde huzur buluyorum. İstanbul'da yaşamaktan çok fazla mutlu değilim. Çünkü trafiği zaten başlı başına bir sıkıntı. Biz çalışıyoruz mesela eve gittiğimizde çok yorgun argın gidiyoruz. İşte hiç bir şekilde çalışmasak ta trafiğinden dolayı yoruluyoruz. İstanbul bence çok fazla

trafiğinden dolayı yaşanabilecek bir yer değil. Benim mahallemde zaten bana İstanbul'u hatırlatmadığı için yaşanabilecek bir yer gibi geliyor. Küçük bir kasaba şeklinde olduğu için yaşam şeklinden dolayı. İstanbul denildiği zaman büyük bir şehir ve kalabalık ve insan haz almıyor. İstanbul'da ulaşım ne kadar fazla görünse de bir yere gitmek çok fazla zaman alıyor. Ve İstanbul güvenli gelmiyor bana açıkçası. İş şartları burada olmasa İstanbul'da yaşamam"(H.B).

"İstanbul'da olmak kötü bir duygudur bence. Şoför olduğum için misal kötü bir duygu. Trafikten dolayı ama .İstanbul da mecburiyetten, maddi imkanlardan dolayı yaşıyorum. Yoksa İstanbul'da kimsenin kalmak istediğini düşünmüyorum. Genellikle mahallemde. Ben biraz sessizliği sakinliği seven bir insanım, mahallemde yabancı insanlar yok, kimden ne geleceği belli, oturup sohbet edeceğimiz muhabbetlerimiz belli, Sağa sola gittiğimde kalabalıktan bir şey anlamıyorum gitmekte istemiyorum. Eşimle, çocuğumla çıkıyoruz sıkılıyoruz. En azında evimde, mahallemde vakit geçirdiğim zaman daha iyi. İstanbul'da bir yere gittiğinde gittiğine gideceğine pişman oluyorsun trafikten" (İ.S).

"Bazen iyi ki İstanbul'dayım, olanaklarıyla, eğitim olanak imkanlarıyla, iş imkanlarıyla, iyi ki İstanbul'dayım diyorum. Amma velakin huzur açısından düşündüğünde toplumsal huzur demeyelim de bireysel huzur diyelim ya da adını nasıl tanımlarsanız, mutluluk açısından inan hiç mutlu değilim. Kendi adıma konuşmuyorum sadece çok iyi analiz ederim insanları, genel olarak bakıyorum, bir koşuşturma içerisindeyiz. Liseye girdiğim 12, 13 yaşından şuan 28 yaşındayım. O kadar hızlı zaman geçmiş ki. Ne olduğunu anlamadım ben. Yaklaşık 5, 6 yıldır sürekli Çanakkale'ye gidip geliyoruz rahmetli dedemin aldığı müstakil bir ev vardı. sürekli gidip geliyoruz o kadar mükemmel bir doğal yaşam var ki orda. Okulumda var, sağlık ocağımda var, hasta olmuyorum çok ama burası öle değil. Bilmiyorum inanın İstanbul'da şansım olsa bana iş imkânı sağlasalar başka bir ilde ben orda yaşamak isterim. İstanbul da yaşamak istemem". (O.Y).

"Berbat gitmek istediğim hiçbir yere gidemiyorum. Trafik, trafik, trafik. Toplu taşıma diyorlar. Toplu taşımada insanlarla burun buruna geliyorsun. Özel araba alsan trafik, trafik. Benzin fiyatları zaten pahalı. Yok, yani İstanbul'da yaşamak istemiyorum. Robot gibiyiz İstanbul'da. İş imkânlarının çok fazla olmasından dolayı şahsen duruyorum İstanbul'da" (U.E).

"İstanbul'da olmak bir yandan iyi bir yandan kötü çünkü ben kalabalığı sevmeyen biriyim. Çok insan besliyor ve çok çeşitli insan besliyor. Hava kirliliği artık daha yoğun. İnşaat sektörü çok fazla iş yapıyor olması, binaların çoğalması rahatsız edici etkenler" (Ç.S).

"İstanbul'da hani maddi yönden kalıyoruz derler ya karnının doyduğu o yüzden yani yoksa ben İstanbul'da yaşamayı istemiyorum sıkıcı geliyor bana. Her yer trafik, bir dışarı çıkalım diyorsun. Köy gibi değil yani doğallık yok, bir şey yok. Sıkıcı bu yüzden. Anadolu Yakası'nda, buralarda yakın çevrede. Diğer yakaya gidiyorum ama pek fazla değil yanı"(D.Ş).

Araştırmaya katılan görüşmeciler, her ne kadar ağırlık olarak kentte doğup büyümüş, okul ve iş hayatlarına İstanbul'da devam eden genç kuşağın temsilcileri

olarak karşımıza çıksa da; bir metropol olarak İstanbul'daki gündelik hayatın yerine mahallelerindeki yaşam tarzını daha "huzurlu", "güvenli" ve "rahat" olarak tanımlamaktadırlar. Bu durum, bize Tönnies'in cemaat tipi toplumu nitelendirirken kullandığı ve ayrıştırıcı özellikler olarak gördüğü "toplumun gerçek ve organik bileşenleri" kavramsallaştırmasını anımsatabilir. Öyle ki Tönnies'e göre "akrabalık, hemşehirilik ve arkadaşlık" geleneksel yapı içerisinde ortak özellik ve benzerlikler karşısında bireyin kendi memleketlisini hemşehrisi olarak ifade etmesi ve yine o bireyi kendi kan bağından görerek akrabası gibi hissetmesi anlamına gelir. Görüşmeciler bir yandan İstanbul'da yaşamanın özellikle ekonomik odaklı iş imkanları ve yaşam olanakları açısından bir ayrıcalık olduğunu ifade etseler de kent ortamında yine de kendilerine benzeyen, kendilerini ait hissettikleri bağlılıkları sürdürmektedirler. Anlaşılan odur ki özellikle eğitim olanaklarının genişliği ve farklılığı bireylerin iş hayatlarında kimliklerini oluşturmuştur.

Ayrıca, yaşamsal gereksinimlerinin kentin her yerinde olduğu gibi bulundukları alan içerisinde de var olmaları nedeniyle özellikle Maltepe İlçesinden çok da uzaklaşmadıkları görülmektedir. Böylece Tönniesçi açıdan çalışmaya katılım gösteren görüşmecilerin, kentin "cemiyet toplumu"ndan uzak, bireysel değil daha çok toplulukçu biçimde kendi hayatlarını alıştıkları alan olan mahallede kurdukları ve sürdürdükleri görülmektedir. Ancak mahalle sakinlerinin alışageldikleri bu yaşam biçimi kentsel dönüşüm olgusunun gündemlerine gelmesiyle değişim ve dönüşüme maruz kalacak, alışılmış yaşam tarzı ile dayatılan dönüşüm arasındaki tercihleri de yine mahalleli olma bilinci ile karşılanacaktır.

3.2.5. "Kentsel Dönüşüm" ve "Yerinde Dönüşüm"ün Mahalle Sakinleri Açısından Anlamlandırılması:

Tez çalışması kapsamında görüşmeciler kentsel dönüşümün geneli üzerine olan sorulara kent genelinde değil mahalle özelinde yanıtlar vermişlerdir. Bu nedenle mahalle hayatına ilişkin yüksek aidiyet duyguları (*mahallecilik*) tartışmada belirleyici durumdadır. Mahallenin genel faydasının gerçekleştirilmesi, mülkiyet sahiplerinin ve/veya sakinlerinin sosyal ve ekonomik mağduriyet durumları, kültürel yozlaşma, komşuluk ilişkilerinin devamlılığı başlıkları üzerinde durmuşlardır. Tüm görüşmeciler

"mahallede ranta yönelik dönüşüme karşı olduklarını", mevcut durumu koruyarak, yerinde mülkiyet haklarının elde etmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Görüşmecilerden biri bu anlamda çarpıcı biçimde kentsel dönüşüme yönelik oluşumlarda mahallenin ve mahallelinin hakkını korumak açısından hangi duygularla yer aldığını "*komşumuzun bir tuğlasına bile dokundurtmayacağız şiarıyla örgütlenmek* (V.U)" olarak ifade etmiştir. Yine aynı görüşmeci "*17 yaşından bu yaşıma belki yüzlerce toplantıya katılmışımdır. Çocukluğumdan beri mahallemizde kentsel dönüşüme yönelik toplantılara dahil oldum* (V.U.)" diyerek mücadelesini ifade etmiştir.

Görüşmeciler site ya da çok katlı apartman kültürüne uzak olduklarını, mahallede gerçekleşebilecek bir kentsel dönüşümün ilişkilerini değiştireceğini, kendilerine açık duran kapıların kapanacağını düşünmektedirler. Mahalleye dair özlem duyacaklarını, anılarını tekrardan yaşayamama endişelerini çeşitli biçimlerde dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılan görüşmeciler bu bağlamda "bireysellikten uzak aile", "bizim mahalle", "komşumuz" gibi ifadeler kullanmışlardır. Güncel durumda mahallede gündemde olan kentsel dönüşüm planlarını ilk duyduklarında yaşamış oldukları kaygılardan uzaklaşmış, birliktelik gücü ile tapusu olmayan vatandaşların da tapularını elde etmelerini istemek yönünde farkındalık geliştirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda araştırmaya katılan görüşmecilerin ifadeleri şu şekildedir:

"Gelip evini yıkacaklar, başka bir şeyin yok yani başka bir yerde ev alacak paran yok. İmkânsız yani. Sokak da kalırsın, bir tane çadır bulabilirsen onun içinde yaşarsın, ya da başka bir yere gider tuğla alır gecekondu dikersin. İmkân yok ki varınla yoğunla evine yatırmışsın. Ablalarım okulu bıraktı iş hayatına atıldı, biz okulu bıraktık iş hayatına atıldık ailemiz öyle rahat etmeye başladı aslın da. Yoksa düşünsene bu devir de evde bir baban çalışacak,5 tane öğrenci okutacak ve yaşayacaksın seni işten çıkaracaklar sen şey düşüneceksin, tazminatla bir ev yapayım bir işe daha girerim düşünebiliyor musun?"... Benim korkum, yaşam biçimimin değişmesinde ve bu yaşam biçimimim değişirken, mağduriyet yaşanması. Benim korkum bu. Siteleşme beni korkutan bir şey 10 katlı bir evin 8. katında oturamam" (A.Y).

Araştırmaya katılan bir başka görüşmeci, kentsel dönüşümün barınma hakkını elinden alacağını düşünmektedir. Kentsel dönüşüm genci, kaygı ve korku duygusu yarattığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"*Kentsel dönüşüm bu bahsettiğim, hep bir evimizi yıkma korkusun da büyüdüğümüz için, bizi korkutan bir şey. Yani işte her an devlet gelecek evimizi yıkacak,*

onun yerine ne yapacak bilmiyoruz, ya da bize yaşayacak bir ev verecek mi? Ya aslın da bizim istediğimiz şey değil. Kentsel dönüşüm böyle lüks evlerde büyük siteler de yaşayalım değil yani, bizim yaşamamız için bir eve ihtiyacımız var. İnsanların yaşaması için eve ihtiyacı var, barınabilecek bir yere ihtiyacı var. Bir yaşam alanına ihtiyacı var. Bizim derdimiz böyle lüks evler de yaşamak, kentsel dönüşümde o sitelerin için de kalmak falan değil. Kentsel dönüşüm deyince aklıma korku geliyor. Evsizlik geliyor" (A.Y).

Mahallenin kentsel dönüşümle değişime uğratılmaksızın sosyal donatı modeli ile olumlu biçimde değiştirilebileceğini savunanlar da bulunmaktadır:

"*Tabi şimdi ev sahibi olduğumuz için önemli. Herkesin haklarının bir tamam verilip ve gerçekten ekonomik durumu ne olursa olsun her insanın burada yaşayıp, barınabileceği bir sistem olabilecekse eğer çünkü buradaki insanlar emekçi dediğimiz insanlar, yıllardır dişinden tırnağından arttığıyla yaptıkları evlerinin tam karşılığını alacaklarsa eğer kesinlikle çok mantıklı ve desteklediğim bir sistem. Bizler de dört gözle beklediğimiz bir durum olarak değerlendiriyoruz. Tabiî ki evlerimizin, yollarımızın yenilenmesini, sosyal alanlarımızın çoğalmasını istiyoruz biz de. Değiştiğinde de bu halini de özleyeceğimi de düşünüyorum öte yandan*" (D.S).

"İyi düşünüyorum aslında, olursa güzel olur herkes için, tabi herkes hakkı verilirse güzel olur. Tabi biraz da sıkıntılar çıkabilir, kardeşler arası olay olabilir, müteahhitlerin çok iyi düşünmesi lazım, ama yapılırsa tabi görünüm olarak çok güzel olur, birde buranın yapısı çok sağlam bir yer, birde insanlar tabi aynı yerde kalırsa, bölünme falan olmazsa güzel olur. Âmâ bölünürse, herkes dağılacak, herkes kopabilir, çok görüşemeyebiliriz. Aynı kişiler, aynı insanlarla devam edilecekse bence yapılmasında bir sıkıntı yok" (E.Ç)

"*Şu anda oturduğum ev müstakil, gecekondu bir ev. Yıkılıp yenisinin yapılması tabiî ki çok daha iyi olacak. Çok daha sağlam ve sağlıklı evlerimiz olacak. Yeni komşularımız da olacak tabiî ki. Dönüşümden sonra da burada kalmayı isteriz. Babam burayı çok seviyor çünkü"* (A.K).

"Kentsel dönüşüm olumlu bir şey diye düşünüyorum. İnsanların kendi evlerinde kendi tapuları olacak diye düşünüyorum. Fakat eski insanlarımız herkesin bir şeyleri iyi olsun diye uğraşırken şimdi onların çocukları kendi aralarında dahi ufak tefek sorunlar yaşayabiliyorlar. Mutlaka mağdur olanlar olacak örneğin kiracılar. Bu yaşam tarzına alışan insanlar site, apartman tarzına biraz zor alışacaklar. Kendimden biliyorum. Mahallemdeki kentsel dönüşümü ben olması için bekliyorum. Kiracı olarak başka bir semtte taşınacağım için kendi hakkım olan tapulu yerime geçtikten sonra kendim ve diğer aile bireylerim için de daha rahat standartlarda olacağımızı düşünüyorum"(Ç.S).

Araştırmaya katılan görüşmeciler, afet ve özellikle deprem riski yaşanılan bir ülke olduğundan dolayı, mevcutta inşa edilmiş yapıları sağlıklı görmediğinden güvenlik açısından kentsel dönüşümü şu şekilde ifade etmişlerdir:

"*Türkiye coğrafi konumu itibari ile özelliği itibari ile bir deprem ülkesi. Bu inkar edilemez. 99 depreminin merkez üssü yaşamış birisi olarak. Depremi orda ilk defa bir*

çocukluk dönemi olarak kentsel dönüşüm kesinlikle şart kaçınılmaz gereken bir durum olması gerekiyor. Bunun eksileri artıları tabi olacaktır ama hayat devam ettiği için artık geçmiş birçok alışkanlığı buna feragat etmemiz gerekiyor. Yani kentsel dönüşüme geçmişteki mahalle alışkanlığını mahalle kültürünü mahalle önemini feragat edecek şekilde kentsel dönüşüme karşı vazgeçmek durumundayız. Can güvenliği daha sağlıklı ortamda yaşamak unsurları daha görsel bir katkısı güzel bir mahalle düzeni sonuçta Gülensu'nun adı değişmeyecektir. Adı değişse de Gülensu'dur değişmese de Gülensu'dur. Ama daha iyi ortam daha güvenli binalarda daha güvenli evlerde olması gerektiğini düşünüyorum" (E.S).

"*Kentsel dönüşüm olması gerekir. Değişmeyen her şey çürümeye mahkûmdur. Malum ülkemiz deprem riski yüksek olan bir yer. Biz Erzincanlıyız Ülkemizdeki en büyük depremde Erzincan da olmuştur. Bunu bilen biri olarak mahallemizdeki eski ve yapımı sağlamlığa uygun olmayan evleri dönüşmesi gerekir. Bu en önemlisi insanların can güvenliği için gereklidir"* (H.S).

Bu durumda kentsel dönüşümün afet riski söz konusu olduğunda bir gereklilik ve hatta zorunluluk olarak mahalleli tarafından kabul gördüğünü ancak duygusal açıdan değerlendirilmesinin tam anlamıyla kaybolmadığını görüşmeciler doğrulamaktadır:

"Tabi ki işte güzel bir şey. Sonuçta burada sosyal faaliyet anlam açısından doğru düzgün bir park yok. Ne bilim çocuklar için etkinlik alanları yok. Ama şu son bir kaç yıldır Maltepe belediyesinin gerdirdiği Türkan Saylan önemli görüyorum. Bu Türkan Saylan Kültür Merkezi'ndeki faaliyetlerindeki tiyatroların ücretsiz olması büyük bir avantaj. İnsanlar ta Küçükyalı'dan falan getiriyor çocuklarının duyup getiriyorlar. Bunlar güzel şeyler. Kreşlerin yoğun olması lazım. Tabi ki yani park olsun yürüyüş alanlarımız olsun. Daha böyle bir yaşanabilir yer olabilir. Hani Tabii ki bu yerinde kullanılırsa iyi niyetle kullanılırsa kentsel dönüşüm güzel bir şey. Bir yandan da tabii ki bu Samimiyeti Komşuluk ilişkilerinin gitmesinden de istemiyorsun. Endişe duyuyorum açıkçası. Çünkü biz nasıl bir apartman gibiyiz ama hemen iki adımda sokaktayız, iki adım da evdeyiz. Diğer anlamda apartman kültürü nasıl olacak o da ayrı farklı bir şey bizim mahallemizdekiler için" (E.Y).

Araştırmaya katılan bir görüşmeci devlet tarafından gerçekleştirilen kentsel dönüşüm politikasının yeterince anlatılmadığını ve bu konu da yeteri bilgi sahibi olmadığını düşünmektedir. Mahalle açısından yerinde dönüşüm gerçekleşirse siteleşmeyi aynı çatı altında buluşma sağlarken yabancı insanların gelmesinden dolayı kaygı duyduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

"Kentsel dönüşümü ilk duyduğumda aslında heyecanlanmıştım. Niye heyecanlandım. Herkesin belli bir düzeni olacak. Devlet ya da Belediyenin bu anlamda güzellikler sağlarlarsa, iyi projeler sunarlarsa bu insanların parka gitmek için iki sokak ötesine gitmeyecekler ya da iyi ilişkilere sahip olan insanlar, komşular aynı çatı altında, aynı apartmanda, aynı site içerisinde tekrar bir araya gelebilecekler diye düşündüm. Yaşam koşulları açısından iyi olabileceğini düşündüm. Ürküten kısmı şu, eğer apartmanlaşırsak ve siteleşirsek ilişkilerimiz daha çok yozlaşır mı diye düşünüyorum. Şuan da bile hepimize ait müstakil yaşamımız olması rağmen çok fazla görüşemiyoruz. Cenazeler ve düğünlerde oluyor. Tek onu düşünüyorum. Bilmediğimiz insanlar girerler mi oraya, tanımadığımız insanlar girer mi ya da bir rantlaşma olur mu beni ürküten tek şeyler bunlar. Başkalarının orada idealleri üzerine kurulursa, orada ki masum insanların hakları yenilir mi tek ürküten şey o .Kentsel dönüşümün tanımı bence devlet tarafından içeriği bize net anlatılmadı, halkada doğru anlatılmadı, kentsel dönüşümü nasıl tanımlarım inan bilmiyorum"(E.H).

Araştırmaya katılan bir başka görüşmeci kentsel dönüşümü ilk duyduktan sonra yaşamış olduğu düşüncesiyle sonrasıyla mahallede gerçekleşen olaylar durumundan dolayı düşüncesinin değiştiğini ifade etmiştir. Mahallede gerçekleşebilecek kentsel dönüşüme temizlik olarak gördüğünü şu sözlerle ifade etmiştir:

"Kentsel dönüşüm dediğimiz şey aslında böyle, hep hayal ettiğim düzenli bir yol, düzenli binalar, depreme dayanaklı binalar, insanların sağlıklı yaşayabileceği ortamlar, çocukların oynayabileceği alanlar. Çünkü biz yıllarca yollar da oynadık, topumuzu vs. saklambaç oynardık. Çocuklar için parkların olduğu, alanların olduğu bir dünya hayal ediyorsun. İlk başlar da kentsel dönüşümün adını duyduğumda çekinmiştim. Mahalle elden gidiyor diye şey düşünmüştüm. Ama son dönemler de böyle, bakmıyorum çünkü. Son dönemler de insanların, mahallede ekonomik durum olarak zorluklar çektiklerini görebiliyorum, yani aslında kentsel dönüşümle birlikte az önce bahsettiğim işte, uyuşturucudur, çok kötü etkileyen sonuçlar var ya, kentsel dönüşüm ile birlikte aslında mahallenin algısı da değişebileceğine inanıyorum. Yine yerinde dönüşüm işte, insanların birlikte olduğu, ada ada belki dönüştüğü çok doğru olabilir, birbirlerinden kopmamış ayrılmamış olabilir, belki de kendi hayatları için de bir fırsat edinmiş olurlar, onun dışında mahallenin de bir silkeleneceği ve temizleneceğini düşünüyorum" (G.K).

Araştırmaya katılan diğer görüşmeciler de aynı duygularla kaygılarını ve kentsel dönüşüm fikrine bakışlarındaki değişimi şu sözlerle ifade etmiştir:

"Eğer ki kentin yapısına kendi kültüründen bir parça alıp empoze edilecekse, değiştirmeyecekse, silueti bozulmayacaksa kentin, oradaki derme çatlı evler için ve yıkılmak üzere evler için kentsel dönüşüm bence kaçınılmaz" (H.D)

"Kent kelimesi zaten çok ürkücü, çok büyük olduğu için belki, köye nazaran, oradaki dönüşüm aslında kulağa hoş geliyor, farklılık, yenilik hissediyorsun. İlk başta evet bir düşündüm, ürktüm hatta sonrasından çok ürküten bir şey olmadı. Biraz okuyup araştırınca..." (H.D).

"Şimdi klasik olarak eski evin yıkılıp yeni evin yapılması demiyim. Yani bence bir mekânın bir yerin eski tarihinden tamamen değiştirerek günümüz tarihine uyarlayabilme diyorum ben. İlk kentsel dönüşümü duyduğumda yıllar evveldi. eyvah evimizi yıkılacaklarını biliyordum sadece yeni ev vereceklerini bilmiyordum. Tabi o zamanlar canım kentsel dönüşümü istemiyorum ben falan olmaz diyordum. Zaman geçtikte tabi her insana evinin arazinin karşılığını vereceklerse kentsel dönüşüm gelsin neden gelmesin. Herkesi korusun ama. Bir yandan istiyorum, bir yandan istemiyorum. Neden istiyorum, Gülsuyu içerisindeki insanlara zarar veren insanlar, gruplar, şeyler tamamen ortadan kalkacak kentsel dönüşüm gelirse. Neden çünkü buradaki tüm düzen değişecek. Ama istemediğim nokta da, Gülsuyunu gülsuyu yapan şey ortadan kalkacak. Komşuculuk bitecek. Siteler dikilecek gibisinden ondan dolayı çok kararsızım açıkçası. Hem istiyorum, hem istemiyorum açıkçası" (U.E).

"*İlk duyduğumda mesela benim evim barkım yok. Etik olarak bakarsak beni ilgilendiren de bir şey yok zaten. Ama ilk duyduğumda içim acıdı yani. Çocukluğumdan bu yana gözümün önüne gelen anılarımızı, buraları yok mu edecekler, blokları dikip komşuluğu mu bitirecekler diye içim acıdı. Son zamanlardan dolayı belki daha iyi olabilir diye düşünmeye başladım. En azından uyuşturucu biter, çocuklar zehirlenmezler. Belki biz burada olmayız ama iyi mi olur kötümü olur bilmiyorum yani*" (İ.S).

Araştırmaya katılan bazı görüşmeciler kendi mevcut durumlarını da aşarak değerlendirmelerinde halkın yararına ve komşularının yaşayacağı durumları öngörerek onların mağdur olacakları endişesinden hareketle kentsel dönüşümü anlamlandırdıklarını da ifade etmişlerdir:

"*İnsanlar için en azından insanlar kendine ait gerçekten sağlam adımlarla ilerleyebileceği bir evi olur. Ama bir yandan da kötü olur çünkü tapusu olmayan insanlar var, tapu tahsisi olan insanlar var, kaçak yapıda oturanlar var bunlar evsiz kalır. Bu yüzden kötü bir şey aslında. Ama iyi olmasının sebebi. İnsanlar ne bilim zaten çoğunun deden babadan kalma yerleri var. En azından onlar hak sahibi olurlar. Dediğim gibi bir yandan kötü bir şey insanların çoğu evsiz kalabilir. Âmâ zaten Gülsuyunda kentsel dönüşüm denildiği zaman hemen olacak gibi gelmiyor bana. Baya bir zaman alacak diye düşünüyorum. Çünkü gerçekten oradaki insanların durumları çok çok iyi değil ve insanların oturdukları yerlerde tapularını aldıklarında yüklü miktarlar çıkabilir. Böyle olunca çok kolay olmayacağını düşünüyorum*" (H.B).

"*Halk yararına olursa çok güzel bir şey kentsel dönüşüm. Herkese burada yaşama hakkı tanınacaksa, zenginlere değil de, buradaki yaşayan insanlara hak tanınacaksa, birde buraya zengin adam olmayacaksa eğer, güzel, kentsel dönüşümü isterim. Daha güzel bir hayat olur, tabi buradaki insanlar için yapılacaksa Kentsel dönüşüm gerekli ama illa kentsel dönüşüm değil, örneğin herkese tapuları verilirse, herkese hakkı karşılığın da, bir rakam çıkartmadan kimsenin önüne yine aynı şeyler yapılabilir, insanlara zorla işte size 10 katlı bina yapacağız size bir daire değil de. Herkese evinizi yapabilirsiniz şu şartlar da yapın, düzenli olsun, nizamlı olsun; şurası park olsun, şurası yol olsun gibi bunu yine devlet planlayıp ama insanlar kendileri*

yapabilirler. Komple bir plan çizip tüm mahalle böyle olacak diye dayatmama olabilir yani" (İ.F).

"*Araştırdığım kadarıyla, var olan kentin düzeninin, çarpıklaşmış düzeni ortadan kaldırıp, daha düzenli, insanların hayatlarını daha kolaylaştıracak site hayatına dönüştürmek gibi anlıyorum. Mahallem de ise beni korkutuyor, tapusu olmayanlar da var, bu süreç de insanların mağdur edilmemesi gerekiyor, diyorum ya taştan da olsak toprakta da olsak insanlar bir arada olduğu sürece o huzuru o mutluluğu yakalayabilir. Ha 3 katlı, ha gecekondu da oturmuş bunun çok bir önemi yok. Bu süreçte insanlar, ne derece mağdur olacak, ya da ne derece hakkını alacak, bu bence önemli. İsteyip istemediğimi bilmiyorum açıkçası"* (N.T).

"Eğer ki orada yaşayan insanlara, hak ettikleri ve istedikleri şekilde verebileceklerse tabi ki olumlu düşünüyorum. Sonuçta, eğer ki çok katlı binalar yapılmazsa bizim oralara, plaza görünümlü, daha sevimli insanların, daha sıcak vakit geçirebilecekleri yerler olursa bence güzel olur. Âmâ dediğim gibi orda yaşayan insanların da şimdiye kadar kazanılmış haklarının onlara verileceği boyutta. Umarım öle olur. Çünkü birçok kişiyle olan sohbetim de birçok insan hayatını oraya bağlamış gibi. Çünkü şuan da çoğu kişi kazandığı parayla, bir gidip İstanbul'da herhangi bir yerde ev alabilecek durumda değil. Ancak şuan da mevcut olan bir yerde eğer ki kazanılmış hakları onlara verilirse, güzel olur herkes için, faydalı olur diye düşünüyorum aslında. Kentsel dönüşümü biz buralarda hep aslında bizim buralar yıkılacak yıkılacak olarak görüyorduk insanların artık diline pelesenk olmuş durumdaydı. Sonra kentsel dönüşüm terimi girdi hayatımıza, tapusu olmayan insanlara imara açılarak tapularını almaya hak kazanacaklarını söylediler. Onun dışında, kimseyi mağdur etmeyecekleri gibi şeyler oldu. Bu belediyede bu konuda araştırıyor diye biliyorum aslında. Anakent belediyesi ve Maltepe belediyesi olarak çalışmalar sürüyor. Hata belli bir rayiç bedeller falanda konuşuluyor ama açıkçası tam olarak bizim oranın değerinin ne kadar olduğu konusunda bir fikrim yok ama bildiğim kadarıyla, duyduğum kadarıyla sohbetlerden, hak ettiği bedeli almadığı ve diğer farklı kentsel dönüşüm alanlarına göre biraz düşük kaldığı yönünde" (Y.D).

Araştırmaya katılan görüşmeciler kentsel dönüşümü genelde mesken sorunu olarak ele almaktan çok, bir "kent katliamı" olarak yorumlamaktadır. Ancak burada "katliam" kentin geneline ilişkin bir farkındalık olmaktan çok mevcut alışılmış yaşam biçimi, mesken mahal ve mekanların dönüşümünden sonra değişebilecek sosyal ilişki boyutu ile ilgilidir:

"Kentsel dönüşüm evet gerekli ama rantsal dönüşüm değil. Yani yerimizde kalma şartıyla. İnsanların buradan sürülmediği sürece, ve buradaki yaşayan insanların alt yapı sorunlarını çözebilecek, evlerini onarabilecek, çarpık kentsel dönüşüm değil, düzenli, onarılmış, bakımlı evler olursa ve dediğim gibi burada yaşamalı bu halk .Eğer böyle olmayacaksa kentsel dönüşüm olmayabilir de. Çünkü ben İstanbul'un en gözde yerinde evim olsun ya da İstanbul'da 20 tane evim olsun her ilçesinde yine Gülensu'da otururum. Biz bu bağlarla can bulduk, ben halen sokak arkadaşımı da görüyorum,

ilkokul arkadaşımı da bir yerde yaşarken kimseye selam veremeyeceksen o evin o mahallenin alt yapısı da çok önemli değil benim için" (O.Y).

"Normal bir durumda kentsel dönüşüm dediğiniz de benim aklıma modern bir şehir gelir. Amma velakin, mevcut hükümetin uygulamalarını gördüğünüz zaman da aklıma gelen tek şey, kent katliamı. Ben kendim zaten, TMMO Kartal yönetimindeyim. Hani çevre mühendisler ve şehir planlamacılarıyla birlikte çalışıyorum, onların da çok ciddi yorumlarını dinlemeye, anlamaya çalışıyorum, sadece İstanbul değil. Devletin kendi elinden, kentsel dönüşüm adı altına girdiğinde ya da belediyelerin girdiği her yer ciddi bir şekilde, yeşilliğin katledildiği, rantın ön plana çıktığı, insan ilişkilerinin sıfırlanmaya çalışıldığı, yabancılaşmanın da ön plana çıktığı bir durum haline gelmiş. O yüzden gözümde çok korkuyor kentsel dönüşüm dedikleri zaman. Hatta hiç girmesinler ben kendi evimi gecekondumu yıkarım, iki katlı çok güzel bir ev yaparım, hem de düşük maliyete yaparım, adaları da zaten görüyorum, istemiyorum herhangi bir şey, fiber internet istemiyorum, yeter ki olmasın ama benim evim yıkılmasın durumundaydım. Ama bir zaman geçtikten sonra ya diyorsun ki hani sonuçta araba sahibiyim, otoparkım neden olmasın diyorsun. Küçükyalı'ya gidiyorsun, orada otopark var senin niye yok, orada internet hızlı senin neden yavaş çünkü alt yapısı yok. Yağmur suyu neden bizim burada böyle, çünkü orada kanalizasyon çalışıyor, senin burada çalışmıyor bunun gibi Belediyesel alt yapısal, teknik, sorunlarımız var. Bunların çözülebilmesi için de sürekli bizim önümüze kentsel dönüşümü bizim önümüze dayatıyorlar. Tamam, olsun ama bizi buradan sürmeden, bizim burada tekrardan yaşayabileceğimiz şekilde, sürme derken beni 150 daireli binanın içerisine koyarsa beni sürmekten daha beter eder. Benim yaşam standartlarımı düşünmeden tekrardan benim burada yaşayacağımı düşünecek şekilde, tabi ki iki tarafında kazançlı olması gerekir. Ben sadece benim kazançlı olmamı gerektiğini söylemiyorum ama biz çok katlı binalardan ziyade, daha sade, daha böyle yalın, komşuluk ilişkilerin devam ettirebileceğimiz az katlı, yeşilliğin bol olduğu, sosyal alanların daha fazla olduğu ve donatı alanların daha fazla olduğu bir kentsel dönüşüm istiyoruz. Maltepe belediyesine bu konuda güvenimiz sonsuz. Mahalle temsilcilerimiz var, sürekli toplantı halindeler, belediyemize olan, ciddi bir destek ve güvenimiz var. Bunun sonucunu inanın Gülensu mahallesinde yaşayan herkes ne olacağını şu an bekliyor" (O.Y).

Araştırmaya katılan görüşmeciler daha çok kentsel dönüşüm sonrasında mahallelinin oluşturmuş olduğu kültürün yok edileceğini hatta bir "aile parçalanması" olabileceğini düşünmektedirler:

"Kentsel dönüşüm bir mahallenin, her şeyiyle yeniden yapılması, düzenlenmesi demek ve bu durumda, Kentsel dönüşüm olduğu zaman bu zamana kadar yaşadığımız kültürel hayat bitebileceğini düşünüyorum"(M.B).

"*Gülsuyu bir aile idi şimdi parçalanmaya yakın bir aile olarak gibi görüyorum bu kentsel dönüşümle birlikte. Kentsel dönüşüm hakkında aslında tanımının ne olduğu bununla Gülsuyunda nasıl uygulanabileceği hakkında çok şey söylenebilir. Kentsel dönüşüm, Gülsuyunda mevcut bozuk imar yapısının, mevcut bozuk kentleşmenin düzenlenmesi ve vatandaşların daha insani, daha böyle rahat yaşam yerleri inşa edilmesi. Devletin görevi. Sosyal devletin görevi bu ve bunları mahalleye uygulaması*

lazım. Âmâ Gülsuyunda tabi dediğim gibi, yıllardır sisteme muhalif yapısı olduğundan Gülsuyundaki kentsel dönüşümün devlet tarafından yapılmasının amacı, bu vatandaşların daha yaşanabilir rahat bir düzenden ziyade, Gülsuyundaki yapının dağılması öncelikli hedef olarak biçilmiş. Kentsel dönüşüm Gülsuyu açısından bir kentsel dönüşüm değil. Gülsuyu açısından bir kentsel dönüşümü ifade etmiyor. Gülsuyunda mahalle yapısının dağılması anlamına geliyor. Bunun adı kentsel dönüşüm oldu. Bu yapıyı, bu duruşu dağıtmaya yönelik bir ton saldırı, zihinsel saldırısı, politik saldırı varken kentsel dönüşüm en önemli ayaklarından bitanesi. Çünkü en öldürücü darbe insanların yaşadığı yerinden sürülmesi. Daha iyi yaşam alanı sunulacağına dair demagojisiyle Gülsuyundaki yapının bitirilmesi, mahalle yapısının bitirilmesi anlamına geliyor. Kentsel dönüşümün işte evet mahallede kurulmuş derneklerin, sivil toplumların belediye ile birlikte geliştirdikleri bir süreç var işin takipçileri. Son tahlilde devlet ne isterse o olur. Yerel belediye ne kadar halkın yanında durursa dursun gücü bir yere kadar. Gülsuyuna devlet istediği gibi kentsel dönüşümü gerçekleştirebilir niyetinde olacaktır. Bunu kısa vade de başaramasa da uzun vade de kesin başaracaktır. Çünkü Gülsuyu gibi mahalleler yapısıyla, kimliğiyle hep hedef haline gelmiştir. Bunun etkeni çoktur. Keşke Gülsuyuna ciddi anlamda kentsel dönüşüm olsa, mahalle bozulmadan, gülsuyunun havası bozulmadan, daha düzgün bir yerleşmeyle, daha düzgün bir yapılaşmayla, daha rahat bir yapılaşmayla Gülsuyunda yaşam sürdürülecek şekilde olsa. Ama maalesef, ben bunları gerçekleştirilebileceğini düşünmüyorum" (Y.E).

Araştırmaya katılan görüşmecilerin ifadelerinde kendilerinden bir önceki kuşağın köylerinden kentte göç etmeleriyle ve ekonomik faktörler ve imkansızlıkları içerisinde mahallenin birliktelik gücüyle inşa edildiği görülmektedir. "Gecekondularda masraftan tasarruf ilk önce el emeğinden elde edilir. Bina, dost ve arkadaşların yardımı ile ve kendi emekleri ile yapılır ve hünerli işçi veya ustalara para ödenmez" (Kıray,1998: 22) belirlemesinde bulunan Kıray'ın ifadesini doğrular biçimde mahallede yaşayan bireylerin birliktelik ruhunu geçmişten günümüze sürdürdükleri görülmektedir. Mahalleli, devletin kentleşme politikası serüveninde çıkarmış olduğu af yasaları ile birlikte kazanılan mülkiyet haklarına vurgu yapmışlardır. Bu nedenle kentsel dönüşümü "yerinde dönüşüm" olarak kabul ettikleri görülmektedir.

Bu bağlamda Gülsuyu-Gülensu bölgelerinin gecekondu bölgesi olarak yerleşime açılmış olması ve sonrasında da sıkıntıları ile büyüyen ve beklenti içinde bulunan bir bölge olarak karşımıza çıkması genel literatürdeki gecekondulaşma ve buna bağlı sorunsalları örneklemektedir (Şengül, 2001).

Türkiye'de 2000'li yıllarda kentsel dönüşüm, kentin merkezlerinde ya da çevresinde oluşturulmuş ve afet yönetimi kapsamında bu bölgelerin güçlendirilmesi ve de bu amaçla gerekli özelleştirmelerin yapılması politikasının bir ürünüdür

(Osmay,2007:68). Gülsuyu ve Gülensu mahallelerinin bu kapsam içerisine girmesi mahallenin oluşturmuş olduğu kimlik ve kültürün yok edilmesine ve göçe zorlayacakları endişesi bireylerde yaratmıştır. Kentsel dönüşümün yarattığı diğer etkiler olarak, yaşanılan tüm hikayelerin silinmesi, anıların yıkılması tarif edilebilir (Alptekin, 2014). Bu noktada görüşmeciler de kentsel dönüşüm sonrasında yaşayacakları duyguyu benzer biçimde ifade etmişlerdir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm kentin ve kentlinin toplumsal yapı içerisindeki birey ile mekanı, mekan ile toplumu, toplum ile iktidarı karşı karşıya getirebilecek kadar çok katmanlı analizleri ve bir o kadar da paramparça sosyal süreçleri barındırdığını gözler önüne sermektedir (Önkal, 2014). Gülsuyu ve Gülensu da mahallelerini bir aile bütünlüğü olarak görenlerin kentsel dönüşüm sonrasında bu aile yapısının parçalanacağına ilişkin kaygıları dikkat çekicidir.

3.2.6. Kentsel Dönüşüm Sonrasındaki Mahalle Aidiyetine İlişkin Görüş ve Bulgular

"Kentsel Dönüşüm sonrası mahallenizde kalmaya devam eder misiniz?" sorusuna görüşmecilerden kesin net cevap olarak 27 kişi olumlu yanıt vermiştir. Sadece bir kişi kesin olarak "Hayır" yanıtı vermiştir. 12 kişi kalma isteklerini belirtirken ekonomik şartlar, kira öder gibi belirlenecek olanak aidat miktarı, yabancılaşmanın ve mahallenin değişecek yapısına göre kararsız kalmışlardır.

Kentsel dönüşüm sonrası yerinde kalma düşüncesine olumlu bakanların gerekçeleri burada geçirilen zaman (tarihsellik), ailedeki bağlılık ve bağımlılık, zorunluluk, alışkanlık, doğasına hayranlık, mahallenin çevresinin kazanabileceği yeni sosyal olanaklar olarak sıralanmıştır:

"Evet kalırım...İstanbul'un her yerinde evim olsun yine Gülensu'da kalırım. Çünkü beni buraya bağlayan o taş duvar değil, beni buraya bağlayan, sokaktan geçtiğim zaman arabamla selam verdiğim insanların olması, bir düğünüm olduğunda kartımı dağıtabileceğim bir çevremin, komşularımın, akrabalarımın olması. Düşünebiliyormuşsun on sokak aşağı iniyorum çocukluk arkadaşım. İki sokak üste çıkıyorsunuz lise arkadaşınız ve bunların hepsiyle ailesiyle samimisiniz. Onlar sizin ailenizle samimi böyle bir ortamı ben hiç bir yerde bulacağımı ve denk gelebileceğimi düşünmüyorum. Ailemde onlar da böyle düşünüyor" (O.Y)

"Dönüşümden sonra da burada kalmayı isteriz. Babam burayı çok seviyor çünkü" (A.K).

"Tabi ki ederim. O kadar cefasını çektik sefasını da sürelim. Benim kendi ailem de böyle düşünüyor" (D.T).

"Mecburum artık ailem evim burada hayatımızı burada kurduk. Gülsuyuluyum ben artık" (D.Ş).

"Kesinlikle ederim, alışkanlık çünkü burada doğduk büyüdük. Başka bir yerde zorunlu kalmadıkça yaşamak istemem. Eğer imkanım var ise burada oturmak isterim. Yaşamak isterim , manzarası güzel , insanları güzel. Ailemde böyle düşünüyor" (E.Ç).

"Çok isterim. Ben bırakıp gitmem. Manzarası güzel, havası güzel, benim evime gelip evimin balkonunda oturmak isteyen çok insan var. Ben niye bırakıp gideyim ki. Yaşamak istediğim hayat orası, hayatımı niye bırakıp gideyim. Gecekondu da ne olursa olsun ben manzaramdan memnunum. Seviyorum. Ailem de onlar hiç gitmek istemezler" (S.O).

"Yani çok isterim zamanki imkanların olanakların ne getireceğini bilemem. Ama tabi ki kesinlikle gülsuyunda oturmak isterim. Çünkü burası benim hani gülsuyu dendiği zaman tek bir evde oturan biri olarak değerlendiremiyorum. Gülsuyu dediğim zaman Sivas İmranlı'da doğdum nasıl kendi köyüm diyebiliyorsam şuanda gülsuyu da benim evim diyebiliyorum yani bir kendim için değerlendiremiyorum ben komşuculuğu böyle güzel bir yerde yaşayabileceğimi düşünmüyorum. Ailemde benim gibi düşünüyor. Özellikle annem" (S.B).

"Ailem kalır komşuluk ilişkilerinden dolayı. Başka bir yere yeniden hayat kuracaklarını zannetmiyorum zor gelir. Ama evleneceğim için yer değişikliği yapacağım. Ama ilerde ne olur bilemem. Mahallemi seviyorum. Şansım olursa belki geri gelirim. Annem ve babamda istekli bu konuda. Başka yerde bizler yapamayız" (E.Y).

"Tabi ki kalırım. Doğduğum yeri bırakmak istemem. Ailemde böyle düşünüyor" (N.T).

"Kalırım. Çünkü çocukluğum burası" (E.H).

"Tabi ki isterim. Çünkü mahalleyi seviyorum. Burada doğdum, burada büyüdüm, Büyüdüğüm sokaklar da hikâyelerim var. Çok zor yani büyüdüğün yeri bırakmak, eşini, dostunu, kardeşini, arkadaşlarını bırakmak zor tabi biryandan. İsterim ki o güzel yaşam alanlarında o güzel insanlarla birlikte olmak. Ailemde aynı şeyi savunuyor. Onlarda burada büyüdü, burada yaşadı, birçok şeyi burada gördüler, torunları burada oldu, çocukları burada doğdu, çocuklarını burada evlendirdiler, birçok şeyi burada yaşadılar, burayı onlar da seviyorlar, burada kalmak isterler" (G.K).

"Evet düşünürüm. Çünkü burası benim doğduğum yer gözlerimin ilk açtığım yer. Çocukluğumun yaşadığımın yer anılarımın olduğu yer.Ailem de burada kalmayı düşünüyor" (H.S).

"Kesinlikle kalırım. Mahallemi seviyorum, insanlarını seviyorum"(C.A).

"Ben seviyorum bizim orayı. Tabi ki devam ederim. Çünkü birçok yere yakın yani benim ihtiyaçlarımı giderebilir niteliğin de ondan dolayı da çok bir yere gideceğimi düşünmüyorum aslında. Doğdum, büyüdüm oralıyım. Bir gün birine ihtiyacım olsa kolaylıkla ulaşabileceğim insanlar ya da arkadaşlarım var ondan dolayı kalmak isterim" (Y.D).

"Evet kalırım. Çünkü istediğim her şeyi kentsel dönüşümden sonra bulabileceğimi düşünüyorum. Şu an için aradığım bir kuaförü o zaman daha çabuk bulabileceğimi düşünüyorum" (H.D).

Kentsel dönüşüm sonrası yerinde kalma ya da yer değiştirme tercihinde bulunup bulunmayacağını "şartlı" olarak ileri sürenler de gözlemlenmiştir:

"Nasıl bir kentleşme olacağına bağlı. Yani o bahsettiğim, 20 katlı bloklar olursa, benim için çok bir anlam ifade etmez. Ha orada kalmışım ha başka yerde. Kalmam büyük bir ihtimal" (A.Y).

"..maddi durumum tabii ki elverirse çok isterim"(A.Ç).

"...şöyle birsey var Bir bakarım nasıl olmuş belki herkes mutlu olmuş mu ? .Birde ailem burada yaşadığı için mecburum .Çünkü annem çok hevesli kalmak istiyor" (B.A).

"Gelecek olan insanlarla birlikte aramızda ekonomik anlamda çok büyük uçurumlar olmadıkça ve de örneğin bir kira bedeli öder gibi aidatlar ödemediğimiz sürece (çünkü buradaki insanlar bunca zaman kendi işlerini kendi gören insanlar olduğundan buna alışkın değiller) en azından karşılayacağımız bedeller olacaksa tabiî ki kalmayı tercih ederiz. Ailem de yüksek ihtimalle aynı düşüncededir" (D.S).

"Yani dönüşümü nasıl olacağına bağlı. Beklentilerin karşılanacağına bağlı . Buradaki insanların dönüşüm ayak uydurabilecekler mi? Onlara bağlı güçlerin yeterliliğine bağlı . insanların yani bunların hepsi etken bizim için. Atıyorum örneğin bir bina yapıp sana bir daire verip bunun dairenin aidatı olsun şeyi bakımı olsun atıyorum 500-1000 arası yaparlarsa Buradaki insanların yani karşılayabilecek mi ,karşılayamayacaklar mı , ücreti konusunda. Yani eğer Uyuyacak mı herkese uyabilecek bilemiyoruz Ama yapılan projelere bağlı burada kalmamızda durum" (F.A).

"Evimizin hakkı bize verilirse kalırım. Çünkü özellikle manzarasını hiçbir şeye değişmem. Herkes te memnunsa kalırım mahallemde. Ailemin de artık yaş ilerledi emekliliği yaklaşılıyor. Emeklilik için daha sakin huzurlu bir şehre gidebilirler" (U.E).

"Şartlara bağlı. Arsa metrekareme göre iki daire düşerse eğer kalabilirim. Düşen dairede babam kalacak. Yerlilerin çoğu kalacaktır diye tahmin ediyorum. Onların yetişkin çocukları fikirleri değişik olan ileriye dönük planları değişik olan gençleri belki kalmayacaktır ama. Yerlileri yaşamaya devam edecektir" (E.S).

"Tekrardan isterim. Ama burayı bu şekilde tekrardan bulabileceğimi düşünmüyorum. Şuan açıkçası kestiremiyorum. Gitme durumlarımız olabilir. Kardeşimin okul durumundan dolayı belki gidebiliriz da çok küçük bir ihtimal. Şartlara bakacağız" (S.H).

"Ailemle biz konuyu konuştuk. Toplu bir şekilde hakkaniyetli bir şekilde olursa evimize hak ne düşerse kentsel dönüşümü destekliyoruz. Hakkımıza düşen duruma göre belli olacak. Ama kesin kalacaklar"(H.B).

Mahallede kentsel dönüşüm sonrası kalmayı tercih etmeyenlerin gerekçeleri, mahallenin komşuluk düzeninin bozulacağı, mülkiyet haklarındaki paylaşımın yaratacağı alan kaybı, ekonomik nedenli geleceğe yönelik endişeler, aile ortak kararına bağlı kalma, kapalı site hayatının yaratacağı "steril kent hayatı"ndan uzak kalmak olarak sıralanmıştır:

"Kalmam. Değişimden dolayı etmem. Eşim de benim gibi düşünüyor" (E.Ş).

"Eğer aynı mahallemin komşuları olacaksa, eğer aynı ortam olacaksa devam ederim kalmayı. Ama ben bunların devam edeceğini düşünmediğim için kalma taraftarı değilim. Çok fazla kalma taraftarı değil aslında. Çünkü bizim ev gecekondu ve diğer kardeşlerinde hissesi olduğu için yani büyük ihtimalle satalım gidelim diye düşünebilirler" (H.B).

"Devam etmek isterim ama devam edemeyiz. Ama eski komşularımız kalırsa devam etmek isterim ama buranın manzarası güzel konumu güzel kiraya gücümüzün yeteceğini düşünmüyorum. Ailemde benim düşüncelerimde. Biz sonuçta buralı olduk. 30 yıldır dile kolay bazı insanların yarı ömrü yani" (İ.S)

Evet, ne olursa olsun ben burada kalmayı düşünürüm, tabi şartlar el verirse" (İ.F)

"Devam etmeyi isterim aslında ama ekonomik nedenlerden dolayı kalamayacağımı düşünüyorum. Kendi bütçeme uygun daha ekonomik yerler bakacağım. Buraya yakın yerlerde bakmak zorunda kalacağım. Eşimle hem fikiriz" (M.M).

"Site hayatını yaşamak istemediğimden, rahat bir mahalle hayatı yaşamayacağımdan kalmak istemem. Eşim kalmak istiyor. Annem babam gitmek istiyor.

Yaşam şartlarına bakarız o dönemki komşularımız da burada devam etmiş olursa kalırlar" (M.B).

"Her şeye rağmen devlet demir yumruğunu vurup, bu mahallede kentsel dönüşümü gerçekleştirir ve herkesi dağıtırsa Gülsuyundaki yabancılaşmaya alışmak zor olur. Gülsuyunda kendi mahallemde yaşayışımı yabancılaşarak oturacağıma kendimi daha rahat hissettiğim yerlere gitmenin yollarını ararım herhalde. Ailemi de zannetmiyorum. Buradaki yapı dağılırsa artık onlar da ellerine ne geçer ne hak geçer bilmiyoruz ama onu başka bir yerde de değerlendirebilirler. Onlar için buradaki komşuları önemli, site yaşamı onlara yabancılaşmada bir önemli adım. Biz site hayatının endişelerini yaşayıp ve gelenekselliği arayacaksak bizden büyük nesillerin anne ve babalarımız bunu bizden kat ve kat arayacağı aşikar. Belki onlar köyü düşünürler onlar" (Y.E).

Kentsel dönüşüm sonrasında mahallelinin mahalleye aidiyetine ilişkin bulgular genel olarak mahalle kültürünün yozlaşıp yozlaşmayacağı endişesi çerçevesinde karşımıza çıkmıştır. Anılan ifadelere bakılarak denilebilir ki, mahalleli kentsel dönüşüm sonrasında yine de bağlılıklarını besleyen, aidiyet duygularını canlı tutan mahalle kültürünü yaşamak istemektedir. Ayrıca bu isteğin sadece bağlılık duygusu ile açıklanmadığı, ekonomik ve sosyal dokunun değişimine bağlı olarak şartların gözönüne alınacağı görülmektedir. Böylelikle mahalleli kentsel dönüşüm karşısında daha çok "bekle ve gör" mantığı çerçevesinde hareket etmektedir. Buradaki tercih mahalleye yeni gelebilecek olanları hesaba katmak yerine kendi yerliliğini sürekli kılmakla ilgilidir. Mahalleye yeni gelecek olanların mevcut sakinlerine uyum sağlayacağı beklentisi yüksektir. Kentin genelindeki kentsel dönüşüm uygulamalarından farklı olarak yerinde kalma ve geleneğini yaşatma arzusu daha güçlü olarak gözlemlenmektedir.

BÖLÜM 4. SONUÇ

Kent geçmişten günümüze ekonomik, toplumsal yapısı ve sosyal dokusuyla, kendisine özgün kültürel yaşam biçimiyle var olmaktadır. Yaşam yerlerinin idari düzenine göre ve genellikle demografik nicel bölümlemeye göre Türkiye özelinde ilçe ve mahalle birimlerinde farklılaşmaktadır ve bu farklılaşmaya paralel olarak sınıflandırılmaktadır.

Kent farklı etnik gruplarını bir arada yaşatan, farklı kültürlerin zenginliğini yaşatan, ekonomik yapısıyla insanların yerleşme alanları tercih ettikleri görülmektedir.

Bu tez çalışmasında özellikle kentsel dönüşüm odağında üzerine daha önce de çalışmalar/araştırmalar yapılmış olan Maltepe İlçesi Gülsuyu-Gülensu Mahallesi özellikle kentsel dönüşüme bağlı olarak genç kuşak üzerinden görüşmeler yapılarak ele alınmıştır. Gülsuyu ve Gülensu mahallelerinde göçle kırsal kesimden İstanbul'a gelenlerin ilk yerleşme sebeplerinin ekonomik etken olduğu açıklıkla görüşmecilerin ifadeleriyle de görülmüştür. Sermayenin emek olduğu mahallede sosyal dokusu ve kimliği geçmişten günümüze de yansıdığı ve yaşadığı görülmektedir. Kente Marksist açıdan bakan çoğu kuramcının hareket noktası olarak kendilerine aldığı "köylerden kentlere göç eden insanları zorlu yaşam süreçleriyle karşılaştırmıştır" belirlemesini Gülsuyu-Gülensu mahallelerinde yaşayanların hikayeleri de doğrulamaktadır. Geçmişten günümüze konut, barınma, sosyal donatılardan yoksun alanlar, sosyo-ekonomik endişe, ekonomik sıkıntı ve kaygılar gibi odaklarda kenti yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunlar kentlerdeki alt yapı sorunlarının yetersizlikleri, evlerinin sağlıksız ve güçlü yapıların olmayışı, karın tokluğuna çalışan iş gücünün olmasından kaynaklı mağduriyeti doğrulamaktadır. Fakat bu sorunsallar Gülsuyu ve Gülensu'da dayanışma, yardımlaşma, birlik beraberlik modeline kaynaklık oluşturmuştur. Mahallelerde yaşanılan bu sıkıntılar insanların birbirine olan duygularını sevgi anlayışına dönüşmüştür. Yaşanılan ekonomik sıkıntılara karşı bir ailede sadece çalışan babanın şartları ile karşılaştırıldığında genç kuşağın ailede okuyan, yetişen, meslek edinimlerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Kentin yoğun nüfus ve kalabalık oluşu, farklı memleketlerden olması durumunda insanların birbirini tanıması ve ilişki kurması zordur. İlişkiler genellikle gündeliktir ve kentteki uzmanlaşmaya dayalı işbölümü bakımından anonimdir. Araştırmaya katılan görüşmeciler bunun üzerinden vurgu yaparak kentin bu durumundan uzak yıllardır ilişkileri kurulan bir mahallenin en önemli özelliği kim olursa olsun birbirini tanıdıklarını ifade ederken birbirine olan bağlılıkları sonucu da ortaya çıkmıştır. Gülsuyu ve Gülensu mahallesinde oturan genç kuşak mahallelerindeki bağlılığı özel bir dayanışma modeli ve bir ayrıcalık olarak görmüşlerdir. Bu durumda mahalle örneği, Batıcıl kent kuramlarının öngördüğünün tersine bir ilişki biçiminin halen yaşatıldığını gösterir. Simmel'in vardığı "kentteki yaşamda birey duygusal değildir, birey mantığı ve aklı ile hareket eder" sonucu, Wirth'in "kentte yaşayan insanlar kurulan ilişkiler geleneksel değildir, birbirini tanımadıklarından yardımlaşma

ve dayanışmadan uzaktırlar" deyişlerinden farklı olarak görüşmecilerde bu türden bir kent zihniyeti ya da kentsel-davranışsal biçim görülmemiştir. Araştırmaya katılan görüşmeciler kent olgusu karşısında daha çok duygusal yönleri ile ön plana çıkmıştır.

Bu durumda sonuç olarak, "sosyal ayrışma", "sosyal adaletsizlik", "kentsel eşitsizlikler", "kentte yerinde edilme" başlıkları altında kentteki farklılaşmayı olumsuz olarak ele alan akımların tersine "hemşehrilik", "mahalle dayanışması" gibi yerel kültürel unsurların Gülsuyu ve Gülensu mahallelerinde günümüzde devam ettiği rahatlıkla görülmektedir. İki mahallenin idari olarak bölümlenmesine rağmen halen dillerde ve zihnen "bir olarak" kendisine ifade bulması, kentsel dönüşümün ise ayrıştırıcı değil tersine "mahalleli olmak" unsurunu perçinleyen bir olgu olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Her iki mahallede bir arada durarak tek bir mahalle mücadele dönemini yaşadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Castells'in de ifade etmiş olduğu gibi "toplumsal haklardan yararlanamayan grupların da kendi yaşam koşullarını oluştururken, yapmış oldukları mücadelelerinde etkisi ve önemi" karşımızda somut olarak belirmiştir. Yine Castells'in kente bakışında yer alan "doğaya ve toplumsal yaşama zarar veren düzensiz konut planlanmaları bir yandan da çevre kirliliğine tepki gösteren, düzene karşı olan, kentte korumacı davranış biçimini ve benzer duyarlılıkları oluşturması bakımından toplumsal hareketlilik açısından uyarıcı etki gösterir" düşüncesi Gülsuyu ve Gülensu genelinde toplumsal hareketliliğin gücünü yansıtan bir model olmuştur.

Unutulmaması gereken, bu bağlamda Gülsuyu ve Gülensu mahallesini Türkiye'nin göç hareketi sürecinde insanların köylerinden kentlere göç ederken kentin gelişim göstermeyen imara açık olmayan alanlara kentin eteği olan alanlara kurulmalarıyla gecekondu alanlarından olan bir mahalle olduğudur. Görülüyor ki gecekondu affi ile yasallaşmış fakat halen mülkiyet haklarını tam olarak elde etmemiş, yasallaşmamış evlerin de yer aldığı bir mahalle olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gülsuyu-Gülensu genç kuşak üzerinden yapılan araştırmada kendilerinden önceki kuşağın mahallelere göç eden kuşak olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan görüşmeciler Gülsuyu-Gülensu da doğup büyüyen kuşaktır. Görüşmecilerin ifadeleri doğrultusunda mahalle yakın akrabalarının, ailede büyük fertlerin yaşaması, hemşehrilerinin olması, ekonomik faktörler, gecekondu bölgesi alanları yerleşkesi

sebeplerinden dolayı göçü alan mahalle olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sırası İç Anadolu ve doğu bölgelerinin yaşam tarzı bakımından benzeşik olarak görmesi, kendi köylerine, doğdukları topraklara benzetmeleriyle mahalleye yerleştikleri görülmüştür. İlk Gülsuyu mahallesinin kurulmasıyla yoğunlaşan nüfus ile birlikte Gülensu Mahallesi olarak ayrılarak adı resmiyette yer almıştır.

Araştırmaya katılan görüşmecilerin bireysellik uzak biz dilini, biz kültürünü yaşamalarıyla mahallede huzur ve güven içinde yaşadıkları görülmektedir. Bu yaşantının kent ortamında hiç bir yerde olmadığına inanmaktadırlar. Mahallelerini sıcak ve samimi ilişkilerinden dolayı güzel bir mahalle olarak tanımlamışlardır. Mahallede cemevi ve camilerin birlikte var olması, birbirlerine karşı ayrım yapmadan cenazelerine ve sohbetlerine katıldıklarını ifade etmiştir. Mahallede din, dil, mezhep, kültür ayrımı olmadığı ortaya çıkmıştır. Geleneksel bağlarla bir arada olmaları birbirine tutum ve davranışları saygı çerçevesinde temellerini oluşturarak komşuluk ilişkilerini güçlendiği anlaşılmıştır. Çocukluk dönemlerinin mahallede geçmesi mahalleye aidiyet duygularıyla bağlı oldukları görülmektedir. Siyasi görüşleri farklı olsa da bir arada yaşamanın, mahallede gerçekleşecek durumlara karşı aynı tutumu gösterdikleri ifade etmişlerdir. Mahallenin bileşenlerini kenetlenme, birliktelik kavramları üzerinde oluştukları görülmektedir. Bu bağlamda hissetmiş oldukları duygularla Metropol kent İstanbul'da yaşantısı sıkıntılı ve yorucu bulsalar da yaşadıkları mahalleyi, tutundukları yaşam alanı olduğu görülmektedir. Metropol kentin bir parçası olan mahallede kendi özgür hissettikleri bir başka yerde yaşamak istemedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Metropol yaşantısından İş imkanlarından dolayı zorunlu yaşam olarak görmektedirler. Metropol kenti güzelliklerini fırsatlarını, imkanlarını yaşayıp mutlu olanlar kadar kentin yoğun ve kalabalık oluşundan mutsuz ve rahatsız hissedenlerle karşılaşılmıştır. İstanbul'un en büyük sıkıntısını trafik olduğunu vurgulamışlardır.

Uzun yıllardır olan yaşayan bir mahalle olması ve geçmişten günümüze gecekondu problemi ve sorunlarını yaşayan mahalle olarak ortaya çıkmaktadır. Ekonomik yetersizliklerinden dolayı dayanışma ve yardımlaşma, birliktelik güçleriyle mahallede kenetlenerek yaşandıkları görülmektedir. Mülkiyet ve imar problemi ile olan mahalleli günümüzde de sorunlarının çözüm aşamasında olduklarını belirtmişlerdir. Endişe ve kaygılarının temelinde yıllarca anne ve babalarının emekleriyle inşa edilmiş

evlerinin yıkılıp kendi alışmış oldukları ve bağlı yaşadıkları mahallenin uzaklaştırılmak istenildiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda mülkiyet problemini elde edilmiş hak olarak görmektedir. Bu hakları henüz resmi anlamda henüz alamadıklarını ve bu açıdan kendisini düşünmeyerek mahalleyi emekçi insanlar olarak ifade ederek alabilecekler mi duygusunu taşıdıkları görülmektedir. Mahalle kültürünü ve yaşantısını seven gençler kentsel dönüşümü isterken ve tanımlarken tek bir kimsenin bile mağdur olmaması ve haklarını tam olarak alabilmesi koşullarına bağlı durumunda istedikleri görülmüştür. Kentsel dönüşümü "yerinde dönüşüm" olarak istemektedir. Gerçekleşecek kentsel dönüşüm planının ranta dayalı bir dönüşüme dönmesini istememektedirler. Görüşmeciler, kentsel dönüşümün gerçekleştirmesi ile yine hep birlikte aynı mahallede kalmak istediklerini belirtmişlerdir. Fakat gerçekleşecek kentsel dönüşümü ön göremediklerinden şartlara bağlı olduğunu, ekonomik durumlar, site yaşamı, aidat miktarları, komşularının gitmesi gibi durumları düşünmektedirler. Site yaşantısını benimsemedikleri ve site yaşantısını yaşarsa eğer kendilerini kötü hissedeceklerini anlatmışlardır. Sağlıklı ve temiz çevre, donatı alanlarının gelişmesini isterken bunu evlerini yıkıp başka yerlere sürgün edilmek istememektedirler. Tek amaç ve hedefleri mahalle kendi alanını, kültürünü, komşularını, evlerini, yasal hak ve süreçlerini korumak ve devam ettirmek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kentsel dönüşüm ekonomik duruma bakılmadan herkesin yaşayabileceği bir mahalle istemektedir. Kentsel dönüşümden sonra kalma isteklerinde, sevgi, bağlılık, aidiyet duyguları gelişmiş ve hayatlarını mahallede kurmalarına bağlı olarak anılarının olması faktörleri ön planda olduğu görülmüştür. Kentsel dönüşüm ile ilgili konuya karşı almış olduğumuz cevaplarla görülüyor ki, genç kuşak olmalarına rağmen konulara hakim, sürece dahil, bilinçli, duygusal, "biz" diyebilen görüşmeci profili ortaya çıkmıştır ve yaşanan süreçle ilgili olarak mevcut belediye yönetimine bu konuda güvendiklerini ifade etmişlerdir. Kentsel dönüşüm sonrası mahallenin sosyal-ekonomik profilin de yaşanabilecek bir değişim de mahalleli tarafından "yabancılaşma" olgusu çerçevesinde ele alınmıştır. Mahallenin dönüşüm sonrasında mahallede yaşayacak "yeni" sakinlere bu anlamda dayanışma ve birliktelik, komşuluk ruhunu yaşatabilmek kaygısıyla yaklaştıkları söylenebilir.

Sonsöz olarak, denilebilir ki, kentsel dayanışmanın tabanını oluşturan uzmanlaşma ve işbölümüne dayalı bireyselliğe karşı halen mahallecilik örneği vermesi

bakımından yapılan tez çalışması ve görüşmelerin bulguları yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm anlayışına öneriler geliştirilebilecek bir sosyolojik gerçekliği karşımıza çıkarmaktadır. Yerinden edilmeden, yer değiştirmeden, yasal-mevcut haklarını herkes için adil ve paylaşılabilir bir ilke olarak tanımlayan sakinlerin oluşturduğu yaşam alanları kentin değişen ve dönüşen yapısına karşı kültürel olarak var olabilmektedir. Varoluş mücadelesini uzun yıllardır kendi dayanışma modeli ile gerçekleştiren Gülensu ve Gülsuyu mahalleleri bu bağlamda kentsel aidiyetin kentli olmak kimliği üzerinden değil, mahalleli olmak açısından gerçekleştiği bir örnektir. Özgün bir toplumsal ilişki örneği olmak özelliğini genç kuşak da aynı bağlılık ile sürdürmekte hemfikirdir.

EKLER

EK 1: GÖRÜŞMECİLERİN DEMOGRAFİK PROFİLİ TABLOSU

Sır	Cinsiye	Eğitim	Meslek -	Medeni	Yaş	Doğduğ	Yaşadığ	Kod	Mülkiye

a No	t	Durumu	Sektörel İş Pozisyonu	Durumu	ı	u İl	ı Yer		t Durumu
1	E	Lise	İşletmeci	Evli	27	İstanbul	Gülsuyu	A.Y	Ev Sahibi
2	K	Lise	Ev Hanımı	Evli	30	Sivas	Gülsuyu	A.Ç	Kiracı
3	K	Lise	Kasiyer	Bekar	25	İstanbul	Gülsuyu	A.K	Ev Sahibi
4	K	Üniversite	Öğretmen	Evli	28	İstanbul	Gülsuyu	B.E	Ev Sahibi
5	K	Öğrenci	Hemsirelik	Bekar	19	İstanbul	Gülsuyu	B.A	Ev Sahibi
6	E	Lise	Memur	Bekar	30	İsviçre	Gülsuyu	Ç.S	Ev Sahibi
7	K	Üniversite	Asistanlık	Evli	30	İstanbul	Gülsuyu	D.B	Ev Sahibi
8	K	Üniversite	Satış-Pazarlama	Bekar	30	İstanbul	Gülsuyu	D.S	Ev Sahibi
9	K	Ortaokul	Ev Hanımı	Evli	28	Trabzon	Gülsuyu	D.Ş	Ev Sahibi
10	K	Lise	Muhasebe	Bekar	29	İstanbul	Gülsuyu	E.Ç	Ev Sahibi
11	E	Üniversite	Gazete Reklam Müd.	Bekar	30	İstanbul	Gülsuyu	E.S	Ev Sahibi
12	K	Üniversite	İnsan Kaynakları	Bekar	31	İstanbul	Gülsuyu	E.Y	Ev Sahibi
13	K	Üniversite	Anaokul işletme sahibi	Bekar	30	İstanbul	Gülsuyu	E.H	Ev Sahibi
14	K	Lise	Ev Hanımı	Evli	26	İstanbul	Gülsuyu	E.Ş	Kiraci
15	K	Lise	İşletme Sahibi	Evli	30	İstanbul	Gülsuyu	F.A	Ev Sahibi
16	K	Üniversite	Hava yolları Hostesi	Bekar	24	İstanbul	Gülsuyu	F.Al.	Ev Sahibi
17	E	Lise	Barista	Bekar	30	İstanbul	Gülsuyu	G.K	Ev Sahibi
18	E	Yüksek Lisans	Öğretmen	Bekar	30	İstanbul	Gülsuyu	H.B	Ev Sahibi
19	E	Lise	Elek.Tekn.Satış-Pazarlama	Bekar	30	İstanbul	Gülsuyu	H.S	Ev Sahibi
20	K	Üniversite	Memur	Bekar	29	İstanbul	Gülensu	H.D	Ev Sahibi
21	K	Üniversite	Bankacı	Bekar	25	İstanbul	Gülensu	H.B	Ev Sahibi
22	E	Lise	Şöför	Evli	30	İstanbul	Gülensu	İ.S	Kiracı
23	E	Açık lise okuyor	Tekniker	Evli	28	İstanbul	Gülensu	İ.F	Kiracı
24	E	Lise	Şöför	Evli	34	İstanbul	Gülensu	M.B	Ev Sahibi

25	K	Üniversite	Öğretmen	Bekar	25	İstanbul	Gülensu	N.T	Ev Sahibi
26	E	Yüksek Lisans	Mühendis	Bekar	28	İstanbul	Gülensu	O.Y	Ev Sahibi
27	K	Lise	Muhasebe	Evli	31	Erzincan	Gülensu	S.O	Ev Sahibi
28	K	Üniversite	Muhasebe	Bekar	25	İstanbul	Gülensu	S.H	Kiracı
29	K	Açık lise okuyor	Yönetici	Bekar	31	Sivas	Gülensu	S.B	Kiracı
30	E	Üniversite	Tercüman	Bekar	23	İstanbul	Gülensu	U.E	Ev Sahibi
31	E	Yüksek Lisans	İşletme Sahibi	Bekar	30	İstanbul	Gülensu	Y.E	Kiracı
32	E	Üniversite	Firma Çalışanı	Bekar	30	İstanbul	Gülensu	Y.D	Ev Sahibi
33	E	Yüksek Lisans	İşsiz	Bekar	30	İstanbul	Gülensu	H.A	Ev Sahibi
34	K	Yok	Ev Hanımı	Evli	23	Van	Gülensu	R.Y	Kiraci
35	K	Üniversite	Ev Hanımı	Evli	31	İstanbul	Gülensu	M.M	Kiraci
36	E	Lise	Matbaacılık	Bekar	29	İstanbul	Gülensu	V.U	Ev Sahibi
37	E	Lise	İşsiz	Bekar	32	İstanbul	Gülensu	Y.Ç	Ev Sahibi
38	E	Ortaokul	Kuofor	Bekar	31	İstanbul	Gülensu	M.Ö	Ev Sahibi
39	E	Lise	Mahallede Esnaf	Bekar	30	İstanbul	Gülensu	C.A	Ev Sahibi
40	E	Lise	Mahallede Esnaf	Evli	38	İstanbul	Gülensu	C.S	Ev Sahibi

EK 2: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME ÇERÇEVESİ

Görüşmenin kiminle yapıldığı:

Görüşmenin kimler tarafından yapıldığı:

Görüşmenin tarihi:

Görüşmenin saati ve süresi:

Görüşmenin yapıldığı yer:

Tanıtım (Öncelikle kendilerini kabul ettikleri için teşekkür edilecek ve hangi kurumdan geldikleri, kim oldukları, ne yapmak istedikleri konusunda açıklama yapılacak ve görüşmenin yaklaşık süresi hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca, isimlerinin değil, fikirlerinin çok önemli olduğu, onlardan öğrenmeye gelindiği, söyledikleri hiçbir şeyin atlanmak istenmediği vurgulanacak ve teybe kaydetmek üzere izin istenecektir. İzin verilmediği takdirde ısrar edilmeyecektir.)

Görüşmenin teybe kaydedilmesini uygun buluyor mu? 1. Uygun 2. Uygun değil.

Uygun
Kişisel özellikler:

- **Yaşı:**
- **En son bitirdiği okul :**
- **Doğduğu il /ilçe**
  (Hangi şehirde/ilçede olduğu belirtilecek) :
- **En uzun süre yaşadığı il/ilçe/köy**:
- (Varsa) **Yaptığı başka işi/Mesleği:**
- **Medeni durumu:**
- (Varsa) **Çocukları hakkında bilgi:** (Cinsiyetleri, yaşları, vb.)

Görüşme akışı

-Ne kadar süredir bu mahallede yaşıyorsunuz?

-Bu mahalleye neden geldiniz?

-Ekonomik sebeplerin rolü var mıdır?

-Mahalle hayatını nasıl tanımlarsınız?

-İstanbul'da olmak nasıl bir duygudur? Kent içerisinde en sık nerelerde vakit geçirirsiniz? Neden

-Gülsuyu/ Gülensu da, insanlar arası ilişkiler nasıldır?

-Kentsel dönüşüm hakkında ne düşünüyorsun?

-Burada kiracı mısınız ev sahibi misiniz?

-Kentsel dönüşüm toplantıları oldu mu? Olduysa katıldınız mı?

-Kentsel dönüşüm mahallede gerekli mi?

-Sizce buradaki dönüşüm sadece fiziki bir dönüşüm mü oluşacak?

-Kentsel Dönüşüm gerçekleştirdikten sonra mahallenizde kalmayı devam eder misiniz? Evet, ise Neden? Hayır, ise Neden? (Genç ise ailenizde böyle düşünüyor mu ?)

-Bunların dışında paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

KAYNAKÇA

Alptekin , M. Yavuz. "Şehirden Kente Mekânsal Dönüşüm**" Doğu Batı**, Ankara:Doğu Batı Yayınları, 67, 35-61 ,2014.

Alver Köksal. **Kent Sosyolojisi**, Ankara: Hece, 2012.

Aslanoğlu, Rana A. **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Bursa: Asa Kitapevi, 2000.

Ataöv, Anlı & Osmay, Sevin. "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım",**Metu Jfa**, 2,57-82, 2007.

Aydoğan, Ahmet (haz.). **Şehir ve Cemiyet (Weber, Tönnies, Simmel)**, İstanbul: İz, 2005.

Bahçeci, H. Ilgın. "Neoliberalizmin Kentsel Mekandaki Tezahürü Olarak Kentsel Dönüşüm**" Journal of Internatıonal Management,Educational and Economics Perspectives**,5 , 36-47, 2017.

Bal, Hüseyin. **Kent Sosyolojisi**, Ankara: Turhan Kitapevi Yayınları, 1999.

Castells Maunuel**. Kent, Sınıf, İktidar**. (Çev. A. Erendil). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları:1997.

Çavuşoğlu, Erbatur. T**ürkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.

Çevrimiçi. (erişim tarihi: 5.10.2018) http://www.maltepe.bel.tr/maltepe/maltepe-tarihi.

Erdoğan Yıldız (haz). **Kendi Sesinden Gülsuyu-Gülensu**, Ankara: Notabene, 2013.

Erkal, Mustafa. **Sosyoloji Toplumbilimi**. 6. baskı, İstanbul: Gen 8, 1995.

Erman, Tahire. "Kent ve Gecekondu", **Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları,** (der. Ö. Uğurlu, N.Ş. Pınarcıoğlu, vd.) İstanbul: Örgün Yayınevi,227-267, 2010.

Erman,Tahire . " Kent Çeperindeki bir 'Devrimci' Mahalle: 1970'lerden 2000'lere Mahallenin Değişen Anlamı ve Mahalle Üzerinde Yaşanan Çatışmalar, Çekişmeler", **İdealkent**,2,170-195,2010.

Giddens, Anthony & Sutton, Philip W**. Sosyoloji**. (haz. S. Tüfekcioğlu, A.N.Durakbaşa, vd.)**,** 7. edisyon**,** İstanbul:Kırmızı,2016.

Giddens, Anthony**. Sosyoloji**, (haz. H.Özel, C.Güzel), Ankara: Ayraç Yayınevi, 2000.

Güllüpınar, Fuat. "Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi**",** **Çağdaş Yerel Yönetimler**,21:3,1-29, 2012.

Harvey, David. " Sosyal Adalet, Postmodernizm ve Şehir" **20.yy. Kenti**, (Çev.A.Alkan,B.Duru), Ankara: İmge, 215-248,2002.

Harvey, David**. Kent Deneyimi**, (Çev.E. Soğancılar). İstanbul: Sel Yayıncılık,2016.

Harvey, David. **Umut Mekânları**, (Çev.Z.Gambetti). İstanbul: Metis Yayınları,2007.
Keleş, Ruşen. **Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Kitapevi, 1990.
Keleş, Ruşen. **Kentleşme Politikası**. 10.Baskı, Ankara: İmge Kitapevi, 2008.
Kıray, B. Mübeccel. **Kentleşme Yazıları**, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1998.
Koyuncu, Ahmet. " Sosyoloji Kuramlarında Kent" **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 25, 31-56, 2011.
Kurtuluş, Hatice & Aslan, Şükrü vd . **Toplumsal Hafızada, Zamanda ve Mekanda: Maltepe**, İstanbul, 2018.
Önkal, Güncel & Sümer, Osman. "Kentsel Dönüşüm, Dönüşen Yurttaşlık ve Kent Hakkı", **Siyaset Bilimi Araştırmaları: Teori ve Türkiye Uygulamaları**, 101- 126, Ankara: Seçkin,2014.
Şengül, H, Tarık. **Kentsel Çelişki ve Siyaset**, Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi, 2001.
Tekeli, İlhan. **Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm Yazıları**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2011.
Tekeli, İlhan. M**odernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2009.
Tekeli, İlhan. **Türkiye'de Kentleşme Yazıları**, Ankara: Turhan Kitabevi, 1982.
Weber, Max. **Şehir: Modern Kentin Oluşumu,** (Çev. M. Ceylan) İstanbul: Bakış Yayınları, 2000.
Wirth, Lois. "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme", (Der.ve Çev. A. Alkan, B. Duru) **20. Yüzyıl Kenti**, Ankara: İmge Yayınevi, 77-106, 2002.